

204276
SAYI : 42

2001/4
FIYATI: 1.900.000 TL

ISSN 1301 - 6784
EKİM - ARALIK 2001

çveneburi

KÜLTÜREL DERGI

ჩვენებური

კულტურული კრებული

abonet

tıkır tıkır işleyen bir abonelik

*Bütün Dünya *Adam Sanat *Adam Öykü *NPQ Türkiye
*Toplumsal Tarih *İstanbul *Parşömen *New
Perspectives on Turkey *Hayalet Gemi *Cogito *Defter
*Kitaplık *Tiyatro...Tiyatro *Edebiyat ve Eleştiri *Teori
ve Politika *Foreign Policy *Akademik Araştırmalar
Dergisi *Beauty Forum *Anadolu Yaşam Gazetesi
*Sanat Dünyamız *Dağıtım Kanalı *Öyküden Bir
Bilet:Gidiş-Dönüş *Roza *Düşünen Siyaset *Edebiyat
Gündemi *Rasyo Ekonomi *Uç *Fashion News
*Üçüncü Göz *Sarı Trampet *Felsefelogos *Final ÖSS
*Kuaför Magazin *Sosyal Demokrat Değişim *İnşaat
Ekonomi *Final LGS *İmaj 2000 *Ütopiya *Güldiken
*Mjora *Görüş *Cogito *Rüzgar *Yazın *Defter
*Çveneburi *Karizma *Kafkasya Yazıları *Doğu Batı
*MAD *Üçüncü Öyküler *Turkish Aviation *Kunduz
Düşleri *Cosmetic Coiffeur *Liberal Düşünce *Sanat
Çevresi *Yumurcak Dennis ve Gıcır *Elektronik'te
Doğubank *Tüketici *Turist *4 Mevsim Turizm Aktüel
*Müzik Vizyon *Parşömen *İstanbul Kültür Sanat
Haritası *Toplumsal Tarih *İstanbul *NPT *Süper CD

Dilediğiniz dergiye, bir telefonla, bankaya gitmeden, form doldurmadan abonelik !

İster kredi kartıyla, ister teslim anında ödeme imkanı.

Gecikmeden, aksamadan, Aktif Dağıtım güvencesiyle, adresinize ücretsiz imzalı teslim.

Yalnız yıllık değil dilediğiniz süre için abonelik.

0212 **210 0 110**

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok No:1752 Okmeydanı/İstanbul

www.abonet.net

abonet@abonet.net

Faks: 0212 222 27 10

çvneburî Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784

Ekim-Aralık 2001 Sayı: 42

(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Koordinatörü
Veysel ÇARIKÇIOĞLU

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Erol ALTIN, Ali ALTUN, Çiğdem ALTUN,
Süleyman ÇALIŞKAN, Fevzi ÇELEBİ,
Ulaş Başar GEZGİN,
Hayri HAYRIOĞLU (MALAKMADZE),
Davut KAPTAN, Erdal KÜÇÜK,
Şahver KARASÜLEYMANOĞLU,
Osman Nuri MERCAN, Öğüz MEDETOĞLU,
Kamil OLGUN, İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ),
Nodar ŞENGELİA, Enver UZUN, Eşref YILMAZ,
Mustafa YAKUT

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Rışvanoğlu Apt. No: 59
Kat: 6 D. 5 Harbiye - İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28 - 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27

İnternet Adresi: <http://www.cvneburî.net>
e.mail Adresi: cvneburî@cvneburî.cjb.net

Fiyatı

1.900.000.-TL (KDV Dahil)

Dağıtım

DDP ve DÜNYA

Abone

ABONET

Tel: (0212) 222 83 32 - 222 72 06
Faks: (0212) 222 27 10

Dizgi

Erdiz Masaüstü Yayıncılık
Tel: (0212) 511 57 68

Ofset Hazırlık

Ram Ajans
Tel: (0212) 613 62 01

Baskı

Raman Ofset

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Mescle Ne? 2
Fevzi ÇELEBİ

TARİH

Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-3 11
Nodar ŞENGELİA

YAŞAM-KÜLTÜR

Gürcü İnternet Siteleri-3 16
Erdal KÜÇÜK
Maçaheli Bal Festivali 17
Erol ALTIN
Kısa Metrajlı Filmlerde Gürcü Sinemasına Kısa
Bir Bakış 19
Osman Nuri MERCAN

EDEBİYAT-SANAT

Beşinci Yüzyıldan Onbirinci Yüzyılın Ortalarına
Gürcü Yazını 22
A.G.BARAMİDZE-D.M.GAMEZARDAŞVİLİ
Öyküler: Abhazya Öyküleri-Gogita 26
Guram ODİŞARIA
Masal: Altın Tayla Kara Şahin 28
Otla YOSELİANİ
Şiirler 33
Baçuki ÇAPRADZE - Galaktion TABİDZE

ETNOĞRAFYA-FOLKLOR

Gürcü Halk Destanı: AMİRANİ 34
Enver UZUN
Gürcü Fıkrası 34
Davut KAPTAN
Murgul Gürcülerinde Halk İnanışları 35
Şahver KARASÜLEYMANOĞLU
Maniler 36
Çiğdem ALTUN
Bir Dil Hazinesi Yok Oluyor 37
Gürcülerde Halk Dansları-4 38
Öğüz MEDETOĞLU
Türkiye'deki Gürcü Köyleri -19 40
İberya ÖZKAN
Bir Gürcü Köyü: Yeni Sayacı Köyü 41
Süleyman ÇALIŞKAN

GÜRCÜCE

Bulbulis Yubile (Masal)-4 42
Lazca-Megrelce-Gürcüce -Türkçe Sözlük 43

HABERLER-BASINDAN

..... 44

Mesele Ne?

Fevzi ÇELEBİ

GİRİŞ

"Gürcüstan, yedi komşumuz içinde aramızda problem olmayan tek ülke¹. Demirel'in "ikinci vatan" dediği kadar var². Elbette tarihte Gürcüstan'la Türkiye arasında çeşitli sorunlar yaşanmış olabilir. Nitekim yüzlerce yıldır komşuyuz. Papua Yeni Gine'yle ya da Cibuti'yle sorun yaşamamış olmamız birbirimizi çok sevdiğimiz anlamına gelmez. İlişkilerimizin hiç ya da az olmasından kaynaklanın hep- si bu. Coğrafi konularımız da cabası.

Gürcüstan'ın Türkiye'ye güvendiğini belirten Aslan ABAŞİDZE'nin yorumu da hayli ilginç "Biz komşuyuz. Vazo değil ki yerini değiştiresin. Türkiye'de barış çok önemli. Çünkü insanın arkasında güçlü bir devlet varsa sen de güçlüsün demektir. Sana bir şey olsa yardım edecek komşundur"³.

"Biz Doğu ile Batı arasında nasıl köprü oluşturursak; onlar da bizimle Doğu arasında köprü görevi yapıyor. Kısacası Gürcüstan, Türkiye'nin bir bakıma Doğudan nefes almasını sağlıyor"⁴.

Ancak bizler bu problemsiz komşumuzla aramızda problem üretmekte hiç de zorluk çekmiyoruz....

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER 29/01/2001 tarihinde Çankaya Köşkünde, Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard ŞEVARDNADZE onuruna verdiği akşam yemeğinde "Türkiye'de azımsanmayacak sayıda Gürcüstan kökenli vatandaşımızın bulunması, ülkelerimiz arasındaki bağları daha da güçlendirmektedir" derken⁵, bazı çevreler halen Müslüman Gürcüler'in tümünü ısrarla Acaralı olarak adlandırdı ve Acaralılar'ın dolayısıyla Türkiye Gürcüleri'nin de Gürcü olmadıklarında ısrar etti, ülkemizdeki Gürcüler'in kültürel faaliyetlerini Tbilisi'den yönetilen bölücü çabalar olarak nitelendirdi⁶.

İlgi çekicidir bu nevi beyanatta bulunan zevat Türkiye'de Gürcüler'in yaşıyor olmasının Türk devleti ve milleti için ne gibi sakıncalar doğurduğu/doğuracağı ya da Türkiye'deki Gürcüler'in Gürcü olmadıklarını ifade etmeleri halinde Türk devleti ve milletinin ne kazanacağı ile ilgili soruları hiçbir zaman cevaplamadı.

Türkiye'deki Gürcü akrabaları ile Sovyetler'in dağılmasından sonra buluşan Gürcüler, iki farklı költürle büyümüş soydaş olarak kucaklaştı, birbirlerinin farklılığına saygı duydu. Türkiye ile Gürcüstan arasındaki ilişkiler son dönemde her alanda

doğruğa çıktı.(.....) Türkiyeli Gürcüler yıllar önce ayrılmak zorunda kaldıkları akrabaları ile buluştu, ata baba topraklarını tanıdılar. 93 Rus harbinden sonra 2. Abdülhamit ile Rus Çarı Aleksandr arasında yapılan anlaşmaya göre Batumi Rusya'ya bırakılmış, ancak halk nerede yaşamak istiyorsa tercih yapması için serbest bırakılmıştı. Türkiye'deki Gürcülerin çoğunluğu bu hazin terk edilmiş öyküsünün çocukları, torunlarıdır"⁷.

ACARALILAR

Bugünkü Acara adı verilen bölge kendilerini; Acaralı (Acareli), Zeganlı (Zegnelli), Kobuletlili (Kobuletlili) gibi daha dar bölgesel adlarla isimlendiren Gürcüler'den müteşekkildir.

Batumi'ye vardığımızda Acara'yı ve Acaralılar'ı sorarsanız dağları gösterirlerdi. Dağlara çıktığımızda ise aşağıyı. Halkın Acara dediği yer Batumi ile Zegani arasında bir şerittir. Keda ve çevresinden müteşekkildir. Osmanlı'nın Çürüksu olarak adlandırdığı Kobuleti'yle ise doğrudan bağlantısı yoktur. Dolayısıyla Türkiye'ye günümüzde Acara olarak adlandırılan topraklardan göç etmiş olsalar bile, Türkiye'deki tüm Gürcülerini Acaralı olarak tanımlamak imkansızdır. Artvin ve çevresindeki tüm yerli Gürcüler, Poskhevi'iler de dahil olmak üzere ise zaten kendilerini Acaralı olarak hiç ifade etmediler ve hiç kimse de onlardan Acaralı olarak bahsetmedi. Kendilerine Acar diyen bir halk ise yoktu- olmamıştı.

Peter Alford ANDREWS'in de doğrulukla tespit ettiği gibi "Artvin'de yaşayan hiç kimse veya Türkiye'de yaşayan Gürcüler kendilerini Acaralı olarak görmeyiz... Acaralılar tanımlı Türkiye'deki Gürcü topluluğunun yalnızca bir kısmı'ın geçerli olabilir"⁸.

Kendilerini Acaralı (kesinlikle Acar değil, inanmıyorsanız kendilerine sorun) olarak adlandıran bu grubun yanı sıra, Türkiye Gürcülerini çoğu kendilerini Gürcüstan Gürcülerini gibi İmerhevli (İmerhevli), Maraditli (Maraditelli), Zeganlı (Zegnelli), Maçaheli (Maçaheli) şeklinde dar bölge adlarıyla isimlendirir"⁹.

Bazı çevrelerin söylediğinin aksine Acara'nın muhtariyet sebebi doğrudan, bu özerk bölgede yaşayan insanların Müslüman olmasıdır. Din gerçeğini kabul etmeyen Sovyet rejimi, Gürcü halkının Müslümanlığı göz önüne alarak bölgeye ayrı bir statü vermiştir¹⁰.

İşte Gürcü olan ama bir Rus sevdalısı olarak adlandırılan Stalin'in bu konuya ilişkin sözleri: "Gürcü dilini konuşan, ama Türk kültürüne göre yaşayan ve Müslüman olan Acaralılar'ı hangi ulusal birliğin içine koyacağız? Acaralılar'ı din bakımından Gürcüler'den ayrı olarak 'örgütlendirmek', ama öteki kültürel sorunlar bakımından Gürcüler'le birlikte örgütlendirmek gerekmez mi? Ya Kobuletili'ler?¹¹ Osmanlılar'ın Çürüksu olarak adlandırdıkları bölge, Ya İngilizler?¹²"¹³. Görüldüğü üzere Stalin Müslüman Gürcülere özerklik verilmesinden yanadır. Üstelik yalnızca Müslüman oldukları için Acaralılar ve sair Sünni-Hanefi Müslüman Gürcüler'in Türkiye Türkleri'yle çok yakın kültürel ilişkileri içinde buldukları aşikardır¹⁴. Stalin de bunu görmektedir.

Stalin Müslüman Gürcüler'i diğer Gürcüler'den ayrı örgütlemek konusunda o kadar da katı düşünüyorki örgütlerine katılmayacak ve çatlak sesler çıkarabilecekler için şöyle diyor: "Bir dizi halki liste dışı bırakmak aylıklardan fantezisinin ürünüdür"¹⁵.

YA RIZA NUR?

Yunus ZEYREK adlı yazar "Gürcüstan, Acaristan ve Türkiye" adlı kitabında ve "Tarih ve Toplum Dergisi"ndeki "Acar ve Acaralılar" adlı makalesinde Rıza Nur'un Acaralılar'la ilgili bir tespitini de yayınladı. Buradan müellifin Rıza Nur'u güvenilir bir kaynak olarak telakki ettiği anlaşılabilir.

Askeri Tıbbiye'de eğitimi gören son Osmanlı ve ilk Cumhuriyet meclislerinde önemli görevlerde bulunan Rıza Nur'un Paris'te yazdığı ve Atatürk'e ağır suçlamalar yönelttiği anıları, vasiyeti üzerine ölümünden 25 yıl sonra Hayat ve Hatıratım (1967/1968, 4 cilt) adıyla yayımlandığı¹⁷. Aslında Atatürk ve dönemin önemli şahsiyetleri için yazdıklarını ağır suçlamalar olarak nitelendirmek de iyimser bir bakış açısidir. Kurduğu mışıl-mışıl cümleler tam anlamıyla hakaretler içerir. Atatürk ise Rıza Nur için, "Arnavutları Türklere karşı ayaklandırmaya çalışanlardan biridir" der¹⁸.

RIZA NUR'un Batumi'de bulunduğu süre içinde Müslüman Gürcüler'le ilgili Yunus Zeyrek'in ele aldığı tespiti de şöyle; "Ahali ekseriyetle Acar. Bunlar Gürcüce de Türkçe de biliyorlar. Gayet Müslüman adamlar. İri boylu, gürbüz, pehlivan adamlar. Sahiden Acar insanlar. Eskiden Batumi kamilen bunlarla meskundu. Sonradan Hıristiyan Gürcüler de gelmiş, Ruslardan da yerleşenler var. Bizde Acarlar'a Gürcü derler. Bunlara burada Gürcü dersiniz size kurşun atarlar. Bu kelimeyi büyük hakaret sayarlar."¹⁹.

Bu cümlelerden Acaralılar'ın kendilerini ya da Rıza Nur'un Acaralılar'ı Gürcü olarak görmedikleri anlamı çıkarılamaz. Nitekim RIZA NUR da gerçekten böyle düşünmemekte.

Burada Rıza Nur'un tespitinin Gürcüler'in kendilerine verdikleri isim olan Kartveli kelimesinin kullanımından doğduğu kanısındayım. "İslamiyet'in seçilmeye başlanmasıyla Hıristiyan Gürcüler'den tamamen farklılaştıklarını ifade etmeye çalışan Müslüman Gürcüler kendileri için kullandıkları Kartveli terimine dahi Gayrimüslim Gürcü anlamını yüklemişler, çevrelerindekî Müslüman halkların onlara verdikleri Gürcü, Gürcü gibi isimleri de belki de din farkı gözetimiyer diye aralarında kullanmayıp Çveneburi oluvermişlerdi"²⁰.

Türkler'de de benzerlikler vardı. "Osmanlı İmparatorluğu'nda sanırım göçebeliliğimizi anımsatmasından korkulduğu için, en azından son 500 yıl boyunca Türk ve Türkmen sözcüklerinin de kullanımına izin verilmemiştir sanki"²¹. Yakup Kadri ünlü romanı Yahya'da romanın kahramanı Ahmet Celal'in Anadolu'da Türk olduklarını bildiği insanlara biraz da serzenişte bulunarak sorduğu soru: "Sizler Türk değil misiniz yahu! Hemen aldığın yanıt ise Estağfirullah. Yanıtın devamı muhtemelen Elhamdülillah Müslüman'ız olacaktır. Yakup Kadri aslında yalnızca bir savaşı anlatmamış sosyolojik tetkiklerde de bulunmuştu²². Arslan Laçınbalda'da Allah'ın köy camii cemaatine sorduğu Gürcü müsünüz sorusuna "Uy Allah etmasın, biz Musلمانuz" cevabını alıyordu²³.

Dönelim Rıza Nur'a. Rıza Nur burada "Sonradan Hıristiyan Gürcüler de gelmiş" tabirini kullanmıştı. Ama "Hıristiyan Ruslardan da yerleşenler var" dememişli. Yazar Acaralılar'ı Gürcü olarak düşünmeseydi buna ihtiyaç duymazdı. Nitekim Acara ya da Acaralı olarak adlandırılmak istenen Müslüman Gürcüler için hatıratını yazdığı kitabın bir çok yerinde Hıristiyan Gürcüler için de kullandığı tabir olan Gürcü kelimesini kullanmıştı.

Örneğin, bu kitabının bir bölümünde "Koçaelli mntukası Yahya Kaptan, Küçük Arslan, Sadık çeteleri adında bir takım çeteler kaynıyor. Bunlar kimi Arnavut, kimi Laz ve Gürcü, kimi Abaza ve Çerkes; köy basıyorlar." diyor²⁴. Başka bir bölümde "Halaskar zabıtlarından Yusuf Rasih hepsine tahakküm etmiş, kendisini bu işin mürettabi ve başı gibi gösterip kanineye yutturmuş, polis müdürü tayin edilmiş idi. Bu adam erkan-harp miralay ve Gürcü idi" diyor²⁵. Burada her ne kadar iyi anımsalar da Gürcü olarak bahsedilenler Zeyrek'in deyimle "Tbilisi Kartveleri" i değıldir. Günümüzde Acara adı verilen topraklardan veya Artvin ve çevresinden gelen Müslüman Gürcüler yani Batumi ve çevresi Kartveleri olsa gerek.

Yine Batumi'de bir Türk konsolosu hakkında bilgi toplamak için "Ahvalden malumat almak için oradaki Türklere, Müslüman Gürcüler'den birkaç kişi topladım diyordu"²⁶. Müslüman Gürcü lider

Memed Abaşidze için ise "İmanlı bir Müslüman; fakat aynı zamanda nasyonalist bir Gürcü" tabirini kullanmıştı²⁷.

Sonuçta herkes gibi Rıza Nur da Gürcü'yü Gürcü olarak görüyor. Bir Gürcü'yü imanlı bir Müslüman olarak tabir edebiliyor. Dolayısıyla Gürcü'den Müslüman olmaz Müslüman'dan da Gürcü olmaz demiyor. Türk harici milletlerden önemli görevlere gelmiş bir çok kişiyi kollarından dolayı eleştirirken, hiçbir Gürcü'yü de Gürcü olduğu için eleştirmiyor.

"NE LANETLİ MİLLETMİŞ ŞU GÜRCÜLER"

Bu çevrelerin saplantısı haline gelmiş bir fikir; hiçbir Gürcü'nün Müslüman olmadığı ve olamayacağı. Müslüman olan Gürcüler'den bu çevrelerce özellikle bahsedilmemekte. Müslüman olup Gürcüce konuşanlar veya ataları Gürcüce konuşan Müslümanlar aslında köken olarak Gürcü olmayıp Gürcüce konuşmayı sonradan öğrenmiş bir halk olarak sunulmakta. Aslında Acaralılar'la ilgili yaklaşımları da bu temel üzerine kurulu.

Gürcü topraklarına yüzyıllarca süren Arap, Türk ve İran akımları hatta bu Müslüman devletlerin egemenlikleri sonucu İslamiyeti seçen Gürcü nasıl olmadı. Gerçekten yoklara neden? Bir milletin İslamiyeti'ni kabul eden fertlerinin bulunmayışı ancak bir lanetle açıklanabilir. Gürcüler lanetli miydiler?

Günümüzde Avrupa'nın göbeğinde Almanlar, İngilizler, Fransızlar ve sair milletler içerisinde İslamiyet'e temayül artmışken ve kitleler halinde bu milletlerden İslamiyet'e geçiş mevcutken İslamiyet'le daha İslamiyet'in ilk yayılma dönemlerinde tanışan Gürcüler'den hiç Müslüman çıkmamasını akıl alabilir mi? Bir milletten Müslüman çıkmayacağını veya çıkamayacağını iddia İslamiyet'in temelinde de aykırıdır. İslam alemlere rahmet olarak indirilmiş bir dindir.

Yunus ZEYREK bir yazısında şöyle diyor: "Acar halkının Müslüman olmasını Osmanlı asırlarına bağlayarak, onlara Müslüman Gürcü demek doğru değildir. Asıl Gürcüstan (Tbilisi-Kartvel Yurdu) da Osmanlı zamanını yaşadı hatta Acara'dan daha fazla olarak Müslüman, Arap ve Safevi/Türk asırlarını yaşadı. Ama, görülüyor ki, Kartvel halkı Müslüman olmamıştır. Hal böyleyken, Acara halkına Müslüman Gürcü demek, bilimsel bir ifade değildir. Bu söz, politik bir zorlama ürünü olmaktan öteye bir anlam ifade etmez"²⁸.

Tarih ise bu yargıya bakın nasıl cevap veriyor: "Gürcüstan'a oldukça erken dönemlerde ulaşmış olan İslamiyet özellikle ülkenin güney bölgelerinde yayılmıştır.(...) İslam ordularının Kafkasya'ya yönelik ilk hareketi Hz. Ömer devrinde başladı. Süra-

ka b. Amr 22'de (643) Babülebvab Kralı Şehr-Beraz ile barış yaptıktan sonra Habib b. Mesleme İleri harekate devam ederek bazı yerleri ele geçirdi. Habib b. Mesleme daha sonra Hz. Osman zamanında İrminiye'nin fethiyle görevlendirildi. Davin'i zapteden Habib Gürcüstan'ın merkezi Tbilisi üzerine yürüdü ve şehri fethedip Gürcülerle bir anlaşma yaptı (25/645-46). Buna göre halkın canına mabelerine dokunulmayacak onlar da her aile için 1 dinar cizye ödeyecek, Müslümanlarla dost olacak, Allah ve Resulü'nün düşmanlarına karşı düşmanlık edeceklerdi. Habib b. Mesleme Abdurrahman b. Cez'i Tbilisi halkına İslamiyeti'ni tebliğ etmek üzere gönderdi. Onun gayretleriyle çok sayıda Gürcü Müslümanlığı kabul etti"²⁹. Daha sonraki dönemlerde de bu süreç bir şekilde devam etti.

"Araplar'ın onlara unvanlar, onurlu görevler ve tüm orduların komutanlığını sunma karşılığında İslamiyet'e geçmelerini önermelerine karşın eristavlar ve Gürcüstan'ın valileri Hıristiyanlık dininden dönmeyle reddettiler. Bu nedenle 11. yüzyılda Selçuklu Türkleri tarafından işgaline kadar bu ülkenin tarihi, Araplar'a karşı birbiri ardında gelen savaşıların tarihidir; ama aynı zamanda Gürcü prensleri de kendi aralarında savaşıyorlardı, çünkü bu prenslerden bazıları Muhammed Peygamber'in dinine geçmişlerdi"³⁰.

Halk, prensleri bir yana bırakın İslamiyet'i seçen Gürcü krallar da vardı. Kral Rostom ve V. Vah-tang İslamiyet'i kabul etmişlerdi³¹. Kral Aşahtar da Müslüman olmuştu³². Üstelik tüm bu gelişmelerin çoğu görüldüğü üzere Batumi de değil başkent Tbilisi'de cereyan ediyordu.

"Selçuklu döneminde de "Güçlü eşraf aileleri, büyük bir olasılıkla mevkilerini ve toplumsal statülerini korumak amacıyla İslamiyi kabul ettiler. Uzun yıllardan beri Halife devleti egemenliğinde yaşamış Ermeni, Gürcü ve Süryanilerde eskiden beri bu tip din değiştirmeler görülüyordu"³³.

Osmanlı etkisiyle de Batı Gürcüstan'da İslamlaşma tam manasıyla yerine oturdu. Ancak Gürcüstan'da İslamiyet gerçek anlamda bir "devlet dini" olmadı. Zaten günümüzde hatta tarihte devlet dini olarak İslamiyeti'ni seçmiş kaç ülke vardı ki?

A. Erdoğan AYDIN'da "Türkler Nasıl Müslümanlaştırdılar?" adlı ilginç çalışmasında çok güzel belirttiği gibi, Arap orduları, daha İslamiyet'in kurulduğu yüzyılın, VII. yüzyılın ortalarından itibaren Orta Asya'ya saldırdığı halde, Türkler ancak X. yüzyılda Müslümanlığı kendi istençleriyle kabul etmeye başlamışlardır"³⁴.

"GÜNAH KEÇİSİ GÜRCÜLER"

Kafkasya'daki bütün olumsuzlukların temelinde Gürcüler konulmaya çalışılıyor. George Hewitt şöy-

le diyer "Kin yüklü anti-Rus söylemlerine rağmen Gürcüler, Transkafkasya'da ilk ayak basabilecekleri yeri Çarist Rusya'ya verdiklerinden dolayı sorumludurlar(.....) 1801-1810 tarihleri arasında, Kartveli dillerini konuşan bölgelerin İlhakından sonra Gürcü mütteliflerinin aktif yardımıyla Rusya, Kuzey Kafkasyalı kabileleri işgal altına almayı başaramıyordu"³⁵.

Yani Gürcüler ülkelerini Ruslar'a memnuniyetle teslim ettiler, bir de Ruslar'ın Kafkasya'daki sair bölgeleri ele geçirebilmeleri için ellerinden gelen ardlarına komadılar. Dolayısıyla Kafkasya'daki Rus hakimiyeti Gürcüler yüzündendir. Bu hususta bir şey söylemek istemiyorum. Hoca Nasrettin böyle yaklaşımlar için gerekli cevabı vaktiyle zaten vermişti.

"Nasrettin Hoca'nın evi soyulmuş. Komşuları tedbirli davranmadığı ve evini kitlemediği için hep bir ağzından Hoca'yı suçlamışlar. Peki demiş Hoca, hırsızın hiç mi suçu yok".

Bir Gürcü atasözü de şöyle diyordu; "Sincabın nesni vardı ki kuzguna versin".

MÜBAREK KİTAP

Ahmet Özkan 1968 yılında Gürcüstan adlı kitabı İstanbul'da yayınladı. Soğuk savaş döneminde Komünizm propagandası yaptığı iddia edilen kitap için bugün Hristiyan Ortodoks etkisi taşıdığı ifade ediliyor. Bu nasıl bir kitaptır ki içeriği her döneme göre farklı yorumlanabiliyor.

TARİHİ YENİDEN YAZALIM

Orhan Türkdoğan Etnik Sosyoloji adlı kitabında Ahmet Özkan'ın 12 Eylül öncesi oluşturulan ortam sonucu Sovyet yanlısı Gürcü propagandistlerle de bağlantı kurmak suretiyle azınlık ırkçılığı yaptığını söyledi³⁶. Aynı kitaba Gürcü-Abhaz Birlikteliği (Boğazköy ve Kışlaçayı Örnekleme Olayı) adıyla bir bölüm aldı. Burada Boğazköy ve Kışlaçayı Köylerinde Gürcüler ve diğer halkların sorunsuz birlikteliklerinden doğrulukla bahsetti³⁷. Kitabının bir çok yerinde de yine Ahmet Özkan gibi Gürcü'yü Gürcü olarak andı³⁸. Aslında bu kültür grubundan bahsetmek için başka seçenek de yoktu. Ancak, Zeki Velidi Togan'a dayanarak Müslüman Gürcüler'in aslında Gürcü olmadıklarını söylemeden de edemedi³⁹.

Eğer olur da ettiği bir yana bırakıp Müslüman Gürcüler'i Gürcü olarak görmemeye karar verisek Türk ve dünya tarihini yeni baştan yazmamız gerekecek. Öncelikle tanınmış isimlerin başına "Şehven Gürcü Denen" ibaresini koymalıyız. Şehven Gürcü Denen Abünnebi Paşa, Şehven Gürcü Denen Yençeri Ağası Gürcü Hüseyin, Şehven Gürcü Denen İbrahim Ağa, Şehven Gürcü Denen İbrahim Paşa, Şehven Gürcü Denen Vezir-i Azam Mehmed Paşa, Şehven Gürcü Denen Güzelce Mahmud Paşa gibi.

Bu zatlar dönemlerinde ve sonrasında hatta halen adlarının önündeki Gürcü ibaresiyle anılmaktadırlar. Bu düşünceyle yerine göre değişik uygulamalar da yapılabilir. Örneğin Gürcü kelimesi tamamen kaldırılabilir ve Selçuklu Sultan'ı Gıyaseddin Keyhüsrev'in eşi Gürcü Hatun yerine yalnızca Hatun yeterli kabul edilebilir. Kaynaklarda yalnızlıkla Gürcü olarak geçen Bez-i Alem Valide Sultan, Kaynaklarda yalnızlıkla Gürcü olarak geçen III. Selimin annesi gibi düzeltmeler de yürürlüğe konulabilir. En doğrusu da temele inip asıl kaynakları tahrif etmek olur. Ne dersiniz işin altından kalkabilir miyiz?

BU ARADA....

Bu arada Gürcü entellektüellerde de bir şey söylemek istiyorum. Nereden çıktı bu Son Mohikan hikayesi⁴⁰. Günün birinde birileri çıkıp; bakın dememiş miydik Müslüman Gürcüler Gürcü değilmiş, biz başka şey zannediyorduk ama Mohikanlarmış..... Sizin beyanatınıza bir de "ilmi" deliller eklemeleri zor olmasa gerek.

KIPÇAKLAR NEREDE?

"Rusların artan baskısı karşısında, Kıpçak başbuğlarından Atrak, 1118 yılında damadı Gürcü kralı David II'nin daveti üzerine büyük bir Kıpçak grubu ile Gürcüstan'a gitti. Gürcü kralı bu Kıpçaklardan 40.000 kişilik bir süvari kuvveti teşkil ederek, Türkiye Selçuklularının saldırılarına karşı koyduğu gibi, Şirvan, İran ve Ermenistan'a başarılı seferler yaptı"⁴¹.

"Selçuklular'ın karışık durumlarından istifade etmek isteyen Gürcü kralı David, kayınpederi olan Kıpçak başbuğu Atrak'ın Kıpçak kuvvetleri sayesinde, bir istila hareketine girişerek, Gence kaplarına kadar gelmiş, bu bölgede yaşayan göçmen Türkmenlerin kütle halinde Anadolu'ya göç etmelerine sebep olmuştur"⁴².

Tbilisi merkezli Gürcü krallığının emrindeki Kıpçaklar topyeğin Batumi'ye mi yerleştiler? Elbette ki hayır onlar damatları kral David'in başkenti Tbilisi ve civarındaki Gürcüler'le kaynaşarak Doğu Gürcülerinin içinde erdiler. Batumi ve çevresi için ise bu söylenemez.

Bir kısım Gürcü Müslüman oldu bir kısım Türk ve Hristiyanlığı seçti. Bu iki millet birbirleriyle evlilikler yaptı karıştılar. Gürcüler ve Türkler tartışmazsız filan kardeşler.

AHİSKALILAR

"İç Anadolu'da Hitit sonrasında bir iskan boşluğu olduğu arkeolojik verilerle kanıtlanmasın karşın, 1. Tıglatpileser'in yazıtlarında, birleşik 5 kralın idaresinde 20.000 kişilik bir Muşki ordusundan söz edilmektedir. Muşki adı, daha sonraki 8. yüzyıl Asur kaynaklarında da Frygler için kullanılmış ol-

duğundan, Tıglatpileser'in Muşkil'er'e değinmesi, daha bu dönemde Frygler'in Anadolu'nun bu kadar doğusuna yayılmış olduklarının bir kanıtı sayılmaktadır. Ancak Muşki terimi, Asurlular tarafından batı ülkeleri anlamında da kullanılmakta olduğundan, Tıglatpileser dönemindeki Muşkil'er'in muhakkak Frygler olması gerektiği de unutulmamalıdır.⁴³

"Asur belgeleri bazen Muşki ve Tabal'ı Kaşku ile bağlantılı gösterirler. Hitit İmparatorluğu'nun sonlarına ait bir belgede adı geçen düşman prens Pahuvalı Mita (Pahuwa, bugünkü Divriği yakınları) adı, İmparatorluğun yıkılışından önce, doğuda giderek büyüyen bir Muşki tehdidinin varlığına kanıt olarak ele alınabilir. Ancak Muşkil'er'in kökeni konusu henüz çözülmemiş bir sorundur; bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan birine göre Muşkil'er İ.S. 5. yüzyıllarda Çıldır gölü yöresinde yaşayan bir Gürcü kolu olan Mes'şiler ile ilişkilidirler"⁴⁴.

Gürcüler'in Meshiler Türkleri'nin ise Ahıska Türkleri, Misketler, Mesketler olarak adlandırdıkları ve Stalin tarafından 2. Dünya Savaşı sırasında sürülen Müslüman topluluk için Öğüz ÇETİNOĞLU şöyle diyor; "Özel ilgi sahibi dışındaki insanlarımız Ahıska Türkleri'nin mevcudiyetinden 1989 yılında haberdar olduklar. O tarihte Ahıska Türkleri, Özbekistan'ın Fergana vadisinde sürgün hayatı yaşıyorlardı. Komünistlerin provakasyonu ile bölgenin yerlisi Özbek kardeşlerimiz, taş ve sopalarla Ahıska Türkleri kardeşlerimize saldırdılar. Beş yüz Ahıska öldü. Binlerce yaralandı. Çatışma gazetelerde Özbek-Mesket/Misket kavgası başlıklarıyla yer aldı"⁴⁵.

Ahıska terimi Gürcüce "Ahali Tsheli (Ahaltsheli)" birleşik isminden bozulmuştu ve "Yeni Kaleli" anlamına gelmekteydi. Meshi kelimesini açıklamıştı Mesket/Misket kelimelerine de Gürcüce Meshi-etli (Mesheti) "Meshi Yurdu" birleşik kelimesinden türemiştir.

Ashında bu topluluğun Gürcü ya da Türk olmaları değil haksızlığa uğradıkları ve yurtlarından sürülmüş olmaları dikkate alınmalıdır.

"Ahıska'ların sürülmesinde Gürcüler'in bir dahli yoktur.Onların şimdi yurtlarına dönmelerini istemeyen Gürcüler'dir diyemeyiz"⁴⁶.

Bakın daha 1996'da Gürcüstan Anayasasını hazırlayan komisyonda önemli görevler alan Guram Mamulia'nın sürgün Ahıska'lar üzerine planları nasıldı; "Bu insanlar 1944 yılında Moskova'nın emri ile Orta Asya'ya gönderildi. 1989 yılında Fergana Vadisinde problem çıktı, değişik yerlere gitmek zorunda kaldılar. Evlerine topraklarına döndürüp bu acıyı sona erdirmek istiyoruz. Ancak şimdilik imkanlarımız çok sınırlı olduğu için imkanlarımız

ölçüsünde hedefimize ilerliyoruz. Zorla göç ettirilmeden önce 5 ildece oturan Mesketler için orada konular inşa etmek istiyoruz"⁴⁷.

Ekonomik zorlukların pençesinde bir taraftan da ayrılıkçı Abhazlarla uğraşan ve Suhumi ve çevresini terk edip kendi ülkelerinde mülteci konumuna düşen Gürcüler'i henüz iskan edemeyen ülkenin değişik bölgelerindeki otel, motel ve pansiyonlarda yaşatmaya çalışan Gürcü devletinin Ahıska'ları nasıl iskan edebileceği ise meçhul.

ABHAZYA

"Abhazy Türkiye'yi de vuracak! Abhazy savaş, Karabağ savaşı kadar Türk kamuoyunun dikkatini çekmedi. Ancak Rus kayığına binen Abhazlar'ı, Moskova bölgedeki Türk-Amerikan nüfuzunun sona erdirilmesi için son zamanlarda araç olarak kullanmaya başladılar.

Tbilisi'ye Abhaz sorunun bir günde çözerim' mesajı gönderen Rus lider Putin, buna karşılık, Gürcüstan'ın Türkiye ve ABD ile askeri işbirliği yapmamasının ve ülkede görev yapan Türk askerlerinin geri gönderilmesini istedi. Tbilisi yönetimini korkutan öneriler bununla kalmıyordu. Putin, bir yandan Gürcü vatandaşlarına vize uygulama tehdidinde bulunurken diğer yandan 300 bin Gürcü mülteciye Rus vatandaşlığı vermeyi de önerdi. Bu girişimiyle Gürcüstan'da bulunan 4 askeri üssünün sürekli kalması için geçerlilik kazandırmaya çalışıyor. 1994'te bu üslerin 25'yi kalması için Şevardnadze'nin imzaladığı anlaşmayı Gürcü parlamentosu onaylamıyor. Parlamento Rus askerinin geri gönderilmesi için oldukça kararlı. Daha önce Batumi'de bulunan Rus Hava İndirme Tuğayı, 26. ve 53. Piyade alayları, 1992 ve 1995'te bölgeden gönderilmişti. 10 bin askerin bulunduğu Korpi kod adlı Batumi üssü, Sovyetler döneminde Türkiye'yi hedef alan en önemli askeri birim olarak kullanıldı. Şimdi yerinde yeller esiyor. Rus 8'arğmen Rus 3. ordusu Tbilisi'de, 28. Zırhlı Tümen Ermenilerin yaşadığı Ahalkalaki bölgesinde, çıkarılacağı iddia edilmesine karşın Abhazy'a da 5. ordu duruyor"⁴⁸.

"Abhazy ile Gürcüstan arasında oluşturulan sınırdaki şu anda Rus Barış Gücü askeri bulunuyor. Abhazy savaşında 6 bin kişinin komutanlığını yapmış Şevardnadze'nin Batı Gürcüstan danışmanı Anzor Margiani, etnik savaşların Gürcüstan'ı zayıflattığını, savaşın Rusya'ya yaradığı söylüyor (.....). Margiani, Türkiye'den savaşmaya gelen Abhazların ortada Müslüman-Hıristiyan savaşı var sandığına dikkat çekiyor ve ekliyor: Böyle bir savaş yok. Abhazların sadece yüzde 10'u Müslüman"⁴⁹.

MELUNCANLAR

Onları ilk duyduğumuzda tarifi imkansız sevinçler yaşamıştık. Ermeni ve Rum lobilerinin Batı ülke-

lerindeki etkinliğinden ezelden beri rahatsızdık. ABD'de Abraham Lincoln'den Elvis Presley'e varana dek tanınmış bir çok Meluncan vardır. Onlar sayesinde itibarımız artabilir özellikle bu ülkedeki diasporamız daha etkin bir şekilde harekete geçirebiliriz. Ama hiçbir zaman Türk olabileceğimizi düşünen Meluncanlar'ın oradaki diğer Türklerle birleşip ABD'nin bir bölümünde yeni bir Türk devletinin oluşumuna ön ayak olabilecekleri gibi zirva düşüncelere saplanmadık. Gürcüler de Türkiye Gürcülerinden eğer bir şey istiyorlarsa: o da her zamanki gibi saygın insanlar, sadık vatandaşlar olmaları ve Türkiye'yi yüceltmeleridir.

1993 yılında "Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze Türkler için, "Biz komşuluktan öte kardeşiz" diyor. Gürcüstan'daki Abhaz, terörü Türkiye'deki bölücü terör örgütü sorunlarına defa bulunarak iki toplum arasındaki ayrışıklık girişimleri üzerine Türkiye'deki istikrarın bozulmamasını istediğini belirtiyordu"⁵⁰.

Çeşitli Batı ülkelerinde yaşayan hatta yaşadıkları ülkelerin vatandaşı olan Türk kökenli bilim adamları, bürokratlar, siyasetçiler vs. bize nasıl övünç veriyorlarsa Gürcüler de ülkeleri dışında bulunan çeşitli mevkilere gelmiş Gürcü kökenlilerden gururla söz edebilirler. Bu çok da doğaldır. Bu durum değil; aksi durum rasızım (ırkçılık) olarak nitelendirilmelidir.

TÜRKLERİ VE GÜRCÜLERİ BİRBİRİNDEN AYRI DÜŞÜNMEK MÜMKÜN DEĞİL

"Gürcü halkı, kültür ve gelenek bakımından Türk halkıyla aynı coğrafyada, ortak değerler içinde yoğrulmuş, tarih boyunca dıştan gelen tüm baskılara karşı koyarak benliğini koruyabilmiş, büyük saygı duyduğumuz bir toplumdur"⁵¹.

Bu iki millet o kadar iç içedir ve birbirlerini o kadar çok etkilemişlerdir ki her konuda Gürcüler üzerinde Türk tesirini Türkler üzerinde de Gürcü tesirini görmek mümkündür. Türk milliyetçiliğinin temelini atan kişilerde dahi Gürcü etkisi vardır.

"Hüseyin-zade Ali Bey (Dr. Ali Hüseyin Turan) 1. Dünya savaşında Turan Heyeti adı altında Yusuf AKÇURA ve arkadaşlarıyla Avrupa'ya bir propaganda gezisi yaptı. İstanbul, Kafkasya ve Mısır'da çıkan gazete ve dergilerde Türkçülükle ilgili pek çok yazısı vardır. Turan adlı şiiri Gökalp'in meşhur Turan şiirine tesir etmiştir"⁵².

"Rusya'dan İstanbul'a gelen Hüseyin-zade Ali Bey, Tıbbiye'de Türkçülük esaslarını anlatıyordu. Turan ismindeki şiiri, pan-turanizm idealinin ilk temsilcisi idi. Yunan Harbi (1897) başladığı sırada Türk şairi Mehmed Emin Bey:

"Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim uludur" mısrası ile başlayan ilk şiirini neşretti. Bu iki manzume,

Türk hayatında yeni bir inkılabı başlayacağını haber veriyordu. Hüseyin-zade Ali Bey, Rusya'daki milliyetçilik akımlarının tesiriyle Türkçü olmuştun. Bihassa daha kolejde iken, Gürcü gençlerinden, son derece milliyetperver olan bir arkadaşı ona milliyet aşkını aşlamıştı"⁵³. Ancak ne Hüseyin-zade Ali Bey ne de Gürcü arkadaşı temiz milliyetperver duyguların günün birinde birliktar oldukları diye-rini yok saymak amacıyla kullanılacağını düşünmemiş olmalıydılar.

"Osmanlılar, yetenekli çocukları devşirerek Müslüman Gürcülerin atalarını yetiştirdi. Daha sonra Müslümanlaşan bu Gürcüler, Türkiye için kanlarını döktüler ve Türk kimliği ile bu vatanın ayrılmaz harcı haline geldiler"⁵⁴. Sağı solu bir yana bırakın Türk nasyonalistleri ve nasyonal sosyalistleri içinde tabandan tavana dek bir çok Gürcü var. "Hatta en iyi Türk milliyetçileri Gürcü Müslümanlar arasında çıktı"⁵⁵.

BU İKİ MİLLET O KADAR ÇOK BİRBİRLERİNE BENZİYOR Kİ...

Efsanelere göre Gürcülerle Türklerin kökenleri de aynı. Gürcüler atalarının Nuh Peygamberin oğullarından Yafes olduğunu söylüyor. "Gürcülerin efsanevi cedleri ve Torgoma'nın ikinci oğlu Kartlos, şarkta Tbilisi altındaki Borçalı çayı ağzında Garpta Surami dağlarına kadar olan bölgede yerleşmiş ve Kartveli ismi buradan doğmuştur. İşte Nuh Peygamberin oğlu Yafes oğlu Torgama'nın ikinci oğlu Kartlos'a izafeten Kartveli adı ortaya çıkmıştır"⁵⁶.

Türkler de öyle. Aşıkpaşazade Osmanlı hanedanı soyunun adlarını şöyle sayıyor; Sultan Korkud, onun babası mücahidler sultanı Sultan Bayazid Han Gazi, onun babası Sultan Mehmed Han Gazi, onun babası Sultan Murad Han Gazi, onun babası Sultan Bayazid Han Gazi, onun babası Sultan Murad Han Gazi, onun babası Orhan Gazi, onun babası Osman Gazi, onun babası Erdungril, onun babası Süleyman Şah, onun babası Kaya Alp, onun babası Kızıl Buğa, onun babası Bayındur, onun babası Aykukuluk, onun babası Toğar, onun babası Kaytun, onun babası Sunkur, onun babası Bakı, onun babası Suğar, onun babası Tok Temur, onun babası Basuk, onun babası Gök Alp, onun babası Öğüz, onun babası Öğüz, onun babası Kara Han, onun babası Ay Kutluk, onun babası Tuzak, onun babası Kara Han, onun babası Baysub, onun babası Kamarı, onun babası Kızıl Buca, onun babası Yamak, onun babası Başbuğa, onun babası Baybus, onun babası Sevünc, onun babası Çar Buğa, onun babası Kurtuluş, onun babası Karaca, onun babası Amudı, onun babası Karalu Oğlan, onun babası Süleymanşah, onun babası Karahul, onun babası Karluğa, onun babası Yan Temür, onun babası Dürmuş, onun babası Çin, onun babası Maçın, onun babası Yafes, onun babası Nuh Aleyhisslem"⁵⁷.

Yani Gürcüler ve Türklerin efsanevi cedleri Nuh'un gemisindeki inananlardan biri değil bizzat Hz. Nuh. Daha ne olsun kökenlerimizi anlatan efsanelerimiz bile benzer. Eğer efsanedir diyorsanız akrabalığı ispat için her iki milletin de Hz. Adem'in neslinden olduğunu söyleyebiliriz. Buna da inanmıyorsanız her iki halk da sudan karaya çıkmış gelişmiş hayat birimleridir. Daha ne diyelim.

ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

"Kemalist devrimciliği nasıl oldu da bir yandan eski usul Batıcılık şekline sokulurken, bir yandan da megalomani ulusçuluğu, dünya uygarlığına düşman bir şövenlik haline sokuldu? Atatürk'ün tarih tezi, gerçekten bu muydu?...Uydurma etimoloji makaleleriyle, akın piyesleriyle gündelik gazetelere kadar taşınan iddialarla, uydurma benzetişlerle meseleyi tanıtmaz bir hale getirdiler; hatta görüşe aykırı kavramları da sokarak Atatürk milliyetçiliğinin yerine Zeki Velidi milliyetçiliğinin zeminini hazırladılar"⁵⁸.

Atatürk iç yapıda; "Kürtlük, Lazlık, Çerkeslik, vs. gibi ayrıkların Misakı Milliye bir sentez içinde sadece bir araya, yan yana getirilmesini değil, kaynaştırılmasını ifade eder. Bu etnik birleştiricilik yanında sosyal birliğe varma çabasını da görürüz. Geri kalmış bir toplum içindeki sosyal, ekonomik, siyasi kümcenleşleri, dağılışları, ikileşmeleri o planı üzerinde kaynaştırmak isteği O'na her zaman hakim olmuştur. "İmtiyazsız, sınıfsız..."bir toplum formülü bu isteğinin ifadesidir....Türk Milleti, bu kaynaşma temeline dayanır"⁵⁹. Dolayısıyla Türkiye'de yaşayan herkesin Türk kökenli olduğunu ispata çalışmak abesle iştigaldir.

Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliği de Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağlarıyla bağlanan herkesin Türk olduğunu vurgular.

Türk kökenli olmayan insanlar Atatürk Milliyetçiliğine, Anayasaya rağmen birileri tarafından Türk olarak kabul edilmiyor. Onlara göre Türk kabul edilebilmek için kökenlerin de illa Türk olduğunun ispata gerekiyor.

"Ne Mutlu Türk'üm diyene değil de Ne mutlu Türk olana" mı demeliyiz. Böyle düşünenler bunu açıkça ifade etsin! Entegrasyon olmazsa olmaz şartı aşımı inkar mı? Gürcü, Laz, Çerkes, Arap, Ermeni, Yahudi, hani derler ya o 72.5 milletin 71.5'i bu ülke için zararlı mı? Bu gibi yaklaşımlar Türk Milliyetçiliği'ne ancak zarar vermekten başka bir işe yaramaz.

Ne dersiniz insan Atatürkçülüğün değerini daha da iyi anlamıyor mu?

Milli kimliğin uzun bir tarihi yaşamın ve uyumun bir sonucu olduğu unutulmamalıdır. Zira ne milletleşme ne de milli kimlikler sadece ve sadece

bir spor takımına transferlerde gözlediğimiz türde bir takım veya toplum anlaşması biçiminde algılanamaz⁶⁰.

SORUNLARIMIZ BİLE AYNI

Gürcülerle sorunlarımız bile aynı. Ekonomiyi bir yana bırakın Sovyet döneminde gerçekleşmeyen sosyal, kültürel dejenerasyon ülkenin en ücra köşesine kadar yayılıyor.

Sokaklar caddeler batılı şirketlerin reklam tabelalarıyla dolu.

Orada da kahvehaneler kafe olmuş, bakkal dükkanları market.

Fast food kültürü zengin Gürcü mutfağını tehdit ediyor. Haçapurı'nın yerini hamburger almış bile.

Eski Doğu Bloku'nun en güçlü sineması yok olmak üzere. Amerikan filmleri vizyonda.

Çok sesli Gürcü müziği artık gençlerden eskisi gibi ilgi görmüyor.

Gürcü aydınları batı dillerinden ithal ettikleri "f" sesi içeren kelimelerle konuşmaya özen gösteriyor ve kendilerine de dinleyenlere de eziyet ediyorlar. Dillerinde bulunmadığı için bir Gürcü'nün "f" sesini çıkarması bizim Arapaç'daki "ayn" sesini çıkarmamız kadar zor. "p" sesi ise zaten "f" yi karşılar.

Ve daha niceleri.....

POSOFLU OLMAK GÜRCÜLER ÜZERİNE YAZMAK İÇİN BİR AYRICALIK MI?

M.Fahrettin KIRZIOĞLU; Yunus ZEYREK'in Gürcistan, Acaristan ve Türkiye adlı kitabına yazdığı Takdim bölümünde Yunus ZEYREK'in Posoflu olduğunu daha ilk paragrafta belirtiyordu⁶¹. Kendisi de kitabında "Bu satırların yazarı Posofludur ve Acara sınırındaki bir köyde doğup büyüştür" diyerek bunu pekiştiriyordu⁶². Ayrıca Posofluların Gürcüleri sevmediğini de özellikle yazmıştı⁶³.

Bir web sayfasında da bir yazar "Bu yazıda istismara yönelen olumsuz propagandalara karşı, konu hakkında uzman olan ve kendisi de bizzat Ardahan'lı olan Yunus Zeyrek'in "Gürcistan, Acaristan ve Türkiye" adlı kitabına dayanarak sağlıklı bilgiler sunmaya çalışacağız". diyor⁶⁴. Sağlık bilgileri verirken muhtemelen Posof yerine yanlışlıkla Ardahan kelimesini kullanmıştı. Posoflu olmak Gürcüler üzerine yazı yazmak için bir ayrıcalık mıydı? Yoksa daha mı inandırıcı oluyordu? Bir Çorumlu gerekli bilgi ve belgeleri toplayıp yazsaydı ehemmiyeti olmaz mıydı?

FARKINDA OLMASAK DA ASLINDA SORUN ÇÖZÜLMÜŞ MÜ NE?

Müslüman Gürcülerin Gürcü olmadıklarını ispatlamaya çalışırken Yunus Zeyrek şöyle diyor: "Halbuki Gürcü adı, Acara halkını ifade etse de asla Kartvel halkını ifade etmez"⁶⁵. O halde tümünü ısrarla Acaralı olarak adlandırdığı Müslüman Gür-

cülerin Gürcülüğü konusunda kuşkusu kalmamış olmalı. Artık Hıristiyan Gürcülerin kim olduklarını anlatmaya çalışması gerekiyor. Bütün dünya Almanlar kendilerine Deutsch diyorlar. Gürcüler de böyledir. Onlar kendilerine Kartveli derken tüm dünya onları Gruzl, Gurci, Gürcü, Georgian gibi adlarla anıyor.

Objektif bakmadığımız sürece çelişkileri yaşamaya devam edeceğiz galiba.

BİRAZ DA KİŞİSEL OLACAK BELKI AMA.....

Yunus Zeyrek; Gürcüistan, Acaristan ve Türkiye adlı kitabında beni din gerçeğini kabul etmeyen bir ideolojiye bağlılığı bilinen bir kişi olarak tanımlamış⁶⁶. Burada Zeyrek'in din gerçeğini kabul eden kişinin portresini çizmediğinden yorum yapmak istemiyorum. Bunun nasıl böyle bilindiği ise belliriz. Ancak bu Posoftu tahir efendi eğer Müslüman'sa bilmelidir ki küfr içredir. Kul hakkı taşımaktadır. Tövbe istiğfar getirmeli ve helalleşmelidir.

"Ey iman sahipleri! Allah yolunda gaza için dostluğunuzda, iyice anlayıp dinleyin de size selam ve rene/barış teklifi sunana sen mümin değilsin demeyin. İğreti hayatın menfaatine göz dikiyorsunuz ama Allah katında çok ganimetler vardır. Önceden siz de öyle idiniz ama Allah size lütufta bulundu. O halde iyice araştırın, anlayıp dinleyin. Çünkü Allah, yapmakta olduklarınızdan haberdardır"⁶⁷.

SONUÇ

Belirttiğimiz üzere Türkler ve Gürcüler akraba milletler. Ancak elbette bu bizi Gürcülerin Türklerden veya Türklerin Gürcülerden türediği, yani yumurta mı tavuktan yoksa tavuk mu yumurtadan çıktı tartışmasına götürmemeli. Kültürlerin oluşmaya başladığı dönemlerde Gürcü ve Türk kardeşlerin yolları kısmen ayrıldı sonra tekrar karşılaştılar ve yine ilişkiye girdiler. Geçen süreç içinde aralarında farklılaşmalar olduğu gibi bir takım ortak yönleri de koruyabildiler.

Türk babasoylu olmasına rağmen kendisini Gürcü kabul eden, Gürcü babasoylu olmasına rağmen kendisini Türk addeden, kendisini hem Türk hem Gürcü gören milyonlarca insan var. Bu iki millet et ve kemik gibi. İşte araştırmalarımız bu sosyo-kültürel özellikleri tespiti yönelik. Paranoyaya düşmeye ya da kamuoyunu yanıltmaya gerek yok. Ne akhiselim Türkiye Gürcüleri, ne akhiselim Gürcüistan Gürcüleri, ne de başka ülkelerde yaşayan akhiselim Gürcüler farklı bir olguya yönelmediler/yönelmiyorlar. Tıpkı akhiselim Türklerin yönelmedikleri gibi.

Teimuraz Mibçuani ve Zurab Kaplanidze bakın ne diyor: "Canımdan, kanımdan olan insanlara sarılmak ve kardeşimi bulabilmek için daha ne kadar İsa'ya ya da Muhammed'e yalvarmam gerekiyor..Bu kardeşsizlik, benim vatanımı mahvoluşa kadar götürdü"⁶⁸ ve sürdürüyorlar "İnanıyorum ki tarihin yeni bulguları, sizin destekleriniz ve anlayı-

şınızla, Türk halkıyla aramızdaki akrabalığı, kan birliğini, bilmisel anlamda din birliğini canlandıracaktır"⁶⁹.

Tüm Gürcüistan gibi; Acara bölgesinin de Çarlık Rusyası'nın ardından Bolşevik işgaline düşmesinden dolayı, kendi çektiği acıları ifade eden bir Türk ozanın şu dizeleriyle satırlarıma son veriyorum.

ACARA DESTANI

Yine bir destanı eyledim telif
Dinlesin ihvanlar için Acara
Karalar giydi hep self ü salıf
Bozuldu askerin kışın Acara

Soğuktan üşüdü bütün elleri
Lal oldu ağzında şirin dilleri
Ağası paşası gökçek kulları
Ağlar toprak ile taşın Acara

Bir takımı bu tarafa geldiler
Çel çocuğu ağlar sızlar kaldılar
Komünistler yine murad aldılar
Kamusu takipte peşin Acara

Onlar büktü Acara'nın belini
Gece gündüz ağlar kızı gelini
Şimdi düşmanların yiyer malını
Gören gözden töker yaşın Acara

Belki Hak Taala sabırlar vere
Ortaklık düzeliş bulalar çare
Yine millet ile dola Acara
Ötüşsün bağlarda kuşun Acara

Takat ermez idi senin zoruna
Bolşevik'in hayıf düşüdü toruna
Düşen günden zalim Urus şerrine
Haram oldu ekmek aşın Acara

Noksani de çok meraka dalmıştır
Çok kimseler kendin oda salmıştır
Senin için bir Allah'a kalmıştır
Dahi görmez eş yoldaşın Acara
Posoftu Noksani
1976⁷⁰

İşte biz böyle iki kardeş ve komşu milletiz, bir-birimiz için ağlayan.

Selam ile..... Kahn sağhıcakla.....

- 1 Arslan TEKİN Türkiye Sınırsız Komşu Gürcistan, 15 Şubat 1999
- 2 Yavuz DONAT Kraliçe Tamara'nın Ülkesinden, Sabah, 15 Ocak 2000
- 3 Serdar ERBAŞ Türkiye'de Barış Kafkaslar İçin Önemi, Yeni Yüzyıl
- 4 Hulusi TURGUT. "Hedef 500 Okul", Zaman, 21 Ocak 1998
- 5 www.cankaya.gov.tr/KONUSMALAR/29.01.2001-150.html
- 6 Bkz. Yunus ZEYREK. "Bir Derginin Zararlı Faaliyetleri", Türk Yurdu, Sayı 135
- 7 Faruk ARSLAN "Diziler", Zaman, 25 Temmuz 2000
- 8 Peter Alford ANDREWS, Türkiye'de Etnik Gruplar, İstanbul, 1992 s.249
- 9 Fevzi ÇELEBLİ, Gürcistan ve Gürcüler Hakkında Yorumlar Üzerine Çeneburi, S.32.
- 10 Bkz. Fevzi ÇELEBLİ, a.g.m.
- 11 Osmanlıların Çirliksu olarak atlandığı bölgenin halkı
- 12 Günümüzde Azerbaycan topraklarında Saingilo adı verilen topraklarda yaşayan Gürcüler
- 13 J.STALİN, Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, Sol Yayınları, Ankara, s.60
- 14 Bkz. Fevzi ÇELEBLİ, Gürcistan Kazan Biz Keçpe, Çeneburi, S.19-21, Fevzi ÇELEBLİ, Gürcistan ve Gürcüler Hakkında Yorumlar Üzerine Çeneburi, S.32.
- 15 J.STALİN, a.g.e, s.60
- 16 Bkz. Yunus ZEYREK "Gürcistan, Acaristan ve Türkiye" ile Yunus ZEYREK "Acar ve Acaralılar", Tarih ve Toplum Dergisi, Temmuz 2000, sayı 199
- 17 Bkz. Fahrettin ÇİLOĞLU İstiklal Savaşı Sözlüğü, Doğan Kitap, İstanbul, 1999 s.197-198
- 18 Bkz. M. Kemal ATATÜRK, Nutuk, Sabah, İstanbul s.585
- 19 Rıza NUR, Hayat ve Hatıratım, Altındağ Yayınevi, İstanbul, 1967 c.III s. 812
- 20 Fevzi ÇELEBLİ, Kendinden Kaçış Özine Yakalanmış mı? Çeneburi sayı 28
- 21 Demirtaş CEYHUN, Ah Şu Biz Göçbeler, s.203, Sis Çanı Yayınevi, İstanbul 1994 s. 203
- 22 Bkz Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU
- 23 Arslan LAÇINBALA, Bir Mektup, Çeneburi, S.11-12
- 24 Rıza NUR, a.g.e .s.599
- 25 Rıza NUR, a.g.e .s.396
- 26 Rıza NUR, a.g.e .s.643
- 27 Rıza NUR, a.g.e .s.881
- 28 Yunus ZEYREK, Acara ve Acaralılar, Tarih ve Toplum Dergisi, Temmuz 2000 sayı 199
- 29 Hüsamettin M.KARAMANLI, İslam Ansiklopedisi, Gürcistan Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1996
- 30 Alexandre Grigoriantz, Kafkasya Halkları, Yeni Binyıl Yayınları, s.210-211.
- 31 Bkz. Fahrettin ÇİLOĞLU, Gürcülerin Tarihi, Ant Yayınları, İstanbul 1993 s.59
- 32 K.Alexandre Grigoriantz a.g.e. s.212
- 33 Doğan AVCIOĞLU, Türklerin Tarihi, c.V s.2023-2024, İstanbul, 1998
- 34 Demirtaş Ceyhun, a.g.e. s. 198
- 35 George Hewitt, "Çeçenler ve Komşuları", Kafkasya Yazıları, s.2
- 36 Bkz. Orhan TÜRKDOĞAN, Etnik Sosyoloji, Timaş Yayınları, İstanbul 1998 s. 98
- 37 Orhan TÜRKDOĞAN a.g.e. s. 470-471-472
- 38 Orhan TÜRKDOĞAN a.g.e. s. 8-12-16-75-112
- 39 Orhan TÜRKDOĞAN a.g.e. s. 98
- 40 Bkz. Nesrin AYTEKİN, 1990'larda Türkiye'de Gürcü Kimliğinin Yeniden İnşası Süreci ve Gürcü Entellektüeller, Çeneburi, s.38
- 41 Kamuran GÜRÜN, Türkler ve Türk Devletleri Tarihi, (ikinci Basım) Bilgi Yayınevi, İstanbul 1984, s.261
- 42 Kamuran GÜRÜN, a.g.e, s.323
- 43 Ali M. DİNÇOL, Geç Hititler, Anadolu Uygarıları Ansiklopedisi, C.1 s 122 Görsel Yayınlar, 1982 s. 122
- 44 Veli SEVIN, Fırgırler Anadolu Uygarıları Ansiklopedisi, C.2 s 233 Görsel Yayınlar, 1982 s. 233
- 45 Oğuz ÇETİNOĞLU, Ahiska Türkleri, Orkun, Sayı: 13
- 46 Arslan TEKİN, a.g.m
- 47 Ali Aslan KILIÇ, "Mesketler Topraklarına Döncek", Zaman 28 Şubat 1996
- 48 Faruk ARSLAN, Diziler, Zaman, 26 Temmuz 2000
- 49 Faruk ARSLAN a.g.m.
- 50 Hürriyet, 5 Şubat 1993
- 51 www.cankaya.gov.tr/KONUSMALAR/29.01.2001-150.html
- 52 Bkz. Ziya GÖKALP, Türkçülüğün Esasları, Mehmet KAPLAN'a ait Notlar Bölümü, Devlet Kitapları İstanbul, 1970 s. 217-218
- 53 Ziya GÖKALP a.g.e. s. 9-10
- 54 Faruk ARSLAN, "Diziler", Zaman, 25 Temmuz 2000
- 55 Faruk ARSLAN a.g.m.
- 56 Ahmet ÖZKAN, Gürcistan, İstanbul 1968 s. 64
- 57 Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Devlet Kitapları, İstanbul 1970 s. 4-5
- 58 Niyazi BERKES, Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler, C. II Cumhuriyet Kitap, s.194-195
- 59 Tark Zafer TUNAYA, Devrim Hareketleri İçinde Atatürkçülük, Cumhuriyet Kitap, 1997 128-129
- 60 Orhan TÜRKDOĞAN, Orkun, "Türk Kimliği", Sayı: 13
- 61 Bkz. Yunus ZEYREK, Gürcistan, Acaristan ve Türkiye, Taktim Bölümü
- 62 Yunus ZEYREK a.g.e. s. 41
- 63 Yunus ZEYREK a.g.e. s. 41
- 64 <http://members.nbci.com/karadz/Gurce-Acara.htm>
- 65 Yunus ZEYREK a.g.e. s. 16
- 66 Bkz. Yunus ZEYREK a.g.e. s. 17
- 67 Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi, 94. Ayet Türkçe Çeviri: Yaşar Nuri ÖZTÜRK
- 68 Teimuraz MİBÇUANI-Zurab KAPİANDZE "Sümer ve Gürcü Alfabelerinin Karşılaştırılması", Çeneburi, Sayı 41
- 69 Teimuraz MİBÇUANI - Zurab KAPİANDZE a.g.m.
- 70 Yunus ZEYREK a.g.e. s. 68-69

Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-3

Nodar ŞENGELİA

(Geçen sayıdan devam)

Evliya Çelebi, o dönemde bazı Gürcüstan prenslerinin Trabzon pasası ve genelde Osmanlı İmparatorluğu'yla olan politik ilişkileri şeklinin belirlenmesi hakkında bilgiler vermektedir.

Evliya, Abaza halkının kökleri, Abaza ülkesinde yaşayan boylar konusu üzerinde durmaktadır. Evliya, Paşa nehrinde 42 günlük yaya yolunda bulunan Arap kalesi İlimanna kadar olan bölgeyi Abaza toprakları olarak tanımlamaktadır. Evliya, Abaza ülkesinde yaşayan boyları saymakta ve tanımlamaktadır. O, Çacı, Arlan, Çand, Büyük Çand, Geçî, Arta, Kamşî, Soça, Camba, Buzduk, Usupış, Aşgîli, Souksu, Kutası boylarını tanımlamaktadır. Evliya, dağda ve deniz kıyısında yaşayan 25 Abaza boyunu isimlendirmektedir. Abaza boylarının tarihi konusunda Prof. G. Ançabazde'nin ilgi çekici araştırması vardır.²¹

Evliya'nın anlattığı herşeyi burada tartışmak zordur. Eserinde bulunan Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkındaki bilgiler bizim için özellikle çok ilgilidir. Evliya, Gürcüstan topraklarını dolaşmış, birçok politik olaya şahitlik etmiş ve

21 G. Ançabazde, Kafkasya Dağlı halkları tarihi için bir kaynak olan Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi", Tbilisi, 1975. Elyazması. Aynı kişi, Evliya Çelebi, Abhazya ve Abazalar Hakkında. "Aşağa" Dergisi, No 1975/Abaza Dilinde/

Aynı kişi, Kafkasya Dağlı halkları tarihi için bir kaynak olan Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"si "Matsne", N:4, 1974

Aynı kişi, XVII yüzyılın Türk gezgini Evliya Çelebi'nin Kafkasya hakkındaki malzemeleri. Turizm ve Gezî için Bilimsel Yorum Metinleri, Sohumî, 1975/Rusça/

Aynı kişi, Evliya Çelebi'nin Dağıstan hakkında verdiği bilgiler. Tsadasa Dil, Tarih ve Edebiyat Enstitüsü Çalışmaları. Mahaçkale cilt III, 1975

Aynı kişi, Evliya Çelebi'nin Kubansıkita Noğalî'ler hakkında verdiği bilgiler. "Türkoloji Dergisi", 1976. Moskova, 1978.

22 R. Kiknadze, 11-13. yy. arası Tbilisi tarihi İv. Cavaşvîli Tarihî Enstitüsü Çalışmaları Cilt: V. Bölüm 1 Tbilisi 1960 s. 110-119

23 N. Şengelia, Osmanlı Tarihçisi Müneccim Başınun, Lala Mustafa Paşa'nın Güney Kafkasya ülkelerinde yaptığı savaş hakkında verdiği bilgiler. Gürcü Kaynak Bilimi. s: 133-152, Tbilisi, 1968

içinde bulunmuştur. Kendisinin yazdığı, tarihi değer taşıyan olayların çoğu eserine girmiştir. Bunları gözönüne almak, tarihin birçok dalındaki araştırmacılar için mutlaka gereklidir.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında, tanınmış Osmanlı tarihçisi Ahmet İbn Lütüfullah (1630-1702)'ın çalışmaları vardı. Kendisi Müneccim Başî olarak tanınıyordu. Arapça olarak yazılan "Cami Ad-Duval" (Hanedanlar Dergisi), eseri ona aittir. Bu eser temelde, kendinden önceki tarihçilerin eserlerinin bir derlemesi niteliğindedir. Eser, bu özelliğine rağmen, yakındoğu ülkeleri tarihinin öğrenilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Günümüzde kaybolmuş sayılan 70'ten fazla kaynağın ismini vermesi, Müneccim Başî'nin eserinin değerini artırmaktadır. Onun eseri 1720-1730 yılları arasında üç cilt halinde Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu üç cilt 2200 sayfadan oluşmaktadır.

Müneccim Başî'nin yaşamı, çalışmaları ve bir kaynak olarak eserinin önemi hakkında oldukça ilgi çekici literatür bulunmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Müneccim Başî'nin XI-XIII.yy. Tbilisi tarihi hakkındaki bilgileri Gürcü tarihçilerinin ilk olarak R. Kiknadze'nin ilgisini çekmiş, onu Gürcüce'ye çevirmiş ve diğer doğu ilk kaynaklarıyla karşılaştırmıştır.²²

Müneccim Başî'nin Gürcüstan hakkında verdiği bilgiler çok ilgi çekicidir. Eserinde, XI-XVII.yy. Gürcüstan'ı hakkında bol bol ilgilili çekici bilgiler bulunmaktadır. Müneccim başî, bizlere Selçuklu-Gürcüstan ilişkileri, Anadolu'nun bazı politik birimlerinin Gürcüstan'la olan ilişkileri hakkında da bilgiler vermektedir. Osmanlı-Gürcüstan ilişkilerinin bazı momentlerine özellikle geniş yer vermiştir. Giorgi Saakadze'nin yaptıkları hakkında da bizlere çok ilgilili çekici bilgiler vermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşadığı son günlerine ve Gürcü politik çalışmalarına değinmektedir. Yazar bu konuda da kendinden önceki ve kendi zamanındaki resmi Osmanlı tarihçilerinden yararlanmaktadır.

Münevver Baş'ın Gürcüstan ve Kafkasya hakkında verdiği bilgiler Prof. N. Şengella tarafından Gürcüce'ye çevrilmiştir. Türkçe metin, Gürcüce çevirisiyle beraber Gürcüstan Bilimler Akademisi, Gürcüstan hakkındaki yabancı kaynaklar komisyonunda korunmaktadır. Bir bölümü de basılmıştır.²³

Sultanın kapisını ilk tarih yazarı Mustafa Naima idi (1655-1716). Onun zamanında Osmanlı İmparatorluğu'nun kapisında, ilk kez tarih yazarlığı görevi oluşturdu. Bu, XX. yüzyılın son çeyreğine kadar sürdü. Mustafa Naima, resmi histroyografi görevinde bulunduğu zaman kendinden önceki kaynaklar-Katip Çelebi, İbrahim Peçevi ve diğerlerinin eserlerinden bol bol yararlanıyordu ve sık sık onları kaynak gösteriyordu. Gürcüstan hakkında bilgiler verirken de Katip Çelebi ve İbrahim Peçevi'nin eserlerindeki bilgilerden yararlanmış ve onları kaynak olarak göstermiştir.²⁴ Naima, İ. Peçev'in eserinden farklı özellikteki bilgileri, özellikle İran-Osmanlı savaşlarıyla ilgili olanları anlatmaktadır. Ayrıca, kendisi, İ. Peçev'in, G. Saakadze'nin bazı olaylarının içinde bulunduğunu ve şahit olduğunu biliyordu. Örneğin, belirtildiğine göre, G. Saakadze'nin adamları Hüseyin Paşanın yanına gelip ondan, Gürcüstan ve Şirvan'da savaşmasını istedikleri zaman Peçevi de bu görüşmede bulunuyormuş. Bundan sonra yazar, Peçevi'nin eserinden tüm sayfaları kendi eserine almıştır. Naima, Osmanlı devletin resmi dairelerinde korunan her türlü Türkçe belgesel malzeme ve kaynaklara ulaşabiliyordu. Naima'nın tarihi, Osmanlı tarihi için mükemmel bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Gürcüstan tarihi açısından da önemli küçümsenemez. Çünkü eserin çeşitli yerlerinde Gürcüstan hakkında bol bol bilgiler bulunmaktadır. Aynı şekilde, Gürcüstan'a komşu olan ülkeler hakkında da dikkate değer bilgiler vardır. Olaylar genellikle XVII. yüzyılın ilk yarısını kapsamaktadır ve Güney Kafkasya halklarının tarihini, bitmeyen İran-Osmanlı savaşlarının ışığında yansıtmaktadır. Naima'nın İran-Osmanlı savaşları

24 Naima'nın eserinde, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkında verdiği bilgiler Gürcüce'ye çevrilmiş ve yayımlanmıştır. S.Cikla, Büyük Savaş'ın Osmanlı devletindeki sonuçları hakkındaki bilgiler. Enlikli Bülteni, XIII. 1942. Tbilisi, 206-207. S.Cikla, "XVI. yy. Gürcüstan Tarihinden Eptod". Gürcüstan ve Güney Kafkasya tarihi malzemeleri Bölüm 31, Tbilisi 1954.

N. Şengella, "Türk tarihçisi Mustafa Naima'nın Giorgi Saakadze hakkında verdiği bilgiler" Gürcüstan ve Kafkasya tarihi malzemeleri bölüm 33. Tbilisi, 1960.

Mustafa Naim'in Gürcüstan ve Güney Kafkasya Ülkeleri hakkında verdiği bilgiler, Türkçe metni. Gürcüce çevirisi, diplomat ve yorumlarıyla Notar Şengella yayımlanmıştır. Tbilisi, 1979.

ve barış anlaşmaları hakkında verdiği bilgiler güvenilir ve çok ilgi çekicidir. O, olayları tam olarak ve kısmen objektif olarak yansıtmaktadır. Özellikle savaşların sürecini yazmak onu çok etkilemektedir. Gürcüstan tarihinin bazı konularını doğrulamak ve incelemek açısından Naima'nın verdiği bilgilerin önemi büyüktür.

Silahdar Fındıklı Mehmet Ağa, XVII-XVIII. yüzyılları arasındaki Osmanlı histroyografisinin tipik temsilcisidir. Kendisi, sultanın verdiği görevle 1654-1694 yılları arasındaki Osmanlı tarihini yazmıştır. Bu esere "Zelli Fezleke" ismini vermiştir. Bu eser, Katip Çelebi'nin eseri "Fezleke"nin devamı niteliğini taşımaktadır. Yazar, eserin ikinci ve üçüncü bölümlerinde Gürcüstan'a değinmektedir. Özellikle zamanın Batı Gürcüstan krallık prensliklerini durumları ve başındakilerin Osmanlı sınırındaki paşalarla Osmanlı sultanın arasındaki ilişkiler üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda, bizlere Batı Gürcüstan krallık-prensliklerinin birbirleriyle olan ilişkilerini de anlatmaktadır. Yazar burada bizlere Kutaisi kalesinin Osmanlı askerlerince yıkılış kalenin savunmasında Batı Gürcüstan krallık-prensliklerinin görev alışı ve onların Osmanlı askerleriyle yaptığı görüşmeler hakkında da bilgiler vermektedir. Fındıklı'nın eserinde bulunan bilgiler henüz Gürcüce'ye çevrilmemiş ve yayımlanmamıştır.

Mustafa Naima tarihinin kronolojik devamını Mehmet Raşit yapmıştır. Mehmet Raşit XVII. yüzyılın son üçte biri ve XVIII. yüzyılın ilk üçte biri hakkında bilgiler vermektedir. Kendisi, aynı zamanda, Naima'nın görevi olan resmi tarih yazılığına getirilmiştir. Naima'dan sonra Raşid resmi tarih yazarı olmuştur. Onun tarihi 1660-1772 yıllarını kapsamaktadır. Çok ilginçtir ki, şimdiki kadar ki tarihçiler genellikle Doğru Gürcüstan'ı anlatırlarken, ilk olarak Raşid sadece Batı Gürcüstan tarihini aktarmayı yeterli görmüştür. XVII. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlılar'ın dış politikasında Batı Gürcüstan konusu yeterince gündemde değildi. Osmanlılar'ın nasıl dikkatini Doğu ve Güney Gürcüstan çekiyordu? Çünkü buralarda olası Kızılbaş hakimiyeti söz konusuydu. 1639 yılında İran-Osmanlı barış anlaşmasına İran imza attuktan sonra Osmanlılar'ın Doğu Gürcüstan'a olan ilgileri azaldı ve Batı Gürcüstan'a büyük önem vermeye başladılar. Osmanlı hükümeti, İran'ın Batı Gürcüstan'la ilgili taleplerde bulunmasından korktuğu için buraya özel bir önem veriyordu. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'nın Karadeniz havuzuna yönelmesi yüzünden, Osmanlılar için Batı Gürcüstan'ın önemi daha da artmıştı.

Raşid'in tarihinden anlaşılıyorki, Osmanlılar Gürcüstan'a pek sağlam bir şekilde yerleşememişler. Raşid, Osmanlıların Batı Gürcüstan krallık-prenslikleriyle olan ilişkileri hakkında dikkate değer bilgiler vermektedir. Osmanlı hükümeti, sultana hediye olarak kadın ve genç erkekleri İstanbul'da sattı ve bedelleriyle Guria'dan alınan cizveyi devlet hazinesine koydu. Bu olayda, cizye yerine sultana hediyeler gönderen Gurya'yla sultanın ilişkileri açıkça görülmektedir. Sultan, Guria'yla olan ilişkilerini cizye vermesi koşuluyla sürdürüyordu. Guria ise bunu kabul etmiyor, eşit statüde olmak koşuluyla ilişkiyi sürdürmek istiyor ve eşit statüde iki ülke gibi sultana hediyeler gönderip hiç bir borç kabul etmiyordu. Guria'nın bu davranışını Osmanlı hükümeti keyfi bir davranış olarak kabul edip işgal edilen ülkenin Osmanlı hükümeti önünde görevini yapmayışi olarak yorumlamıştır.

Raşid Batı Gürcüstan krallık-prenslikleri tarihi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Aynı zamanda Çıldır vilayetine yönetim düzeni ve politik tarihinin bazı momentleri hakkında da dikkate değer bilgiler vermektedir.²⁵

Raşid'in tarihinin kronolojik devamını Çelebizade İsmail Asım Efendi yapmıştır. Kendisi, tarihte, şair ve tarihçi olarak bilinmektedir. Çelebizade 1722-1729 yılları arasındaki olayları yazmıştır. Çelebizade'nin eserinde, 1723-1729 yılları arasındaki Gürcüstan'da Türklük konusunu incelemek açısından önemli bilgiler yer almaktadır. Eserinde, Gürcüstan'da olan olaylar detaylarıyla kayıtlıdır. O, Raşid'ten farklı olarak, Doğu Gürcüstan'ın yanı sıra Batı Gürcüstan, özellikle Aphazya hakkında geniş bilgiler vermektedir.

Çelebizade eserinin başlarında, 1722 yılında Osmanlı askerlerinin Tbilisi ve Gori kalelerini alışı, Vahtangi'nin Osmanlılara boyun eğdiğine dair gönderdiği haber hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Osmanlılar, bu olayı, büyük bir bayram havasında kutladılar. Çelebizade, Osmanlıların in Sığnagi'li Ermenileri katletmesi hakkında da ayrıntılı bilgiler vermektedir. Onun verdiği bilgiler, Osmanlılara karşı Aphazya'da düzenlenen ayaklanmanın incelenmesi açısından da ilgi çekicidir. Yazar, Aphazların savaşına eşkiya savaş demektir. Çelebizade, Osmanlılar Sohumli kalesini inşa ederlerken, Aphazların onlara denizden ve karadan nasıl saldırıklarını anlatmaktadır. Osmanlılar tüm güçlerini

toplamak ve İmereti kralı ile Dadiani'den yardım istemek zorunda kaldılar. Sonunda Osmanlılar Aphazları yenmeyi ve Osmanlı hakimiyetini tanımlarını sağlamayı başardılar.

Çelebizade'nin esir satışıyla ilgili verdiği bilgiler de oldukça ilgi çekicidir. Şunu da belirtmek gerekir ki, Çelebizade'nin eserinde yer alan bilgiler 1722-1729 yılları arasındaki Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri açısından, bu ülkelerin tarihleri için önemli ve çok güvenilir bir ilk kaynaktır. Onu çevirmek, yorumlamak ve yayınlamak ise yararlı bir çalışmadır.²⁶

Çelebizade'nin eserini kronolojik olarak Subhi, Sami ve Şakir devam ettirmişlerdir. Onların eseri "Tarih-i Subhi" ismiyle bilinmekte ve 1730-1743 yıllarında geçen olayları kapsamaktadır. Aslında, onların eserinde Gürcüstan'la ilgili çok az bilgi bulunmaktadır ancak, Güney Kafkasya ülkelerinin tarihi açısından önemli bir yeri vardır. Onlar, Ermenistan ve Azerbaycan hakkında bilgiler vermektedirler. Bunun, belirtilen ülkelerin tarihinin araştırılması açısından dikkate alınması gerekir. Eserde, Rus-Osmanlı ve Ruslar'ın Güney Kafkasya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında ilgi çekici bilgiler bulunmaktadır.

XVIII. yüzyılın Osmanlı tarihioğrafisinin önemli temsilcisi Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'dir. (-1770). Kendisi, bir süre resmi tarihçiydi. 1766-1768 yılları arasındaki tarihi olayları yazmıştır. Bu görevde bulunduğu sırada malzemeleri biriktirdi ve Gürcüstan ile diğer ülkelerin tarihlerini yazdı. Batı Gürcüstan krallık-prenslikleriyle ilgili bilgiler burada bulunmaktadır. Kendinden sonraki tarihçi Vasif (1738-1806), onun eserinden yararlanmıştı. Vasif'in mükemmel kaynaklarından birini Çeşmi-Zade'nin eseri oluşturmaktadır. Vasif, Gürcüstan hakkındaki bilgileri, özetle, İmereti kralı I. Solomon'un 1766-1768 yıllarındaki Osmanlılar'la olan ilişkileri konusunu anlatırken de, Gürcüstan'ın bolca anlatıldığı Çeşmi-Zade'nin eserinden yararlanmıştı.

Osmanlı tarihioğrafisinin temsilcilerinden biri de Ahmet Vasif'tir. Ahmet Vasif, İzi'nin yazdığı Osmanlı tarihinin devamını yazmıştır. Vasif sultanın kapısının tarihçisi olarak her türlü belge ve nakli kaynaklara ulaşabiliyordu. Birçok önemli olay görmüştü ve birçok olayın da içindeydi. Tüm bunların eserinde ayrıntılarıyla anlatmıştır. Vasif'in Gürcüstan hakkında verdiği bilgiler Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'in eseriyile karşılaştırdık ve Vasif'in bu ilgi çekici dönemi yazarken Çeşmi Zade Mustafa Reşid'in eserinden kaynak olarak yararlandığı ortaya çıktı. Vasif, Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'in Gürcüstan hakkında verdiği bilgileri oldukça kısaltmıştır.

25 Raşid'in Gürcüstan ve bazı komşu ülkeler hakkında verdiği bilgiler. Türkçe metni gürcüce çevirisi, tahli ve dipnotlarla ????? yayınlamıştır. Tbilisi 1976.

26 Çelebi-Zade'nin eserindeki Gürcüstan hakkındaki bilgilerin ufak bir bölümü basılmıştır. Bak., Nodar Şengelia, Osmanlı tarihçisi Çelebi-Zade, Tbilisi ve Gori Kalelerinin işgali hakkında, "Doğu Filolojisi", III, Tbilisi, 1973.

O, Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'in belirttiği İmereti-Guria-Samegrelo prensleri ve ileri gelenlerinin isimlerine genellikle yer vermemektedir. Çelebi-Zade Mustafa Reşid'in tarihinin bilimsel olarak incelenmesi-yorumlanması ve yayınlanmasını, Vasif'ın verdiği bilgileri daha da pekiştireceğini ve tamamlayacağını düşünüyoruz.²⁷ Vasif'ın eserinde XVIII. yüzyılın 60'lı yıllarındaki Gürcüstan hakkında çok ilgi çekici bilgiler bulunmaktadır. Vasif, bizim için ilgili çekici olan bilgilere daha çok eserinin ilk cildinde yer vermiştir.

A. Vasif'ın Gürcüstan hakkında verdiği bilgiler, dolaylı yoldan yani, Hamer'in yaptığı çalışmalara dayanarak historiyoğrafimizde kısmen bilinliyordu.²⁸ Buna rağmen, Vasif'ın eserinde yer alan Gürcüstan hakkındaki bilgilerin, XVIII. yüzyılın ikinci yarısındaki Batı Gürcüstan tarihiyle ilgilenen araştırmacılara bazı yararları dokunabilir.

Ataula Mehmet Şani-Zade arasında bir Türk tarihçisidir. 1808-1821 yılları arasındaki Osmanlı tarihini yazmıştır. Bu eserinde yazar, deneyimlerini, gözleyle gördüğü ve içinde bulunduğu olayları yazmıştır. Bu çalışma, dört ciltten oluşmaktadır. Bu çalışmada Gürcüstan hakkındaki bilgilere bol bol yer verilmiştir. Batumi ve Poti'nin durumlarını yanıtan olaylar anlatılmıştır. Yazar, Gürcüstan köylüsünün durumu, İmereti kralı II. Solomon hakkında geniş bilgiler vermektedir. Eserde, sultanın II. Solomon'a gönderdiği fermanın kopyası da bulunmaktadır.²⁹ Burada, Gürcüstan'la ilgili başka bilgiler de vardır. Yazar, Gonio kalesinin ve Çıldır eyaletinin durumları hakkında bilgiler vermektedir. Onun verdiği bilgiler Gürcü historiyoğrafisinde bilinmemektedir.

XVII-XIX. yüzyılları Osmanlı historiyoğrafisinin ünlü temsilcisi Feraizi-Zade Mehmed Said Efendi'dir. İki ciltlik derleme çalışmasında Gürcüstan hakkında bol bol bilgi bulunmaktadır. Birinci cildinde 1440 yılında Osmanlılar'ın Lazistan'ı işgali, Kızılbaşların Ahaltişe'yi talan edişi, Kızılbaşların Gürcüstan'ı işgali. Abşillerin ve Aphazların bozguna uğratılması anlatılmaktadır. Şah Abbas'ın Güney Kafkasya'da yaptığı savaşlara, Kızılbaşların birçok kez Gürcüstan'a girişlerine geniş yer verilmiştir.

27 N. Şengella, Osmanlı tarihçisi Ahmet Vasif'ın Gürcüstan hakkındaki verdiği bilgiler, "Gürcü Kaynaklımlı", K. III, Tbilisi, 1971.

28 Ş. Burcanadze I. Solomon'un kraliğinin ilk dönemi/1752-1768/8, Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları, Cilt 41, Tbilisi, 1950, s. 71-109.

29 Bu fermanın kopyasını daha sonra, bir sonraki tarihçi Cevdet Paşa da kendi tarih kitabının dokuzuncu cildine değiştirmeden koymuştur. Gürcüceye de çevrilmiştir. N. Şengella, S. Cıkla, ikinci Solomon'un Osmanlılarla olan ilişkilerinin bir epizodu. Gürcüstan SSC Bilimler Akademisi Toplum Bilimi Bölümü Bülteni, N 4 Tbilisi, 1964.

İkinci cildinde ise Osmanlılar'ın Tbilisi, Erivan ve Nahçıvan'ı tutmalarına geniş yer verilmiştir. Yazar, Gürcüstan ordusunun durumu üzerinde özellikle durmaktadır. Çok eski tarihlerden başlayarak XVIII. yüzyıla kadar geçen olayların başlıklar dışında bir metin olarak anlatılıyor olması, bu kaynakları yararlanmayı zorlaştırmaktadır.

Vasif'ın tarihini Ahmet Cevdet Paşa devam ettirmiştir. 12 ciltlik tarihi 1774-1825 yıllarını kapsamaktadır. Cevdet Paşa'nın eserinin farklı ciltlerinde XVIII-XIX. yüzyılları arasındaki Gürcüstan hakkında bol bol bilgiler bulunmaktadır. Cevdet Paşa, o dönemin Rus-Türk savaşlarını, Kafkasya halklarını bu savaşlardaki rollerini, Gürcüstan konusunu vb. olayları ayrıntılarıyla anlatmaktadır.

Cevdet Paşa, Gürcü, Ermeni ve diğer Kafkas halklarının yaşamlarıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca, II. Erekle ve Osmanlı sultanının ilişkileri hakkında birçok ilgi çekici olayı anlatmaktadır.

Cevdet Paşa, eserinin ikinci cildinde II. Erekle'nin Rus himayesine girişi ve Rus askerinin Gürcüstan'ı alışı hakkında geniş bilgiler vermektedir. Yazar, üçüncü ciltte Kafkasya halklarından Dağıstanlılar', Çerkezler' ve Gürcüler'i tanımlamaktadır. Cevdet'in eserinin üçüncü cildi XIX. yüzyılda Gamazov tarafından Rusça'ya da çevrilmiştir. Cevdet'in eserinin bu bölümü, Türk Tarihi Kurumu tarafından yayınlanan "Teskereler" kitabının birince cildine de girmiştir. Bu derlemedeki onikinci teskere tamamen Gürcüstan SSCB Bilimler Akademisi, Gürcüstan hakkındaki yabancı kaynaklar komisyonunda korunmaktadır. Kısa sürede, 1960 ve 1963 yılında Ankara'da, teskerelerin ikinci ve üçüncü cildi de yayımlandı. Tamamı 40 teskereden oluşmaktadır. Cevdet Paşa resmi tarihçi konumunda olduğu sıralarda önemli olayları kaydediyor, notlar alıyor ve Lütfü Efendi'ye gönderiyor. Bu belgeler daha sonra "Cevdet'in Teskeresi" adını aldı. Bu, ülkenin iç ve dış işleriyle ilgili konuları öğrenmek açısından önemli bir belgesel kaynaktır. Bu kaynak, Osmanlılara komşu ülkeler, özellikle Gürcüstan ve Kafkasya ülkeleri açısından da çok önemlidir. Cevdet'in oniki ciltlik eserinde Gürcüstan ve Kafkasya hakkında bol bol bilgiler bulunmaktadır.

Cevdet Paşa'dan sonraki tarihçi Ahmet Lütfü Efendi idi. Ahmet Lütfü Efendi, Cevdet Paşa'nın eserinin devamı olan 1825-1876 yılları arasındaki olayları anlatmaktadır. Lütfü Efendi 1828-1829 yılları arasındaki Rus-Türk savaşlarını ve buna bağlı olarak Gürcüstan konusunu özel olarak anlatmaktadır. Bu savaş sırasındaki Ahaltişe savaşı Acara tarihi, Gürcüstan'daki savaş hareketinin gelişimi, Anaklia'nın alınışı, Çürüksu zaferi, Poti kale-

sinin alınışı vb. birçok konu hakkında dikkate değer bilgiler vermektedir. Son tarihçi Abdurrahman Şerif idi (1853-1925).

Osmanlı tarihçileri ve Gezin-Coğrafyacıları'nın eserlerinde Gürcüstan'la ilgili bulunan bilgiler kısaca bunlardır. Bunun dışında, Osmanlı bölgesel malzemeleri, fermanlar, notlar, halkın kaydedildiği defterler, kanun-nameler, risaleler ve diğer birçok belgede, Gürcüstan hakkında dikkate değer bilgiler bulunmaktadır.

Osmanlı bölgesel malzemelerinden, Konstantinopol'ün işgalinden önce (1453) oluşturulan vakayinameleri özellikle belirtmek gerekir. Bu vakayinameleri 1954 yılında Osman Turan yayınlamıştır. Bu kaynakta Selçuklu sultanları ile Gürcü politikacıları arasındaki ilişkiler hakkında dikkate değer bilgiler bulunmaktadır. Bu eserde Gürcüstan tarihi açısından önemli momentler belirtilmektedir.³⁰

Feridun Bey tarafından yayınlanan "Sultanların Yazdıklarından Oluşan Derlemeler" de birkaç yüz tane belge bulunmaktadır. Bu çalışma, XIX. yüzyıla iki cilt halinde yayınlamıştır. Bazı belgeler direkt olarak Gürcüstan'ın bazı krallık-prenslikleriyle ilgilidir. Gürcüstan hakkındaki bilgiler daha çok ikinci ciltte bulunmaktadır. Derlemede, sultan tarafından yönetici Beye, Dadiani'ye, İmereti kralına gönderilen belgelerin kopyaları bulunmaktadır.

Feridun Beyin derlemesinden bir belgeyi M. Svanidze ve S. Cıkia Gürcüce'ye çevirip yayınlamışlardır.³¹

XVII. yy. ortalarından politik tarihi açısından, akademisyen S. Cıkia'nın çevirip notlar koyarak ya-

ynladığı Feridun Beyin derlemesinden bir belge önemlidir.³² Bu belgeyi, Büyük Vezirin, Dadiani soyunun prenslerine gönderdiği çok değerli bir mektup oluşturmaktadır. Aynı belgede 1639 yılında yapılan İran-Osmanlı barış anlaşmasının metni de bulunmaktadır.³³ Bu belge, kaynak olarak, Gürcüstan tarihi için bazı yönlerden önemlidir. Çünkü bu anlaşmanın maddeleriyle iki işgalci ülke, Güney Kafkasya ülkeleri ve bunların arasında Gürcüstan'ın bazı krallık-prensliklerini tamamen almış oluyordu. Feridun Beyin derlemesinden "Gürcüstan"ı koruma niyetiyle Kürt emirleri ve hanlarına gönderilen "sultan mektupları" başlıklı belge, Türkçe metni, Gürcüce çevirisi ve dipnotlarıyla V. Çoçiev tarafından yayınlanmıştır.³⁴ Bu belge 1625 yılının ikinci yarısında oluşturulmuş ve sultan IV. Murat'ın Kürt feodallerine gönderdiği mektubu anlatmaktadır. Mektup, Martkop ayaklanması ve Marabda savaşı detaylarını içermektedir.

Feridun Beyin derlemesinden bulunan belgelerden biri olan "Sultan tarafından Kartli'yi yöneten bana gönderilen ferman" adlı belge Gürcüstan'ı ilgilendirmekte ve Giorgi Saakadze adına verilen fermanı kapsamaktadır. Bu ferman historiyoğrafimizde bilinmektedir ve tarihlendirilmiştir.³⁵

XVI. yy. 60'lu yıllardaki Osmanlı ve Kaheti krallığı arasındaki ilişkilerin bazı kısımlarını gün ışığına çıkarmak açısından V. Çoçiev'in yayınladığı bir belge dikkat çekicidir. Bu belge, "İran şahına şikayetinden dolayı Gürcüstan emirine gönderilen cezbetmek amacıyla yazılan mektup" u içermektedir.³⁶

XVI-XVIII. yüzyıllar arası Osmanlı bölgesel kaynakları arasında Kanun-name (Kanun kitapları)'lerin önemli bir yeri vardır. Kanun-nameler, Sosyo-ekonomik tarihi birçok konularını inceleme açısından mükemmel bir kaynaktır. Gürcüstan'ın bazı bölgeleri için oluşturulan kanun-nameler de, bu dönemi incelemek açısından önemli bir kaynaktır. Gürcüstan'ın, 1572-1573 ve 1579 yılında oluşturulan iki kanun-amesi³⁷ 1595 yılının Ahalsihe kanun-amesi ve 1595 yılı ve 1620 yılı Ahalsihe kanun-amesinin bazı bölümleri bizim kullanımımızdadır.³⁸ Kanun-nameler halkın kaydedildiği defterlere öncülük ediyordu. Defterlerde yazılı olan vergi ve cezaların miktarları, o defter için esas alınan kanun-namelerle belirleniyordu. Gürcüstan kanun-nameleri, Osmanlılar tarafından tutulan Gürcü top raklarının sosyo-ekonomik ve hukuki konularını incelemek açısından ilgi çekici bir kaynaktır. Tüm özgünlükler bu kanun kitaplarında göz önüne alınmıştır ve bu yörelin uyulması gereken kanunları, Osmanlı genel yasama temeline dayanarak oluşturulmuştur.

(Devam edecek)

30 Bu kaynağın Türkçe metni tarafımızdan, Gürcüce çevirisi ve dipnotlarıyla Gürcüstan Cumhuriyet Bilimler Akademisi, Gürcüstan Halkındaki Yabancı Kaynaklar Komisyonunda korunmaktadır.

31 M. Svanidze, S. Cıkia, Gürcüstan Türkiye ilişkileri tarihinden (1588-1590) "Matsne" 1966, N 6 Tbilisi, sf. 223-236.

32 S. Cıkia, Odişli politik tarihinden epizod. Kafkasya halkları tarihi konuları 1966, Tbilisi, sf. 294-298.

33 Anlaşmanın Gürcüstan'ı ilgilendiren bölümü, V. Çoçiev, Gürcüce'ye ve Rusça'ya çevirmiştir. 1639 İran-Osmanlı Anlaşması ve Gürcüstan. Yakın Doğu Tarihi Denemeleri, Tbilisi, 1957, sf. 372.

34 V. Çoçiev, 1625 yılındaki Martkop ayaklanmasının Osmanlılardaki yankısı/Sultan IV. Murat'ın mektubuna göre, "Gürcü Kaynak Bilimi", III. Tbilisi, 1971, sf. 243-248.

35 S. Cıkia, Hontraki'nin Büyük Savaşçıya verdiği belge. Enimki Bülteni, III. Tbilisi, 1942 V. Çoçiev, Osmanlı sultanı IV. Murat tarafından Büyük Savaşçı'ya verilen belgenin tarihi hakkında. Stallniri Pedagoji

36 V. Çoçiev, XVI yüzyılım 60'lu yıllarında Kaheti Krallığının dış politikası tarihinden, Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları VII, 1959.

37 "Gürcüstan Vilayeti Büyük Defteri", K. II. 1941. K.I. 1948. sf. 1-6. Türkçe metni, Gürcüce çeviri, tabii ve yorumlarla S. Cıkia yayınladı, sf. 1-6. N. Şengelta. 1572-1573. Gürcüstan kanunnamesi, "Doğu Dergisi", Tbilisi, 1950, sf. 83-26 N. Şengelin, "Güney Kafkasya tarihyle ilgili Osmanlı belgesel kaynakları" Kafkas-Yakındoğu Dergisi, Tbilisi, II. 1962 sf. 219-229.

38 M. Svanidze, Ahalsihe İlivası "Kanun-Nameleri" Yakındoğumun sosyo-ekonomik tarihi denemeleri, Tbilisi, 1968, sf. 149-175.

Gürcü İnternet Siteleri-3

Derleyen: Erdal KÜÇÜK

(Geçen sayıdan devam)

55. <http://www.opentext.org.ge>
Virtual Georgia
56. <http://www.armazi.demon.co.uk>
Armazi Services
57. <http://sergi.virtualave.net>
SERGINET
58. <http://sergi.virtualave.net/bibidasergi>
BIBI DA SERGI's Web Site
59. <http://sergi.virtualave.net/sakartvelo>
Webring Sakartvelo
60. <http://abra.acnet.ge>
ABRA - Georgian Magazine
61. <http://www.emory.edu/MED/EXCHANGE>
Atlanta-Tbilisi Project
62. <http://www.gzazine.com>
Gza Zine Newspaper *****
63. <http://www.adjara-ar.com>
64. <http://boats.batumi.net>
65. <http://www.kartveli.com>
66. <http://www.basri.net>
67. <http://www.ssys.co.uk>
Agency SecuriSys Plastic ID card printer distributor
68. <http://www.online.ge>
Online Everything! *****
69. <http://www.osgf.ge/all>
70. <http://www.dynahost.net/t2>
Georgian IRC Gallery
71. <http://www.steele.com/georgia>
Travel to Georgia
72. <http://www.personal.psu.edu/faculty/d/x/dxc185/georgians.html>
KARTVELEBI SAZGVARGARET *****
73. <http://www.personal.psu.edu/faculty/d/x/dxc185/index.html>
Georgian Chelo's Place (Georgian Fonts) *****
74. <http://www.personal.psu.edu/faculty/d/x/dxc185/georgian.html>
Georgian Links *****
75. http://www.travelfile.com/go/TBILISL_PUBLIC_OF_GEORGIA.html
Travel File
76. <http://www.rferl.org/bd/RAschedules/ge-radio.audio.html>
Live Broadcast Georgian Service
77. <http://www.iberiapac.ge/1tv.html>
GEORGIAN TV LIVE *****
78. <http://giga.iwarp.com/>
Giga's Home Page

79. <http://www.global-erty.net/lp/index.html>
Global Erti
80. <http://www.tbilisi-on-line.com/ge>
81. <http://www.ze-card.com/images/kakabadze/kakabadze5.htm>
Davit Kakabadze' Home Page (Old Tbilisi)
82. <http://www.zura.com.ge/gallery/>
Qartvelebis IRC Gallery
83. <http://members.theglobe.com/golebi/Golebi>
84. <http://www.geocities.com/SiliconValley/Program/8599/form.htm>
Georgia Help Page
85. http://www2.state.ga.us/Legis/1997_98/house/index.htm
Georgia General Assembly
86. <http://members.tripod.com/ggdavid/georgian/language/index.htm>
Georgian Language
87. <http://mp3.batumi.net>
MP3 DOWNLOAD *****
<http://www.osgf.ge/all/radio105>
Radio 105 Live ****
88. <http://kids.batumi.net>
Georgian Kids
89. <http://www.khati.Ome.com>
Khati's Home Page
90. <http://www.ajaratv.com/Ajara Tv>
91. <http://www.sakartvelo.org>
Georgian Politic-Culture
92. <http://www.music.diaspora.ru/georgia/folk>
Georgian Mp3
93. <http://www.nata.web-baukasten.de>
Nata's Home Page
94. <http://www.nplg.gov.ge/geres/index.asp>
ALL GEORGIAN LINKS *****
95. <http://georgia.net.ge/>
ALL GEORGIAN LINKS *****
96. <http://tbilispastimes.com/gacc.html>
Georgian Arts and Culture Centre
97. <http://www.opentext.org.ge/art/default.htm>
Georgian Art & Culture
98. <http://www.prime-news.com>
Prime News
99. <http://www.rferl.org/bd/ge/index.html>
Radia Free Europa
100. <http://kakha.virtualave.net/>
Kakha Mchedlidze's Web
101. <http://www.internews.org.ge/>
Inter News Georgia

(Devam edecek)

II. Maçaheli Bal Festivali

Erol ALTIN

Maçaheli, doğası ve Gürcü kültürü ile Türkiye zenginliğinin bir parçası. Akrya, Mindiyeti, Kvabltavi, Eprati, Zedvake ve Hertvisi köylerinin tamamı Maçaheli diye adlandırılmaktadır. Aynı bir coğrafi konumu ile Maçaheli akarsuyu etrafında kurulu bir bölgedir. Şehirleşme ve sanayileşme ile bizlerin doğaya olan özlemi her geçen gün artmasına neden oluyor. İşte bu özlemi giderecek bir yer. Saklı bir cennet Maçaheli.

Karadeniz'in en doğusunda bir bölge olan Maçaheli doğanın verdiği o eşsiz güzelliğini bizlere cömertçe sunmakta. Bu güzel doğa yöre halkı hariç yıllardır keşfedilmeyi bekledi. Ta ki TEMA Vakfı bu Maçaheli yöresi ile ilgilenene kadar. Benzersiz bir zümrüt olan Maçaheli; cennet yöremizde Temmuz 1997'de TEMA'nın buraya ilk ziyareti ile özlemle beklediği ilgiyi bulmuş oldu. TEMA'nın ilk izlenimi; Maçaheli yeryüzünün tüm ormanlarını kuskandıracak özellikte, güzelliğe. Çünkü buraların biyolojik çeşitliliği çok yüksek. Yöreye özgü türler yani endemik bitkiler ve hayvanlar açısından tam bir hazine olduğuydu.

Tabi bu güzel doğada saf Kafkas arısının olması bu yöreye verilen önemi daha da artırmış oldu. Bu tür arının Türkiye'nin başka bir yöresinde olmaması acaba bu arının balı ne kadar değerli sorusunu beraberinde getirmiş oldu. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin yurtdışında da tanınan Anzer ve Yente balından daha iyi olduğu üç üniversitenin raporu ile belgelenmiş oldu. Maçaheli balı yörede kestane, ihlamur ve meyve ağaçlarının çiçeklerinden alınan nektar özleriyle üretiliyor olması bu balın değerini daha da artırmış oldu. Maçaheli'de üretilen bal ro-

matizmadan kansere, solunum yolu hastalarının dan ülsere kadar birçok hastalığa iyi geldiğini ve bu etkinin kanıtlandığını belirtmekte fayda vardır.

Tabi burada Maçaheli halkının tek sıkıntısı ise Maçaheli balının Anzer ve Yente balı kadar tanınmaması. Bu tanıtım eksikliğini doldurmak için TEMA bütün gücü ile çalıştı ve çalışıyor. Bölgenin ekolojik dengesinin bozulmaması için yöre halkının alternatif geçim kaynaklarını çoğaltacak turistik doğa projeler üretilmesini sağladı. Bu projelerden birisi de "Saf Kafkas" arısını yani Maçaheli Arısının

üretimi. Bu hem bölge ekonomisi için hem de ekolojik dengenin korunması için kaçınılmaz bir fırsat haline geldi. Artık bu işten ekmeğini kazanacak olan Maçaheliler bölgenin ağacını, çiçeğini kısaca doğasını biraz da arılar için daha dikkatli koruyacaklardır.

Doğal güzellikleri korumak için TEMA Vakfı'nın bir diğer projesi ise turizm olmuştur. TE-

MA Vakfı gezilerin düzenlenmesini sağladı. Geçen sene 1. yapılan Bal Festivali bu yıl yine TEMA Vakfı'nın öncülüğünde ve desteğiyle yapıldı. Vakfın birinci başkanı Hayrettin KARACA ve Nihat GÖKYİĞİT'in katılımları ile 12 Ağustos'ta Naçadrevi'deki YAYLA'ya gezi düzenlendi. Bu gezi yörenin tanıtılması ve bölge turizminin gelişmesi için atılan adımlardan birisi oldu. Naçadrevi Yaylası'na yapılan bu gezide yerli turist kafilesini adeta büyütülmüştü. Bu güzel yaylalara ilk defa gelen konukların mutlulukları adeta yüzlerinden okunuyor idi. Konuklara gösterilen Gürcü misafirperverlikleri beğeni ile takdir edilmesi ise Maçaheli halkı için ayrı bir gurur kaynağı oldu. Yöre halkını bu geziyi şenlik haline ge-

TEMA Katılımcıları ve Maçaheli'liler Beraber

Maçaheli'de Toprağın Sesi Dinlenir, Uzaklara Konuk Gelsin Diye Bakılır.

tirmişti artık. Maçaheli Gürcüleri'nin akordion eşliğinde oynadıkları oyunlar ile bu güzel günün sonuna gelinmiş oldu..

Şimdi sıra 19 Ağustos'ta Maçaheli'de BAL Festivallerine gelmişti. Hertvisi'de yapılan bu Festival Akriya, Mindiyeti, Kvabitavi, Eprati ve Zedvake'den yöre halkının geniş katılımı ile sabah saatlerinde başladı. Turist kafilesi de Hertvisi gelmişti artık. Festival protokolünde Artvin Valisi, Borçka Kaymakamı, Hayrettin KARACA ve Nihat GÖKYIĞIT vardı. Gürcü şarkılarıyla İberya ÖZKAN (Me-laşvili), Bayar ŞAHİN, Mehmet YILMAZ ve yöresel sanatçıların söyledikleri şarkılar festivale ayrı bir renk katmış oldu. Artvin Halk Oyunları Ekibi'nin oynadıkları oyunlar adeta nefes kesti. Festivalde Maçaheli Fotoğraf Galerisi en çok ilgi görenler arasında idi. Festivalde bal üreticileri arasında bir yarışma yapıldı. Bu yarışmada birbirinden güzel bal aralarında seçici bir kurul festivalin en iyi balını seçecekti. Seçici kurulun seçmekte zorluk çektiği yarışmada Akriya'dan katılan Ahmet ZENGİN'in ürettiği bal kestane balında birinci olurken, ıhlamur balı dalında Eprati'den Selim Sarı birinci oldu. Arıcılık ve bal üretimi eğitimine katılanlara belgelerin verilmesi ile bu güzel festivalin sonuna gelinmiş oldu.

20 Ağustos'ta ise tur kafilesi Tkvedilli'deki şelaleye bir gezi düzenledi. Bu gezide yine TEMA Vakfı İkinci Başkanı Nihat GÖKYIĞIT'de vardı. Heybette dökülen bu şelale 77 metre yüksekliğinde. Her tarafı orman ile kaplı bu bölgeye de büyülenmek elde değil. Bütün programı baştan sona izleyen ve Maçaheli'n çeşitli yerlerinden görüntü alan özel bir prodüksiyon firması ise "Maçaheli Belgesel" için kolları sıvamıştı bile. Tabii gezinin bu bölümünde de vardı. Telannari'ye düzenlenen yürüyüş düzenlendi. Bu yürüyüşte doğanın ne kadar cömert ve güzel olduğunu görenler bu doğal ortamı korumak için daha fazla elimizden ne gelir sorunu kendilerine sormuşlardır ve sorduk. Artık hepimiz TEMA adına Maçaheli'nin birer gönüllüsü olduk.

Gençlerden Hepimizce Selâm: Maçaheli'ye Gelin

TEMA

DÜŞLER DİYARI MACAHEL

TEMA Vakfı

Doğu Karadeniz Yayla Turları
Devam Ediyor

26 Ağustos – 5 Eylül 2001
01 Eylül – 08 Eylül 2001

2 TAKSİT İMKANI

Bilgi: TEMA Vakfı: 0212 283 78 16 – Funda
Hn.

www.tema.org.tr

Kısa Metrajlı Filmlerde Gürcü Sinemasına Kısa Bir Bakış*

Gürcü sinemasında “Pişmanlık, Dilek Ağacı ve Askerin Babası” gibi uluslararası ödül almış filmlerin yanında kısa metrajlı yüzlerce filmin de mevcut olduğunu belirtmekte fayda vardır. Biz bu filmlerden önemli gördüğümüz bir kısmını kronolojik biçimde vermek suretiyle okurlarımızı bu konuda bilgilendirmek istiyoruz. İşte bu filmlerden bazıları:

A) GENEL KONULAR:

DEMİRCİ - 35 mm. 16 dakika

Yazan : A. Çikvişvili

Yöneten : L. Taktakişvili

Kamera : T. Betaneli

Konu : En eski en gerçek bir köy yaşamında mevcut demirciliğin etnografik kısa öyküsü.

FIRINCILAR - 35 mm. 8 dakika

Yazan : G. Badridze

Yöneten : G. Raçvelişvili

Kamera : T. Kandelaki - G. Barnaveli

Konu : Çağdaş Gürcü fırıncılarının çalışması ve hayatları anlatılıyor.

DARIAL ÖYKÜLERİ - 35 mm. 16 dakika

Yazan : V. Sulakauri

Yöneten : R. Khotovari

Kamera : G. Barnovi - T. Modebadze

Konu : Gürcüstan'ın en iyi doğal güzelliğe sahip yerlerinden biri olan Darial Gorge hakkında kısa bir film.

Derleyen : Osman Nuri MERCAN

HAYAT AĞACI - 35 mm. 36 dakika

Yazan : V. Çikovani - Z. İnaşvili

Yöneten : Z. İnaşvili

Kamera : R. Batatunaşvili

Konu : Gürcüstan'ın bazı bölgelerinde mevcut hristiyanlık öncesi dini adetler ve ayinler anlatılmaktadır.

NOKALAKEVI - ESKİ KENT - 35 mm. 26 dakika

Yazan : G. Kandelaki

Yöneten : G. Kandelaki - T. Modebadze

Konu : Gürcüstan'ın eski tarihsel bölgesi Kolheti'de yapılan kazaları ve bunların bilimsel önemi anlatılmaktadır.

SVANETİ HAZİNELERİ - 35 mm. 65 dakika

Yazan : R. Kenia

Yöneten : N. Tsuladze

Kamera : G. Sadzaglişvili

Konu : Film, Gürcüstan'ın Svaneti bölgesindeki tarihsel ayinleri, adetleri ve mimari yapıtları ile ortaçağ sanat çalışmaları (duvar resimleri, kabartma ve boyama ikonlarını) anlatmaktadır.

TEPELER - 35 mm. 16 dakika

Yazan : T. Kontridze

Yöneten : T. Kontridze

Kamera : T. Mgeladze

Konu : Gürcüstan'ın en renkli bölgelerinden Tuşeti'deki doğa ve insanlar anlatılmaktadır.

* Yazı konusu bilgiler Gürcüstan TV-Film şirketinin kayıtlarından derlenmiştir.

ORMANDA PATIKA BOYUNCA -

35 mm. 16 dakika

Yöneten : La Taktakişvili

Kamera : N. Namgaladze

Konu : Gürcüstan'ın dokunulmamış güzel-
liğe sahip ormanlarındaki bitki ör-
tüsü anlatılmaktadır.

MASAL BAŞLIYOR - 35 mm. 16 dakika

Yazan : Z. Inaşvili

Yöneten : Z. Inaşvili

Kamera : A. Kargin

Konu : Kukla oynatıcısının şahane şovunu
seyreden küçük çocukların duygu
ve heyecanlarını anlatan dökü-
manter film.

RUSDAN PETVIAŞVİLİNİN ÇİZİMLERİ -

35 mm. 16 dakika

Yazan : Z. Inaşvili

Yöneten : K. Glonti

Konu : Tanınmış ve genç bir sanatçı olan
Rusudan Petviaşvili'nin yaşamı ve
çalışmaları ile ilgili dökümanter
film.

BASTI BUBU (SP-PAL) - 26 dakika

Yazan : T. Şvitaridze

Yöneten : N. Gogadze

Konu : 5-10 yaş çocuklar için müzikli, bil-
gilendirici ve herkesçe anlaşılabil-
ir bilimsel bir film.

YUVARLAK AY - 35 mm. 52 dakika

Yazan ve Yöneten : G. Levaşov - Tumanışvili

Kamera : T. Kandelaki, N. Namgaladze

Konu : Çalışmalarında belgesel stili ve ge-
leceği harmanlayarak kullanan
çağdaş Gürcü sanatçıları anlatıl-
maktadır. Öyle görülüyor ki sanat
bu kişilerin hayatlarının ayrılmaz
bir parçası olmuştur.

ÖLENKA - 35 mm. 37 dakika

Yazan : D. Ivanov - Çikovani

Yöneten : G. Gabella

Kamera : R. Odişlidze

Konu : Doğduğu köye kalben sadık kalan
yaşlı bir kadının hayatı anlatılıyor.

BİR ZAMANLAR - 35 mm. 26 dakika

Yazan : D. Ivanov - Çikovani

Yöneten : G. Gabunia - D. Gabunia

Kamera : P. Suklov

Konu : Film, bazen davranışları biraz ga-
ripleşen ve hayvanları seven bir
insanı konu alıyor.

BİR ZAMANLAR ORMANDA -

35 mm. 26 dakika

Yazan : D. Ivanov - Çikovani

Yöneten : G. Gabella

Kamera : G. Toradze

Konu : Avlanmayı ve avladığı hayvanla-
rın içlerini alıp sonradan doldur-
mayı seven bir avcı anlatılmakta
filmde.

YOL - 35 mm.

Yazan : B. Andronikaşvili

Yöneten : M. Kokocaşvili - J. Gabunia

D. Gugunava

Kamera : G. Melkadze, R. Batatunaşvili,

G. Saracişvili

Konu : Gürcü ulusunun çok eski devirler-
den beri süregelen tarihi anlatıl-
maktadır.

OLAY Betacam SP 2 saat 16 dakika

Yazanlar : M. Şevardnadze - M. Kokocaşvili-
D. Gugunava

Yöneten : M. Kokocaşvili - D. Gugunava

Kamera : R. Batatunaşvili - G. Melkadze

Konu : Eski bir Gürcü şarkısının bilinmeyen medeniyetleri keşfetmesi için uzaya gönderilişini anlatan bilim-kurgu bir film.

GÜRCÜSTAN'DAKİ ALMANLAR- Bemac Sp.

52 dakika

Yazan : Z. İnaşvili

Yöneten : Z. İnaşvili

Kamera : S. Gulbani

Konu : Gürcüstan'daki Alman asıllı insanların anlatan belgesel bir film. Çeşitli eski nadir fotoğraflardan yola çıkılarak 1817 yılından beri Gürcüstan'da yaşayan Almanlar'ın gelenekleri ve yaşantıları dile getirilmektedir. Ayrıca Sn. E. Şevardnadze ve Alman Dışişleri Bakanı Genscher'in Tbilisi'deki en son görüşmeleri de filmde işlenmiştir.

LADO GUDİAŞVİLİ İLE BULUŞMA - 35 mm,

52 dakika

Yazan : N. Kartsev

Yöneten : Sh. Karuhnışvili

Kameralar: I. Nagomi - G. Saruçişvili-
Sh. Menagraşvili

Konu : Tanınmış Gürcü ressam Lado Gudiaşvili'nin sanatsal çalışmaları, kişisel stili ve yaşamı belgesel olarak anlatılmaktadır.

DAVID KAKABADZE - 35 mm, 16 dakika

Yazan ve Yöneten : R. Gongadze

Kamera : R. Odişelidze

Konu : Tamamış Gürcü Sanatçı David Kakabadze'nin Paris'teki hayatı ve çalışmaları anlatılmakta ve kendisi Çağdaş Picasso ve Modigliani olarak anlatılmaktadır.

ZURAB NİZHARADZE- 35 mm, 26 dakika

Yazan ve Yöneten : R. Gongadze

Kamera : R. Odişelidze

Film : Z. Nizharadze adlı çağdaş Gürcü sanatçısının çalışmaları ve kabiliyetlerini anlatmaktadır.

TOPSUZ FUTBOL- 35 mm, 16 dakika

Yazan : L. Sikharulidze - G. Kandelaki

Yöneten : L. Sikharulidze - G. Kandelaki

Kamera : G. Barnaveli - T. Kandelaki

Konu : Filmde, futbolun ilgi çekici psikolojik görünüşü ile dinamik rekabetin dramatik yapısı incelenmektedir.

FUTBOL HAKEMİ - 35 mm, 9 dakika

Yazan : D. Çubinişvili

Yöneten : D. Ebralidze

Kamera : İ. Vaçnadze

Konu : Bazen bir müzik yönetmeni gibi çalışan bir futbol hakeminin işini anlamlı şekilde anlatan bir film.

EVLENME - 35 mm, 16 dakika

Yazan ve Yöneten : M. Kobakhidze

Kamera : N. Sukhişvili

Konu : Genç bir eczacı ile onun rüyalarını süsleyen sevdiği kızın evlenişinin alaycı bir eleştirisi. Fakat evlenme çanı eczacı için çalmayacaktır.

Beşinci Yüzyıldan Onbirinci Yüzyılın Ortalarına Gürcü Yazını(*)

A.G.BARAMİDZE–D.M.GAMEZARDAŞVİLİ(**)

Başlangıç döneminde, beşinciden onbirinci yüzyılın kapanışına, Gürcü yazını, zamanın Gürcü oymaklarına özgü toplumsal-siyasal koşullarla belirlenmiş olarak, ayırtedici ölçüde kiliseye ilişkin ve dini bir nitelik taşıdı.

Feodal sıradizinin (hierarchy) ilkelerine dayanarak, Gürcüstan Hıristiyan Kilisesi, sonradan birleşmemiş ve bütünleşmemiş bir ülkede, bilfiil, tek birleşik ve iyi örgütlenmiş güç ve dış düşmanlara karşı sürdürülen mücadelede güvenilir bir destekli; ülkenin başını çeken ekinsel gücüyü ve topluluğun üzerinde olduğu kadar bütün bir Gürcü ekinin gelişimi üzerinde de kesin bir etkisi oldu.

Kilise'nin uygulamadaki gereksinimleri, Gürcü Hıristiyan topluluğunda çevirmenlerin çalışmasını teşvik etti. Kutsal tören kitapları, bunlardan başka, Kutsal Kitap metinleri (Mezurlar, Inciller vd.) Gürcüce'ye çevrildi. Gürcü Kilisesi, çevirileri Atoslu (Atos Dağı) Corci'nin (1002-1065) sözüyle onayladı.

Çeviriler, büyük ölçüde Yunanca'dan ve Süryanice'den yapıldı. Yakın bir eşgüdüm havası, Ermeni-Gürcü yazınsal ilişkilerinin evrimine etki etti. Hıristiyan dünyayla canlanmış yazınsal ilişkiler, Filistin'deki, Sina ve Atos Dağları'ndaki, Karadağ'daki (Suriye'de, Antakya civarında), Petritsoni ya da Bahkov'daki (şimdiki Bulgaristan'da), Kıbrıs'taki ve diğer yerlerdeki deniz aşırı Gürcü kiliseleriyle korundu. Gürcüstan'ın kendisindeki çok sayıda manastırda, kitap yazımı ve diğer yazınsal etkinliklerin, tam etkinlikte olduğunu söylemeye gerek yok. Bazılarında, Batı Gürcüstan'daki Gelati Manastırı ve Doğu Gürcüstan'daki İkalto gibi, din okulları ve kolejler kuruldu. Bir başka din okulu da, Petritsoni Manastırı'nda işlevdeydi.

İlk dönem, tüm Hıristiyanlığa ortak olan, Büyük Basil (4. yy.) Nasyanyuslu Kutsal Gregor (4.yy.), Efraim Sirin (4. yy.), Nissalı Gregor (4.yy.), John Hrisostom (4-5. yy.), İskenderiyeli Kiril (5.yy.), Günahkارتان Maksim (7.yy.), Şamlı John (8.yy.), Patrik Fotyus (9.yy.) ve diğerlerinin yapıtlarını içeren neredeyse tüm yazının, Gürcüce'ye çevrilmesine tanık oldu. En değerli yapıtlardan kimisi, değişik çevir-

menlerce, defalarca çevrildi (örn., Şamlı John'un "Bilgi Pınarı'nın belirli parçaları, üç defa çevrildi). Kutsal kitaplar bir yana bırakılırsa, çeviriler, yerel toplumsal-siyasal ve eğitimsel gereksinimlere göre uyarlandı, çoğu zaman köktenince yeniden yazıldı ve sonuçta bir Gürcü rengi aldı. Artık elde olmayan özgün metinlerden yapılan birçok çeviri, Gürcü dilinde korundu, böylece Hıristiyan ve özellikle Bizans yazınında önemli bir çatlak doldurdu (örn., Hippolitus Roma'nın yapıtları, İzmirli Mitrofanus'un Papaz Tefsirleri). Gürcü verileri, bir büyük Bizanslı yazının Simeon Logetete'nin, diğer adıyla Metafrastes'in ve özellikle Bizans yazını tarihinde, hakkında hiç bir şey bilinmeyen, O'nun ardılı John Zifiline'nin yazınsal yapıtlarının doğasını aydınlatı. Özgün metinleri bilinmeyen bir miktar aziz yaşam öyküsü de (Hacioloji) bulundu.

Yabancı dillerden Gürcüce'ye yapılan çeviriler dışında, Gürcüce'den de, yabancı dillere (Yunanca ve Arapça) çeviriler yapıldı.

Bu şekilde, Atoslu Evtimiyus (955-1028), Gürcüce'den Yunanca'ya, ünlü, yürek kaldıran hikayeyi "Balavar'ın Bilgeliliği"ni¹ (Barlaam ve Yosafat) çevirdi; bu hikayenin Yunanca uyarlaması Rusça'yı içeren tüm Avrupalı düzeltmeler için temel olarak alındı.

Gürcü ögesi (aynı şekilde Slav ve Ermeni ögesi de) Yunan dilindeki Hıristiyan yazının oluşmasında rol oynadı. Nutsubidze'nin ve Honigmann'ın bilimsel açıdan sağlam temelli kuramına göre (ki görüşleri bu ülkedeki ve dışarıdaki birçok bilgince destekleniyor), Areopagitik² kitaplar, beşinci yüzyılda Suriye'de piskopos olan İberyalı Peter, yani Gürcü Peter'in kaleminden çıkmıştı.³ Kimi Yunan bilirmenlerine göre, Bizanslı düşünür John Halus'un en içten ve sağlam öğrencilerinden biri, bir Gürcü'yü, ki N.J. Marr O'nu Gürcü düşünür Yoané Petritsi (11.-12.yy.) ile özdeş tutar.

Onbirinci ve onikinci yüzyılda Gürcü felsefe ve kiliseye ilişkin yazını çiçeklendi. "Onbirinci ve onikinci yüzyılda Gürcüler, hem Doğu'daki hem Batı'daki çağdaş dünyanın en gelişkin zihinlerini meşgul eden aynı felsefe sorunlarıyla ilgilendi".⁴

Atoslu I. Evtimiyus (955-1028) ve sonrasında Eprem Mtsire (öl. yaklaşık 1103) ve Arsen İkoltaeli (öl. yaklaşık 1125), kendilerini Hıristiyan Kilisesi'nin "babaları"nın çeşitli dinbilimsel ve felsefi yapıtlarını çevirmeye ve onlar üzerinde yorum yapmaya adanırken; Yoane Petritsi (öl. yaklaşık 1125) kendini, doğrudan, eski Yunan düşünürlerine (Aristoteles, Eflatun ve diğerleri) ve Yeni-Eflatuncular'a verdi. Petritsi'nin yazınsal kalıtının (miras) büyük bölümü kaybolmuş bulunuyor. Günümüze kadar gelen çevirileri arasında, Emesali Nemesyus'tan "İnsanın Doğası"nı ve Proklus Diodokos'tan "Tanrısalığın İlkeleri"ni anmalı. Petritsi, Proklus çevirisine yönelik, özgün metni çilt yönünden aşan, kendi geniş "tefsirler"ini derledi. Onda, kendi felsefi ve dinbilimsel Yeni-Eflatuncu görüşlerini öne sürdü. Dinsel özgür düşünceleri yüzünden, Petritsi, Bizans ve Gürcü Kiliseleri elinde, kıyım uğradı.

Azıyaşamöyküsel yapıtlar, eski Gürcüstan'da daha çok çevrildi. Düz, Kimenyan denilen biçimde olduğu kadar gözden geçirilmiş, birebir çeviri düzeltmelerde çok sayıda dinsel toplayım ve ayık olarak kaybolunan azıyaşamöyküsel toplama vardır. Gürcüstan'da, apokrif (Kutsal Metin dışı) yazını öyle geniş ölçüde dolaşımdaydı ki, onuncu yüzyılda, aykırı apokrifanın etkisini karşılamak için kilise sansür işleri kuruldu. Corci Amartof'un *Günlemleri (Chronicle)* gibi kimi tarihyazım kitapları, kilisenin yargılama hakkı üstüne yapıtlar (Patrik Fotyus tarafından yazılmış Büyük Nomokanon (Kilise Yasası) da Gürcü diline çevrildi.

Çevirilerle neredeyse aynı zamanda, Hıristiyan topluluğunun ideolojik gereksinimleri ve ivedi gereksinimlerinde varlık bulan özgün bir Gürcü kilise yazını, ortaya çıktı ve hızla gelişti. Bunlar, azıyaşamöyküsel (şehitbilgisel ve yaşamöyküsel) ya da, daha doğrusu, tarihsel ve yaşamöyküsel yazılardı.

Kilise'nin inançlarını yürürlüğe koymak amacıyla, azıyaşamöyküsel yazın, hatırı sayılır ölçüde kurguyu ve tarihyazımını içine aldı. Biçimin özgüllüklerince, azıyaşamöyküsü türüne yüklenen belirli kısıtlamalara karşın, azıyaşamöyküsel parçaların kimisi, belirgin bir gerçekçi yaklaşım gösterir. Geçmişteki gündelik yaşamla ilgili ince ayrıntılar içerirler ve sıklıkla, Gürcüler'in yabancı fatihlere karşı sürdürdüğü mücadeleyi aydınlatmazlar.

Yakob Tsurtaveli'nin, 475 ile 484 arasında yazılan hikayesi, "Azize Şuşanik'in Şehit Oluşu", en eski Gürcü azıyaşamöyküsü yapıtıdır. Kartli hükümdarı Varsken'in karısının yüzüğü yazgısını anlatır. Varsken, bencil siyasi güdülerle harekete geç-

rek, İran Şahi'na teslim olmuş, Hıristiyanlık'tan dönmüş, Mazdacılık'ı kabul etmiş ve ailesini din değiştirmeye zorlamaya karar vermişti. Şuşanik, kocasının emrini öfkeyle reddetti ve vahşi işkencelere condu. 475 yılında şehit oldu.

"Azize Şuşanik'in Şehit Oluşu", bir tarihyazımsal ant olarak, büyük değerdedir. Bu yapıt, Gürcüstan'ın Pers yönetimi zamanındaki, siyasi, toplumsal, dinsel ve ekinsel koşullarının birçok yönünü aydınlatır ve gündelik yaşamla ilgili ilginç bilgiler içerir.

Mtshetali Evstakyus, Abibos Nekreveli ve İlk Şehit Rajden'in şehitbilgileri, yine Pers egemenliği dönemine gider.

Müslüman Arap egemenliğinin zor zamanlarını anımsatanlar, Yoane Sabanisidze (8. yüzyıl), tarafından yazılmış Abo Tbileli'nin, Kahetya Konstantin'in (9. yüzyıl isimli), Stepan Mtbevari (10. yüzyıl) tarafından yazılmış Mikael-Gobron'un ve diğerlerinin "Şehitoluşları"dır. "Abo Tbileli'nin Şehitoluşu" şimdiye kadar en iyisi sayılmaktadır.¹¹

Abo Tbileli, 786'da işkence altında öldürüldü. "Şehit Oluşu"un yazarı Yoane Sabanisidze, resmettiği olayların zamanında yaşamıştı. İlmli bir toplumsal düşünür ve usta bir yazardı.

Sabanisidze, Gürcüstan'ın, değeri hiç bir şekilde Bizans'inkinden aşağı olmayan, gerçek bir Hıristiyan ülke olmasından övüngece sözederken, eşzamanlı olarak, O'nun Müslüman Arap boyunduruğu altında dinsel ve ahlaksal düşmenin tehlikeli yoluna girmiş olduğunu kederle belirtir. Bu can alıcı noktada, kendi istenciyle ezilen Gürcüler'e katılan ve eşi görülmedik bir yığıtlık ve özveri örneği oluşturan yabancı bir inançtan ve yabancı bir halktan olan, Arap ve Müslüman, Abo, ortaya çıktı.

Sabanisidze, betimlediği şehit oluş vakasını genelleştirir ve Gürcüstan'ın sekizinci yüzyıldaki siyasal yaşamının inandırıcı bir resminin çizer. Abo örneği, yazar tarafından, kitlelere, eznelere karşı harekete geçirmek için tasarlanmıştır.

Ünlü bir yazar ve düşünür olarak, John Sabanisidze azıyaşamöyküsel yazının alanını büyük ölçüde genişletti.

Eldeki kaynaklar değerlendirilirse, azıyaşamöyküsel veya yaşamöyküsel Gürcü yazını, daha doğrusu, "Yaşamlar ve İşler" denilenler, biraz geç ortaya çıktı. Bunların en eskisinin, dokuzuncu yüzyıl döneminde oluşturulmuş, Gürcüler'in aydınlatıcısı "Azize Nino'nun Yaşamı" olduğu görünüyor.

Onbirinci ve onikinci yüzyılda yaratılan yapıtların çeşitli, gözden geçirilmiş basımlarının kayıtları vardır.

Tümü, Doğu Gürcüstan'ın oymaklarında Hristiyanlık'a dönmüş kadının yaşamı ve etkinlikleri üstüne sahte-tarihsel ve efsane benzeri veriler içermektedir. "Azize Nino'nun Yaşamı", onikinci yüzyıl Gürcüstan'ında revaçta olan, kadın kültürünü yansıtır.

Daha önce, dokuzuncu yüzyılda, Basil Zarzmelî, Samtshe'deki (Gürcüstan'ın bir güney yöresi) Zarzma Manastır'ının kurucusu ve başrahibi olan amcası Serapyon Zarzmelî'nin^{VII} yaptıkları üstüne yazdı.

Gürcü azıyaşamöyküsel yazının klasik bir örneği, Corci Merçule^{VIII} tarafından 951'de yazılmış "Grigol Handztelî'nin Yaşamı"dır. Yazar, kendini, kahramanın gelenekselce biçimsel bir anlatılışıyla kısıtlamaz. "Geniş bir bakışı vardır ve kendisini çevreleyen dünyaya, kendine özgü bir ilgi gösterir" (N. Marr).

O'nun bu dünyası, Tao-Klarcetî'nin (Gürcüstan'ın bir güney yöresi) karışık, toplumsal ve siyasal yaşamıdır. Burası, Müslüman Arap kıyımından kaçmak için Tbilisi'den ayrılmış olan ve güney Karadeniz sahilboyunun geçit vermez bölgelerine sığınmış Gürcü Bagratileri'nin yeni evi olmuştur. Artanucî küçük kenti, Bagrati devletinin yeni başkenti, Gürcüstan'ın birleştirici ulusal güçlerinin özeği, bir ekin ve aydınlanma yeri oldu. Öykünün birinci kişisi Grigol Handztelî, yeni koşullar altında, kilise- li bir aydınlanmacı, inşacı, manastırlar kurucusu ve kitap nüshası çıkarma öncüsüydü. Gregori'nin ve öğrencilerinin yaşamı üstüne ayrıntılı bir rivayette, yazar, ülkesinin tarihindeki, dünyevi feodal bir topluluğun en belirgin, en tipik toplumsal ve gündelik koşulları olan en önemli olayları resmeder. Yaşamöyküsü, birtakım tümlenmesel olarak tamam, bağimsiz, çoşumcu kısa romanlar içerir.

Corci Merçule, kolay, hayal yönünden güçlü, renkli ve Gürcü kilise ve dinsel yazınında geçilmiş bir biçimde yazar.

Özgün Gürcü azıyaşamöyküsel yazının diğer anıtlarının üzerinde durmadan, bu türde yalnızca iki tane daha yapıta değineceğiz, "Atoslu Evtimiyus'un Yaşamı" ve "Hacyoslu Corci'nin Yaşamı".

İlki, Hacyoslu Corci'nin kendisi tarafından, ikincisi ise, Corci'nin öğrencisi ve dostu, Corci Mtsire tarafından yazıldı. Atoslular, Evtimiyus (955-1028) ve Corci (1009-1065), onuncu ve onbirinci yüzyılda,

Gürcü ekininde göze çarpan kişiliklerdi. Yunanistan'ın Atos Dağı'nda kaldılar. Evtimiyus, Atos Gürcü yazınsal okulumu kurdu ve Corci, O'nun ünlü arhidi oldu. İkisi de, birinci sınıf yazarlardı ve Bizans dinsel ve kilise yazının en önemli yapıtlarını, Yunanca'dan Gürcüce'ye çeviren aşırı derecede üretken çevirmenlerdi.

Bu insanların yaşamı, hem yazınsal hem de azıyaşamöyküsel değerleri dolayısıyla belirgin. Bunun yanında, sürekli, Atos Dağı'ndaki İberyalı (Gürcü) manastırını zaptetmeye ve yasal sahiplerini oradan kovmaya çabalayan çeşitli Bizanslı çevrelerin vefasızlığına açığa vururlar. Yaşamlar, ateşli bir vatanseverlik ve dindaş zorbalara yönelik nefret duygularıyla doludur.

Kiliseye ilişkin ve dinsel şiir, ya da ilahiyazım da, Gürcüstan'da çiçeklendi. En çok, kuttören ve mes (Aşai Rabbani) ilahileri çevrildi. Sekizinci yüzyıl, ilahiyazımın ilk özgün Gürcü yapıtlarına tanıklık etti.

Azız Sabbas (Kudüs) manastırından isimsiz bir yazarca yazılmış, belirgin bir ilahiyazımsal yapıt olan "Gürcü Dili'ne Övgü", dokuzuncu ya da onuncu yüzyıla uzanır. "Övgü'nün yazarı, kendisinin de belirttiği gibi, anadilinin "derinliği ve inceliği"nce etkilenmiş ve onun, günün egemen dillerindeki aşığı ("utandırıcı") yerini gözlemleyerek, gelecekteki "utku"sü ve tüm parlaklığıyla yeniden dirilmiş kehanetinde bulunmuştu.

En erken profesyonel ilahi bestecilerinden biri, Tao-Klarcetî'de elyazması nüsha çıkarma öncüsü Grigol Handztelî (759-861) idi. Onuncu yüzyılda, şarkılarını, hem tartımlı (ritmik) düzyazıda ve hem de şiirde yazan yetenekli ilahiyazımcılar gökadası (galaksi) ortaya çıktı. Yoane Mbevari, Yoane Minçhi, Mikael Modrekilî ve diğer kilise yazarları, şiirlerinde çeşitli ölçüleri, özellikle Bizans'tan ödünç alınan onikili heceli yambusu^{IX} kullandılar, ulusal azizleri ve dünya azizlerini kutsadılar ve en çok Yeni Ahit'ten kutsal kitaba ilişkin konularda da yazdılar. Onuncu yüzyılın ikinci yarısında, Mikael Modrekilî, bu ilahilerin koca bir derlemesini yaptı ki, bize, parçalar halinde müziksel notalar eklenmiş olarak ulaşılmış bulunuyor.

Gürcü ilahiyazımcılarının kimi, Gürcü anadilıyla nadiren uyumlu olan yabancı yambus ölçüsünden hayal kırıklığına uğrayarak, yerel, revaçta şiirin çeşitli ölçülerinden yararlandılar. Böylece, bir onuncu yüzyıl yazarı, Sina Dağı Manastır'ından Yoane Zosime, 'şairi'nin^X bir çeşitlemesi olan revaçta, sekizli ölçüyü kullandı.

Bir diğer belirtmeye değer yapıt, dokuzuncu ya da onuncu yüzyıldan isimsiz bir çevirmen tarafından yazılan, serbest ölçüde yazılmış ve romans için güçlü bir canlılığı olan azizyaşamöyküsel bir makale, "Aziz Sabbas Manastırılı Mikael'in Şehit Oluşu"dur.

Revaçta olan ölçüleri, kilise yazını içine alan ilk kişiler olarak, Gürcü ilahiyazımcılar, Gürcü laik şiirinin sonraki oluşumuna katkıda bulundular.

Hristiyan Gürcüstan'ın günah çıkarmaya yönelik dinsel ilgileri, ilk başta, en çok, tekbiçimciler < monofizitist > (Katolikoslar Kiryon (yedinci yüzyıl) ve Arsenyas'ın (dokuzuncu yüzyıl) yapıtları) yönetilen kilise polemik yazınının gelişimine katkıda bulundu. Arsen İkoltaeli (yaklaşık olarak 1050-1125) tarafından toplanan "Dogmatikon" çok sayıda polemik makalesi içerir.

Eski zamanlarda, Gürcü vaazbilginleri tarafından başarıya ulaşıldı ki en çok bilinen temsilcisi, kutsal kitaba ilişkin ve güncel konulardaki özli, öğretici vaazları dolayısıyla, "Gürcüstan Krisostomu" lakabı verilen Yoané Bolneli'dir (onuncu yüzyıl).

Eski Gürcü tarihyazımsal yazımı, doğrusunu söylemek gerekirse, onbirinci ve onikinci yüzyıllardan, birtakım önemli yapıtla temsil olunur (Leonti Mroveli, Cuanşer, Sumbat, Davud'un oğlu, Arsenyus, Kralice Tamara tarihinin isimsiz yazarları). İstisnasız, tüm Gürcü günlemcileri ve tarihçileri, ülkenin birliği ve özyönetimi düşüncesini öne sürer, prenslerin keyfi idaresini, büyük beylerin çekişmelerini ve kan davalarını kınar.

(*) Baramidze, A.G., & Gamezardaşvili, D.M. (1968). Georgian literature. Tbilisi: Tbilisi, University Press adlı İngilizce yapıttan çevrilmiştir. İngilizceden çevrien: Ulaş Başar GEZGLN, Boğaziçi Üniversitesi, araştırma görevlisi

(**) Bu kitabın tamamı, Virtüel Yayınevi tarafından yayına hazırlanmaktadır, 2001 yılı içerisinde basılacaktır. (0212 664 45 96)

AÇIKLAMALAR

- I. Balavariani (Balavar'ın Bilgeligi), önsöz; Prof. İ. V. Abuladze, basıcı, Tbilisi, 1962.
- II. Arepoagitik: Yunan mitolojisindeki Savaş Tanrısı Ares'in (yad Roma mitolojisindeki Mars'ın adıyla anılan, Atina'daki Ares tepesiyle ilgili. ç.n.
- III. Ş.I. Nutsbidze, Sahte-Dionisyus Areopagitikus, Tb. 1942, aynı yazarca, İberyalı Peter ve eski felsefenin kalıtı, Tb. 1963; E. Honigmann, Pierre l'ibérien et les écrits de Pseudo-Denys l'Areopagite, Bruxelles, 1952.
- IV. N.J. Marr, Yoanné Petrıtsı, onbirinci-onikinci yüzyılların Gürcü Yeni Eflatuncusu... XIX, 1910, s. 113.
- V. Rusça çeviri: Pamyatniki drevnegruzinskoy agiografçeskoy literaturıy (Eski Gürcü azizyaşamöyküsü anıtları), Tbilisi, 1956, s. 5-28; Latince çeviri: P. Peeters (Analecta Bollandiana, 53, Bruxelles, 1935, s. 24-40).
- VI. Rusça çeviri (Op. cit.), s. 19-60; Almanca çeviri: K. Schultze (Texte und Untersuchungen No 8, VIII, 4, 1905).
- VII. Pamyatniki... (Op. cit.), s. 61-101; Latince çeviri, P. Peeters, Histories monastiques Georgiennes (Analecta Bollandiana, XXXVI-XXXVII, s. 168-207).
- VIII. Corci Merçule, Aziz Gregori Handzteli'nin Yaşamı. Üretim, basım, çeviri: N. Marr. Petersburg, 1911; Latince çeviri, P. Peeters (op. cit.), s. 216-309.
- IX. Yambus: Bir kısa bir uzun hece-sıradan oluşan bir şiirsel biçim. -c.n.
- X. Şairi, Gürcü şiirinde Rustaveli'nin dahiliği ölümsüzleşen onaltı heceli bir yarım dize nazımdır.

**Gürcüce, Rusça, İngilizce
noter tasdikli tercüme yapılır,
tercüman bulundurulur.
Tel: (0212) 231 79 28**

Öyküler : Abhazya Öyküleri

Gogita

Guram ODİŞARIA

Gogita ismi Doğu Gürcüstan'da çok yaygın. Batı Gürcüstan'da ise o kadar yaygın değil. Bildiğim kadıyla, bu isimle bir insan bulunmuyordu, en azından bu isimde birinin olduğunu ben duymamıştım.

Savaş devam ederken bir gazete Gogita Melikidze'nin yazısını elektriksiz kalan Sohum'de evimin şömine ışığında ilk defa okudum. Savaş koşullarında oldukça ilginç, olağanüstü bir yazıydı. Eşeri dağında, mısır tarlaları içinde 4-5 kişilik gruplar halinde Gürcü ve Abhaz savaş istibbaratçıları bir raslantı sonucu birbirleri ile karşılaşmışlar. Kurumuş mısırların gürlütüsü yüzünden birbirlerinin ayak seslerini duymamışlar. Birbirleri ile karşılaşıp karşılaşmaz aniden durmuşlar, yerinde donup kalmışlar. Hangi taraf ilk önce silaha ellerini götürecekti diye karşılıklı olarak birbirlerine bakıyorlarmış. Gergin bekleyiş sonrası, Abhaz grup başkanı söylendi; bende raki var, gel beraber içelim. Bir askerinin üzerinde ekmeğe çıktı, ikincisinde soğan... Beraber toprağa oturup içmeye başlamışlar. İlk kadehi savanış çabuk bitmesi için kaldırmışlar, ikinci kadehi de savanışın çabuk bitmesi için kaldırmışlar. Ve daha sonra, birbirleri ile vedalaşmışlar. Abhazlar Gürcülere geri dönüş yolunu öğretmişler, Gurmista'ya bu yola giderseniz sizin için daha güvenli olur diye belirtmişler.

Gürcü ve Abhaz savanışı boyunca benzer şeyler oluyordu. Fakat bu gibi benzer olayları kimse yazmıyordu. Gogita ise yazdı.

Gogita'nın başka yazılarını ve Gudauta'dan yaptığı söyleşilerini de hatırlıyorum.

Daha sonra ise, "Düşmek" adlı bir kitap yayınlandı. Bu kitap Gogita'nın baş yapıtıdır. Sohum'i Abhazlarla birlikte Ruslar ele geçince, karşı tarafın eline düşen bir Gürcü kadınıla ilgili belgesel bir kitaptır bu. Abhazlar bu kadına söylediler: savaş kanunlarına göre sen bize aitsin artık ve daha sonradan...

Gogita, bir ulusun ruhsal olarak düşmesi ile ilgili yazıyor. Şehirlerin karşı tarafın eline düşebilir, devletin karşı tarafın eline düşebilir, halkını kaybedebilirsin, atalarının mezarını kaybedebilirsin, bü-

tün bunlar bir ulusun yenildiği anlamına gelmez. Bir ulus ruhsal olarak düşmüşse, moralini kaybetmişse, işte yalnız o zaman o ulus yenilmiş sayılır.

Savaşın kazanmış taraf yenilmiş (gerçekte) olabilir.

Savaş öncesi, savaş başlamadan bile bir ulus yenilmiş olabilir.

Bütün bunlar savaşın dini kuralları sayılıyor.

Savaş her türlü ilgiyi yok eder, her türlü nazık ve güzel, her türlü kutsal varlıkları yok eder. Savaş canı bir mekanizmadır. Savaş dener bizi, birbirimizin gerçek kimliğini bize gösterir.

Savaş aynı zamanda etkiliyen bir sanattır. Savaş çok değişik bir rüzgar estirir ve insanları değiştirir.

Sevginin gücü yok olur savaşta ve hiç bir şey ifade etmez. Savaş her şeyi yok eder.

Savaşta herkesin kendine göre hesabı, bir amacı vardır. Bizim de, onların da, benim de, sizin de ve doğal olarak Gogita'nın da bir hesabı, amacı vardır.

Yenilenin de, kazananın da savaşta görülecek bir hesabı vardır, alacak bir dersi vardır. Savaş yenilen ve kazanılan tarafı tanımaz, bilmez. Savaş adı üstünde savanıştır. Savaş açıklanması olmayan korkunçluktur.

Savaşın bir zamanı vardır, barışın da bir zamanı vardır. İkisi de sürekli var olmuşlardır, sıra ile gidip gelirler.

Savaşın gözlerinin içine bakmak için Gogita Sohum'ye gitti, kalem ve defterle gitti. Onun ilgisini sahte ve yalancı televizyon ve radyo savanışları çekmiyordu. Savaşın çıkardığı sesi kendisi yerinde duymalıydı. Yerinde hissetmeliydi savanışın çıkardığı pis kokuyu. Yerinde görmeliydi şovalyeleri ve korkakları, dürüst ve namussuzları, gerçek askerleri ve katilleri, insançıları ve merhametsizleri, inanç sahibi insanları ve ihanet içinde olan insanları... Bu iki çeşit insanlar her iki tarafta vardı. Gogita, savaşta insanları öğrendi.

Savaş boyunca Gogita bir kaç ay Sohumi'de kaldı.

Daha sonra Tbilisi'ye dönünce "Savaş" adıyla bir gazete çıkardı.

Gogita'nın yazı dtzlerinin kahramanı bir Gürcü göçmendi. Özellikle bu adamı seviyordu Gogita. Bu göçmen Tbilisi'de kışın buzunda gezerken, kendi mandalina bahçesindeki ağaçların bu buzla dayanabilir mi diye kendine dert ederdi. Gogita ise, bu adam bu kadar derlere dayanabilir mi diye dert ederdi.

Gogita'yı bana Gigla Gobeçia tanıştırdı. Onunla dost olduk.

Hiç bir zaman, hiç kimsenin yazmayacağı şeylerden, savaşla ilgili olaylardan da sohbet ettik Gogita'yla.

Gogita Meshiler'e özgü ağır başlıkla ve sabırla çalışıyor. Tanrı'ya inanan insanlara özgü sakinlikle çalışıyor. Yazdığı gibi konuşuyor, konuştuğu gibi yazıyor.

Gogita'ya bakınca, bazen boynu bükülmeyen öküzü hatırlatıyor bana. Gogita'nın köyünün adı Kilde (kaya). Bazen kaya'ya benziyor. Bazen ise yüreği yufka biri... Dün gibi hatırlıyorum Sohumi'de dostlarla beraber sofrada oturuyorduk, biri başından geçen bir olayı anımsadı ve Gogita'nın gözleri doldu.

Bir ara "Şans" gazetesi yazı işlerinde oturup sohbet ediyorduk. Bizim dostumuz Bando Kurdaze, Gogita ile ilgili olarak, dört dörtlük adam dedi. Bando böyle bir deyim kullanmayı sever. "Dört-dörtlük" adamı çoğu kez yalnız Gogita için kullanıyor.

Gerçekten de, olağanüstü dört-dörtlük adam Gogita.

Bir seferinde, Gogita "stalinka" denilen eski bir şişe içinde babamın yaptığı rakıyı getirdi bana. Daha sonra ise, Stalin döneminden kalma telefon cihazını bana hediye etti. Böyle davranışlarda yalnız Gogita bulunabilir. İstese de istemese de bu onun stili.

Gogita özellikle Zedazeni'ye çıkmayı sever. Oraya yayan çıkar ve bir kaç gün papazların yanında kalır. Zedazeni'den Gürcistan'ın değişik renklerine bakmayı sever. İşte, o zaman, bir başka dünya –ruhsal evrende– gezer.

O gerçek bir hümanist¹, abartmıyorum.

Şimdi, Gogita savaştan daha çetin, zor bir konu, barışı araştırmak durumunda. Tanrı ona yardımcı olsun.

Eğer Tanrı insana yardımcı olmasa, bu dünyadaki olayları insan gerçekten nasıl kavrayabilir ki? Bu dünya öyle bir dünya ki, burda insanlar öldürüyorlar toplum duyarsız... Tanınmış değerli kişileri tarıyorlar, delik deşik ediyorlar, onlara suikast düzenliyorlar, toplum vurdumduymaz. Bu insanların ölmesi gerekliydi, onları daha önce öldürmeliydiler, diyenler var bu dünyada. Bu dünyada öğretmenler okulları bırakıyorlar, çocuklara kimse öğretmenlik yapmıyor. Bu dünyada şairler sigara ve sakız satıyorlar. Bu dünyada insanlar sokağa çıkmaktan korkuyorlar. Bu dünyada deliller ve normal insanlar birbirlerine barışmış, birbirlerine benziyor. Bu dünyada insanlar ağlamak istiyor ağlayamıyorlar. Bu dünyada mutsuz insanların yüzleri sergilenmiş adeta. Bu dünyada para şeytan gibi egemenlik kurdu ve parayı bulmak için ruhuunu kurban etmelisin ve kardeşinin yüreğine ayak basmalısın.... Gürcistan'ı bırakıp bir başka mekan, yurt arıyorlar. Ülkeyi bırakıp gidiyorlar ve adam ediyorlar, bana bakmadın değilmi, bende gidiyorum, sana bu yakışır diyorlar. Ölümlerin vatanına neden bana sahip çıkmadın, gidiyorum, elveda diye sitem ediyorlar! Bu ülkede su içiyorlar, yine de susuz kaldıkları söylyüyorlar, yiyorlar yine de doyamıyorlar. Otomatik silahlarla duvarları delik deşik edilmiş bu ülke. Kutsal yerler sessizce duruyor. Tüm ülke Kaşveti Külsesine² benzedi, duvarları delik deşik Kaşveti'ye...

Gogita, seni sakinleştiren, sana rahat nefes aldıran yer yalnız Zedazeni'dir...

Ve birde insanlar, zavallı duruma düşürülen insanlar, senin vatanının evlatları, senin etin ve kanından olan insanlar. Özellikle şimdi, yanında olmaya ihtiyaçları var bu insanların, anlamaya ihtiyaçları var onları.

Bu parçalanmış dünyanın birleşmesi için Tanrı yardımcı olsun!

Doğu dünyası, dünyanın kurtulabilmesi için bir kaç dua eden adama ihtiyaç var, der.

Gerçekten de bu böyledir!

Bunlardan biride Gogita'dır.

Gürcüce'den Çeviren: Ali ALTUN

1 Hümanisten türetilmiş kelime, hümanistlerin hümanisti anlamında kullanılır.

2 Tbilisi'de Rustavelli caddesinde, parlamento karşısında bir kilise. 1992 darbesi çatışmalarında, adı geçen kilise iki ateş arasında kaldı, kilise kurşunlara isabet oldu. Çatışmalar yaklaşık iki hafta devam etti ve yaklaşık 130 kişi öldü.

Masal

Altın Tay İle Kara Şahinin Öyküsü

Otla YOSELIANI

Altın Tay doğduğu sırada KAİSN on yaşını doldurmuş çakmak gibi bir delikanlı adayı olmuştur. Kaisn'in iki düşüncesi vardı öted beri. Birincisi iyi bir ata sahip olmak, ikincisi iyi bir tüfeğe... Ama gelin görün ki Kaisn'in babası daha şimdiden bıkmış, usanmıştı bu oğlandan. Bir türlü derslerine gönül veremiyor, sürekli atlarla uğraşıyordu o. Atlardan vakit bulup hiçbir işe yardım etmiyordu evdekilere. Şöyle tanımlayabiliriz Kaisn'in durumunu. Uykunun dışında her saniyesi at sırtında geçiyordu onun. Çoğu zaman karnını da at sırtında doyuruyordu kuru yavan bir şeyler atıştırarak...

Altın Tay doğduğunda Gergil oğlunu dizinin dibine oturtup pazarlık etmişti.

— Derslerine iyi çalışır, atlarla olur olmaz uğraşmaktan vazgeçersen bu tayı sana hediye ederim... demişti. Altın Tay büyüyünceye dek sabırlı olmalıydı Kaisn. Sonra iyi günler doğacaktı çünkü. Tayı büyüyecekti, onu arzuladığı gibi alıştırtıp ünlü atın sahibi olacaktı. Örnek bir at olacaktı Altın Tay bu yörelerde... Şimdiden bile çekiciydi o.

Şahin bakışlı, kırmızı yeleli, altın tüylü bir taydı. Büyülemişti küçük Kaisn'i. Hiç düşünmeden babasının önerilerini kabul etti Kaisn. Verdiği söz sözdü... Sonra asla pişman olmayacaktı.

Kaisn bundan sonra derslerine canla başla çalışmaya başladı. Evdekilerin işlerine de yardımcı başlamıştı artık. Bir yandan da tayını besleyip büyütmeye gayret ediyordu. Tay milleti ne denli bakım görsen, boy atsa zamanı gelmeden üzerine binmek, alıştırmaya kalkmak olanaksızdı. İlde belli bir yaşa erişmesi gerekti tayların ki arzulanan güçte binek atı olabilsindi. Eğer iyi bir at isteniyorsa tabii...

Kaisn'in tayı altın rengindeydi ama ona Altın Tay değil, Altın Şahin adını vermek istiyordu Kaisn. Bu isim pek sevmişti, pek arzulamıştı. Kime ne. İsteddiği adı verebilirdi tayına. Kendi öz malı değil

miydi o? Ne var ki komşu köyden bir çocuğu da bir cins tayı varmış. Onun da adı Şahinmiş diyorlardı. Ama o altın rengi değil marsık gibi kara imiş. Kaisn görmemişti onu henüz. Görenler anlatıyorlardı bunu.

— Kara... Kapkara bir taydı. Tıpkı kara şahin...

Kaisn tüm boş zamanlarını Altın Şahin'e yiyecek toplamakla geçiriyordu. Özel olarak yonca biçiyor, arpa depoluyordu. Tayın önünde sürekli bol yiyecek bulundurmaya çalışıyordu. Sulama saatlerinde onu yedeğine alıp sodalı, tuzlu sulara götürüyordu. Cep tarağı ile yelelerini genç kız gibi tanyor, kuyruk kıllarını teker teker ayıklıyordu. Artık Kaisn

öğretmenlerinin de gözüne girmeğe başlamıştı. Derslerinde başarıya doğru ilerliyordu... Gergil de oğlundan memnundu doğrusu. O at peşinde koştuktan vazgeçmiş, yaşlılarının çayırdağı atlı cakalarına imreniyormuş gibi onları hayran hayran değil, göz ucuyla izler olmuştur.

— Yıllardır köyümüzde bu denli asil at yetişmemişti diyorlardı köylüler. Kaisn'in tayı için. Kaisn kimsenin bilgiçce laflarına muhtaç değildi. Svaneti'de Altın Tay gibi bir başka tayın yetişmediğini o iyi biliyordu çünkü. Evet, bugüne değin yetişmemişti böyleli Svaneti'de.

Okuldaki arkadaşları at üzerine tartışmalara başladıklarında Kaisn'in tayı için asla alçaltıcı tek söz söyleyemezlerdi. Sadece çocuklardan Goci şunu söyler dururlar:

— Komşu köydeki Atmurza'nın tayı da çok asil. Birinci at olacak oda derdi o kadar. Ama herhalde Goci Atmurza'nın akrabası olsa gerek... Böyle konuşmasının başka anlamı yoktu.

Zaman ağır geçiyordu... İşte topu topu bir yaşına değmişti Altın Şahin... At milleti için bir yaş hiçbir şey değildi. Bebek sayılırdı daha o. En kabada-yısı bile olsa bebek sayılırdı bir yaşındaki tay... Daha uzun zaman gerekti sırtına binmek için... Kaisn sabırla beklemek zorundaydı o mutlu zamanı. Baş-

ka yolu yoktu... Bir yıl daha geçmeliydi... Sonra bir yıl daha... Artık yavaş yavaş alıştırma çağına girmiş olacaktı Altın Şahin. Ama Kaisn öyle yapmıyacağı. Bir yıl daha sabredecek, dört yaşına değil sırtındaki sinekten bile buylanmaya başladığında binış talimlerine başlatacaktı. Atın iyisi ayağındaki nalaları bir haftadan fazla taşımamalıydı. Altın Şahin gemini yonca gibi gevveliydi ağzında. Önüne başka bir at çıkıverince yönünü yamulmadan tepelyley geçmeliydi Altın Şahin... Kaisn'in katlandığı sabir geleceğın parlak günleri ümidıyla çekilebilirli ancak...

Altın Şahin üç yaşına değdiğinde köylüler laf etmeğe başlamışlardı oda sohbetlerinde...

— Kaisn'in tayı çağına girdi. Bu yaştaki tay alıştırılmadıkça işe yaramaz. Bir yıl sonra şeytanlardan başka binen çıkmaz üzerine. Olanaksızdır sırtında insanın durması... diyorlardı.

Kaisn tüm bu konuşmaları büyük altından gülecek dinliyordu. Hatta babasının köylülerin düşüncesine katılıp ikide birde:

— Zamanıdır, alıştırmalısın oğlum şu tayı... demesine de kulak asıyordu...

O yılda öylece geçmişti... Gelen yılın yazında Kaisn binbir gücüklikle ağzına gem vurabilirdi Altın Şahin'in. Altın Şahin ağzındaki demir değilde sanki yonca sapıymış gibi kemirmeğe başladı parmak kalınlığındaki demiri. Kaisn atını yedeğine alıp Enguri vadisinin karşı yamaçlarına doğru götürdü. Buğdaş ve patates tarlalarından geçip yüksek çayırıklarda gözden kayboldu... Köyün meraklıları gözleri faltaşı gibi açılmış onu kayboluncaya dek gözlediler.

— Acaba az sonra neler olacak? diye aralarından fısıldaşıp beklemeye koyuldu.

O gün meraklılar boşa bekleyip yorulmuşlardı. Çünkü Kaisn'in dönüşünü göremediler. Kaisn geceye kalmış, atını yedeğinden çekip getirmişti.

Kaisn o gece atını evlerinin arkasındaki çayıra bağlamıştı. Yorulmuştu gezmekten. Dinlenmeli, sabah olunca hiç kimseye görünmeden atını yedeğine alıp yine yükseklere çekilmeliydi. Evdekiler bile görmemeliydi bunu...

Kaisn'in gzemeleri tam bir hafta sürmüştü.

Bir akşam köyün içine yel gibi bir hayaletın dalđığını görenler oldu... Göz ucuyta hayal meyal görenler birbirlerine sordular.

Kaisn atını alıştırmı mı? Gelin seyre gidelim. İşte koşturuyor... diyorlardı. Az sonra da aynı hayaletın ok gibi köyün öte başından fırlayıp gittiğini görünce bu kez...

— "Hayır hayır alıştırmamış henüz. Baksanıza onu azyaya almış" deyip dönüşünü merakla gözlemeye başladılar... Fakat gece olduğu halde süvari köye dönememişti. Döndüğünü gören olmamıştı.

Bir gün Gergil yaylaya gitmişti. Döndüğünde epeyi can sıkıcı haberler getirmişti.

— Kolektif çiftlikteki atlardan iki tane cins at kaybolmuş. Ama bunların çalındığına dair bir delil yokmuş... Ortalıkta kayboluvermişler işte. Akşamleyin atlar tamammış. Sabahleyin bakmışlar ki iki iyi cins at noksanmış. İyi ama öteki atlar tastamam yerinde dururken iki ata ne olmuştu? Hem de seçkin iki cins attı bunlar. Bundan başka komşu köyde de üç adet cins at ortarlardan kaybolmuştu.

Şvaneti'de hırsızlık olaylarına pek rastlanmazdı öteden beri. Bu iş hırsızlık işi değildi herhalde. Olsa olsa atlar azıp çiftlik sınırlarından çıkmışlardı. Bir süre sonra dönerlerdi elbette. Sık sık görülen şey değilmiydi bu? Hatta aylarca dağlarda yabaniler gibi dolaşan atlar dönüp gelmemişler miydi yularına sonunda.

Bir sabah Kaisn Altın At'ını bağladığı otluğa bulamadı. Boşanmış, orarlardan uzaklaşmış olacaktı herhalde. Ama ne kadarda sağlam bağlamıştı onu. Kaç düğüm attığını bile unutmamıştı. Evet sapaşlam bağlamıştı onu. Yinede boşanıp uzaklaşmış olacaktı Altın Şahin. Başka ne olabilirdi ki? Kaisn şöyle köyün dışına doğru açılıp kolektif tarlaların çevresini dolandı. Hiçbir ize rastlamayınca elini alına siper edip uzakları, dağ yamaçlarını dikkatle süzmeğe başladı. Birden duraladı Kaisn. Enguri ırmağı boyundaki ekin tarlaları arasında bir atlı görünüyordu. Dik yokuşlardan baş aşağı, çok biçimsizce sallanıp gelyordu süvari. Kaisn bunun fazla üzerinde durmadı. Gözünü başka yöne çevirdi. Çünkü onun aradığı binili at değil, çıplak altın gibi bir attı. Binili olamazdı ki zaten Altın at, kim cesaretle edebilirdi bu maceraya. Kim tutunabilirdi Altın Şahin'in sırtında?

Dağlarda görünen meçhul süvari var gücüyle Enguri üzerindeki dar köprüden yel gibi geçerek köy içine yönelmişti. Az sonra çılgınca köye dalan sürücü belliki atına sahip olamıyordu. At kendi başına sağa sola zıplayarak gözden kayboldu. Bu at Altın Şahin'den başkası değildi. Altın Şahin'in ta kendisi. Kaisn gözlerine innamak istemiyordu. Bir ara tekrar Enguri vadisine dalan atın önüne çıkmak istedi. Olanaksız, yetişemedi. Bu sırada köy içinde bağrıışmalar, çağrıışmalar başladı.

— Yetişin... Çabuk atlayın atlarınıza... Altın Şahin'i kaçırdılar, deniyordu. Çıpka atlara atlayan Kaisn'in arkadaşı Guallı, babası Gergil, ardından taze yavrulu kısrığıyla Andro hırsız sürücününün peşine dökülmüşlerdi. Gayretle at koşuturanların ardından bakakalan Kaisn tozdan dumandan birşey göremez olmuştu. Tozlu yolların nal seslerine az sonra da köy çocuklarının şamataları ile köpek havlamaları eklenmişti.

— Kaisn... Kaisn... çılgınlıkları Kaisn'i çakılı bulduğu yerden hiç mi hiç kıpırdatmıyordu. Kaisn tozlu yol ortasında sanki buzdan bir heykel dikilip kalmıştı. Yaklaşıp kendisin kucaklayan çocuklara o...

— Ne var... Ne olmuş? dedi donuk bakışlarda?
 — Altun... Altun Şahin'in...
 — Altun Şahin'in senin...
 — Söylesenize ne olmuş ona?
 Hiç birisi bu soruya yanıt vermeğe cesaret gösterememişti. Kains herkesin tek gözünün içine bakarak...

— Hadi konuşsanıza... Dilinizi mi yuttunuz?
 Yine hiç bir yanıt yok kimseden...
 — Yarlıardan mı
 uçmuş?

— Hayır Kains...
 — Ya ne olmuş
 ona... Ne?

Bir türlü başka
 olasılık düşünmek istemiyordu Kains. Goci, Kains'e yaklaşıp
 usulca:

— Kains, atını iyice
 alıştırdın mı? Ace-
 milligi kalmadı mı ar-
 tık?

— Soru sorma...
 Atıma ne oldu onu söyle...

— Çaldılar onu.
 — Çaldılar mı?
 — İzleyiciler peşine düştü hırsızın...
 Kains hafifçe gülümsedi:
 — At milletinin hırsızı kendi ayaklarıdır.
 — Altun Şahini de kendi ayakları alıp götürdü
 işte.

— Ama birde sırtında adam gerek.
 — Üzerindekini bilemem. Herkes sen koşturu-
 yorsun onu sanmışlar önce. Sonra bakmışlardı bir
 yabancı... Ama korkma uzaklara kaçamaz... Ya-
 kalarlar onu... Almasgir düşmüş arkasına... Kara
 Şahini ile... Kaçacak mecali kalmamış hayvanın,
 yorulmuş diyorlar...

— Almasgir mi görmüş ilkin?
 — Evet o görmüş... Betkil'le haber salmış köye.
 Kendisi de hırsızın arkasına düşmüş...

— Kimi görmüş Almasgir?
 — Hırsızı...
 — Altun Şahin'in sırtında mıymış hırsız?
 — Sırtındaymış.

Kains'in bu kesin konuşmalarına canı fena sıkıl-
 mıştı. Goci ona mesele anlatmıyor, kafasına yum-
 ruklar indiriyordu sanki.

— Kains, hırsız ekin tarlaları arasındaki ağaç
 kümelerine dalmış... Çevresini sarmışlar takipçiler.
 Enguri içine dönmek zorunda kalacak. Vadide pu-
 sada bekleyenler var. Mutlaka yakanacak... Kains
 ses çıkarmadan yürüdü eve doğru. Öne ağır adımlar-
 la, sonra koşar ayak eve daldı. Çabucak tüfeğini
 kaptı. Gülle dolu fişeklerden birini namluya sürdü.
 Birkaç gülle fişegini de avucunda sıkarak evden fırladı.
 Yolda birileriyle karşılaştı. Ama onların yüzü-

ne bakmadan koşu koşu gitti. Kains'in ardından
 seslendiler gidenler.

— Kains, atını mı çaldırдын... Yazık oldu... di-
 ye... Kains'in yanıt verecek vakti yoktu. Koşuyordu,
 bir yandan da düşünüyordu.

— Benim Altun Şahin'imın sırtına kimse bine-
 mez. Bir babayığı çıkıyorsa eğer binebilecek, onun
 arkasından kimse yetişip yakalayamaz. Ardından
 kurşun bile sıksalar nafile. Fırıstiremezler... gibi dü-
 şüncelerle kafa yoru-
 yordu...

Kains yola çıktı-
 ında az önce bırak-
 tığı kalabalıktan
 kimse kalmamıştı
 yolda. Herkes daha
 yukarılara, Enguri
 vadisine doğru koş-
 muştu. İşte görünü-
 yorlardı vadide. Goci
 orta yerde durmuş
 yüksek sesle birşeyler
 iddialaşıyordu
 oradakilerle. Herkes

bakışlarını uzaktaki bir noktaya toplamış ağır ağır
 bir tarafa kaydırıyorlardı bakışlarını. Belliki çok he-
 yecanlı bir görünüm karşısında idiler... Çok heye-
 canlı... Bazı delikanlılar göğüslerini yumruklayıp
 dertleniyorlardı:

— Ahh, körölesi şanssızlık... Atlarımız yaylada.
 Elimiz böğrümüz de seyirci kaldık hırsız karşısın-
 da... gibi laflar ediyorlardı... Goci elinde tüfekte se-
 ğirten Kains'i görünce yeni haberler vermek istedi,
 önüne çıkıp...

— Komşu köyün gençleri de kaybolan kendi at-
 larını ararlarken hırsızla karşılaşmışlar. Atmurza
 da onlarla imiş kendi Kara Şahin'i ile... Artık Altun
 Şahin bir yere kaçıp kurtulamaz... diyorlardı... dedi.

— Bu kadar mı? Başka bir şey diyen yok mu?
 Öfkeli öfkeli konuştu Kains.

— Dahası ne olsun. Kara Şahin, Altun Şahin'i
 enseliyecek diyorlar. Kains acı acı gülümsedi.

— Hırsız mı binici değil, Altun Şahin mi koşucu
 değil acaba?

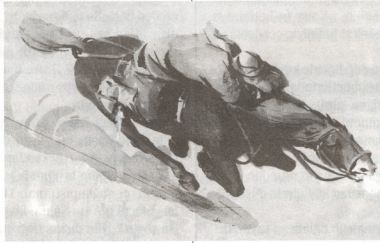
— Sen Kara Şahin'i tanıyorsun Kains. Onu
 kimse geçemez.

— Ya... dedi Kains nefretle...

Oysa Kains Kara Şahin'i görmek için iki kez dağ
 yolundan gizlice komşu köye gitmişti önceleri. Ama
 bundan kimsenin haberi olmamıştı. Altun Şahin'in
 yanında o Kara Şahin değil... Kara kargadan pek
 farklı görünüyordu oysa... Goci hala çenesini,
 kapatmamış gevezilik edip duruyordu...

— Korkma Kains... Atmurza'nın Kara Şahinine
 güven. Dua et ona... gibi sinir bozucu şeyler söylü-
 yordu... Kains dayanamadı, gürlüdü:

— Benim bir şeyden korktuğum yok... Sen ken-
 di keyfine bak... diye çıkışı patavatsız Goci'ye...

Kaisn bir türlü akıl erdiremiyor, inanamak istemiyordu. Bir adı hırsız nasıl binebilirdi Altın Şahin'e. Nasıl tutunup durabilirdi onu sırtında... Yoksa Altın At, Kaisn'in sandığı gibi eşi bulunmaz harika bir yaratık değilde basbayağı bir at mıydı? Neredeseyse gözünde basitleştirekti düşündükçe Kaisn. Bu sırada çayrırların üst başında iki nokta gibi şekil görünmüştü... İki nokta geniş alanda eğri çizgiler çiziyor. Enguri'ye doğru sarkıyor sonra da şöyle bir kavis yapıp doğuya, Kafkas silsilesine doğru yöneliyordu... Bunu gören çocuklar kulakları sağır eden çığlıklarla bağıryorlar, ıslık çalyorlardı...

— Hadi göreyim seni Kara Şahin. Yakala onu, kaçırma...

— Hadi Altın Şahin göster harikahğm...

Bu iş yavaş yavaş adı bir hırsızlık olayı olmaksızın çıp iddialı at yarışı kimliğine bürünmeğe başlamıştı artık... Kaisn ikide birde tüfeğini, azya almış atının sırtındaki hırsıza doğrultuyor, horozu kaldırmayı unutup kapalı tetiğe habire asılmağa çalışıyordu... Oysa mesafe o denli uzaktı ki, değil mermisi tüfeğin patlama sesi bile atlara kadar ulaşmazdı...

Kaisn athlar her görünüşünde göğüs geçirip:

— Son kez görüyorum seni galiba Altınım. İşte gidiyorsun. Unutma beni emi? gibi şeyler mırıldanıyordu. Ama apaçık belliydi ki Altın Şahin hırsıza teslim olmamıştı henüz. Hırsız onu zaptetmekte çok güçlük çekiyor olmayıldı... Onun içinde bu düzensiz koşuşmalar. Yöreden bir türlü uzaklaşp kaçamamalar, dönüp dolaşıp aynı yere gelmeler... Evet apaçık görünüyordu artık, Altın At kendi isteğince koşup duruyordu başbos... Hırsızın yönetiminde değildi. Hırsız yerlere düşüp parçalanmaktan korkuyor, bunu önlemeğe çalışıyordu ancak... Onun sıkıntısı artık Altın At değil... Canını kurtarmaktı... Bu ara athlar yine Enguri vadisine yönelmişlerdi. Yine kalabalıkta bir çalğık... Goci de:

— Gayret Atmurza... Biraz daha gayret... diye bağıryordu...

Goci'nin ne derece haklı olduğu bilinmezdi ama duruma bakılırsa Atmurza'nın Kara Şahin'i konusunda pekte yanlışsa benzemiyordu doğrusu. Atmurza'nın Kara Şahin'i kolay kolay Altın Şahin'den geri kalacağı benzemiyordu dikkat edilirse...

— Ahhh... dedi inler gibi Kaisn... Enguri köprüsüne yaklaşırsalar iş kolay olacak... Orada altı atlı pusuda bekliyor... Kısıkvırac yakalarları onu ama... İşte yine geçiyorlar sahnedan... Altın At sanki at değil atesten bir hale... Hiç farklı değil... Sanki

alevli bir meteor kayıyor gökyüzünde... Kara Şahin dedikleri az uzakça mesafeden izliyor onu... Goci durmadan:

— Yetişir... Görürsüntüz şimdi, yetişir, Kara şeytan... diyordu... Kaisn'in yanakları al ol almıştı... Vücudunu ter basmıştı. Kimsinin kendi atına yetişmesi hesabına gelmiyordu... Yetişip yakalamak değil, hırsız at üstünde kekkik gibi avlamak istiyordu o. Yine tüfeğine davrandı... İyice yaklaşmalarını, atış menziline girmelerini bekledi... Vay canına... Yazık be... Herifin san'atı binicilik değildi ki... Hırsızlık... Bakın bakın... Hayvanın kolay kaçması için hiçbir şey yapmıyor, aksine yürüyüşüne zorluk bile çıkarıyordu... Binicilik değildi ki bu... İki atın güçlülük ölçüşü de anlaşılmazdı tabii... Athlar peyce yaklaşmıştı topluluğa... Hayret... Altın At'ın sırtında yapıpık gibi duran hırsız durmadan korku çalğıkları atıyordu. Şimdi sesi iyi duyuluyordu.

Hırsız çaresiz kalmıştı. Bir yanda azgın Enguri ırmağı suları, diğer yanda Enguri suyu gibi kaynaşan halk topluluğu onu bekliyordu. Mutlaka birinin kucacağına düşecekti adı hırsız... Bunu hırsızda anlamış olacak. İşte Altın At'ın boynunu tokatlıyor, yönünü değıştirmeğe çalışıyordu...

Başardı da bunu... Çaprazlama batı yamaçlara sardı Altın At. Mesafeyi de epey açtı takipçileri. Kara Şahin neyse de öteki altı atlıyı ortalarından yapıp geçti Altın At...

Hırsız korkuyu azda olsa atlatmıştı... At üstünde hafifçe doğrulmuş, sarı

renk üzerinde kara leke gibi belirlemişti. Kaisn altında biriken terlerini işaret parmağı ile sildi. At sırtındaki bir hırsız olduğunu unutup bir an için keydisiymiş gibi bir duyguya kapıldı. At sırtındaki kendisiydi, arkasından Altın At'ın rakipleri koşuyorlardı sanki... Dişlerini sıkarak Altın At'ı gayrette getirmeğe çalışıyordu bu kez içinde. Bu yarış başlarıyla sürdürmeliydi Altın At... Başkalarına kaptırmamalıydı yolu.

— Yeter artık Atmurza... Yaklaş gayri öfff... Bağıryordu Goci... Bağırıyordu tüm kalabalık... İshklar... İshklar...

İki süvari bazen yaklaşıyor, bazen arayı açıyor, ardarda koşuyorlardı... Goci'nin sesi kısılmıştı ama yine de usanmadan yırıyordu... Ötekiler öyle...

— Atmurza...

— Atıl üzerine gayri atıl...

— Kon tepesine Şahin gibi...

— Yaklaş Şahin... diye bağırdı Kaisn heyecandan, boş bulunup... Oradakiler dikkatle baktılar Kaisn'in yüzüne. Herhalde yanlış duymuş olmaları

di... Kains kendi adına senlenmek istiyor olmalıydı. Önerine atlı grubu çıkarmıştı bu sırada koşucuların... Altın At bir kez daha sıyrıldı geçti onları... Arayı iyice açtı bu kezde...

— Üfffff...

— Atmurzaaaa... sesleri yankılanıyordu vadi-de...

— Kaçırma onu Atmurza...

Kains sessiz seyrediyordu görüntüyü. Bir yandan içinden.

— Yaklaş Kara Şahin... Bitir hırsızın işini... diye düşünmekten kendini alamıyordu... Ama epeyi aralı idiler İki Şahinler... Olanaksızdı yetiştmesi Atmurza'nın Şahin'inin Kains'ininkine...

— Atmurza...

Koşucular uzlaşmış, küçülmüş gözden kaybolmuşlardı şimdide... Ümitler uçmuştu... Taze yavruyu tayı ile Andro'nun kısırağı göründü tepede... Arkasından iki atlı daha. Dönüyorlardı. Kalan üç atla hala takipteydiler. Dönmemişlerdi...

Şamata kesilmişti. Heyecan bitmiş, uçan ümidin yerini bezginlik almıştı. Halktan biri mırıldandı:

— Bilyordum zaten. Mümkün değil... Yetişmezlerdi... dedi. Bu söz Kains'in gururunu okşamıştı. Küçümseyen bakışlarla Goci'yi şöyle bir süzdü... atını kaybetmek pahasına olsa önüne gölge düşmesini istemiyordu onun. Haniya kuru gürlütüsü nerede kalmıştı Goci'nin. İşte kaybolup gitmişti Altınat... Atmurza'ya nal toplamak düşmüştü ardından. Goci dilini yutmuş gibi sessiz çakılı kalmıştı olduğu yerde.

Kains'in yüreği için için iyice dolmuştu... Dayanamayacaktı artık atının gidişine. Halktan ayrılarak vadinin içerilerine doğru yürüdü. Gözleri yaşarmıştı. Hüngür hüngür ağlamak istiyordu. Zordu doğrusu, elyle, binbir hevesle büyüttüğü atının gidişine dayanmak. Hemde en iyi cins atın elden çıkmasına. Ama Kara Şahin denen bayağı at ardından yetişebilseydi ağlamağa değer miydi o zaman Altın At'a? Değmezdi tabii. Enguri üzerine tepki gibi sarkan kayaya yaslanarak ağlamağa başladı Kains. Çocuklar gibi yüksek sesle ağlıyordu. Ama sesi irmak suyu uğultusundan seçmek kolay değildi.

Takipten dönenler köprü başına gelmişlerdi. Bunların yüz anlamlarına bakılırsa ümit kalmamıştı Altın At'tan. Çok değerli olmasaydı kim çalardı Kains'in atını? Bu hırsızlık olayı onun değerini anlatmaya yeterdi herhanda. Basit atlara yan bakan görülmüş müydü bugüne dek. Kırlarda, başıboş dolaşıyorlardı da kimse yanlarına sokulmuyordu bile. Kains'in içi allak bullaktı. Hem seviniyor, hem üzülüyordu. İyi at yetiştirdiği için, herkesin gözü onda olduğu için seviniyordu. Böyle iyi atı yetirdiği içinde üzgündü. Kains sıkı delikanlıydı aslında. Çocuklar gibi ağlamayı hiç sevmezdi ama. Şimdide ağlıyordu aslında. Köprüye yaklaşan atıların görünce gizlenmek geldi içinden Kains'in. Babası ağladığının farkına varmamalıydı.

Bu ara aşağılarda tekrar bağırış çağırış sesleri duyuldu. Birisi

— Eyyy... dedi... Su uğultusundan seçilmiyordu kimin olduğu bu sesin... Goci olmalıydı. Evet evet Goci'ydü bu. Ardından başka sesler de duyulup uğultu halini aldı. Sonra da toplu halk ellerini uzaklara doğru çırparak yelpaze gibi bir tarafa kayıverdiler. Koşuyor gibiydi halk. Takipten dönen atları durdular... Kulak kesildiler... Boğuk bir ses:

— Yetişti... Yetişiyor... Yetişecek... gibi birsey söylüyordu ama pek seçilemiyordu söyledikleri. Kains öfkelenmişti yine.

— Dinsiz imansız Goci. Kıskaç herif... diye bağırdu vargüçüyle. Köprü başındaki atılar hızla geri döndüler. Yukarılara doğru sardılar yeniden. Kains onlarda bağırışmaya başladılar her ağızdan... Kains sırtını yasladığı kayanın doruğuna çıkıp yukarılara doğru bakındı... Altın At uçuyordu yine meralarda... Sevgili At'ın onun. Ardından da Atmurza'nın karası.

— Altınım benim... Korkuncu bağırdu kayanın doruğunda Kains... Sonra hayretle baktı... Altın At'ın üzerinde insan görünmüyordu. Besbelli atmıştı bir uçuşuma hırsız Altın At... Gelyorlardı şimdi köye doğru İki Şahin...

— Şahin'im benim... dedi Kains... Ağlamaya başladı tekrar. Ama sevinç gözyaşlarıydı döktüğü bu defaklı...

Takipçi atılar yaklaştılar... Altın At'ın ortalarına alıp köye doğru sürüp getirmeye çalışıyorlar. Halk da onlara doğru koştu. En önde Goci, Atmurza için Karaşahin için övgü sözleri bağırıp koşuyordu. Bir ara Kara Şahin'in boynuna dolanıp alınıcı öpmeye çalıştı. At teslim olmadı. Burnu ile kaktırp düştürdü Goci'yi... Sonra herkes Altın At'ı hayran hayran süzmeğe başladı. Köprü kenarına gelmişti artık kalabalık. Düğün alayı gibi neşeli şarkılar tutturmuş, kahkahalarla gülüyoürlerdi gençler... Altın At'ın en önde, yavaşça, korku ile ön ayaklarını köprü'nün yuvarlak ağaç döşemelerine bastı. Sonra da arka ayaklarını... Tam bu sırada kalabalıktan birisi Altın At'ın arkasından yumruk iriliğinde kuru bir top rak parçası fırlattı... At ürktüyle sıçradı... Ayakları altındaki yuvarlak köprü döşemeleri yerinden kaydı, suya döküldü. Altın at kişnemelerle bir daha sıçradı havaya. Öyle bir sıçrayıştı ki bu bir daha yere düşmemecesine. Havalarda uçup gitmesinence bir sıçrayıştı... Altın At yere doğru inince artık altında ayak basacak ağaç kalmamıştı. Çok acıklı, ağlamaklı kişnemelerle sırt üstü Enguri sularına gömüldü gitti...

Halk hep birlikte nehrin sularına sarkıp korku ile karışık meraklı bakışlarla Altın At'ı araştırıyor gözleri ile... Azgun sular Altın At'ı bir o kayaya, bir bu kayaya çarpa çarpa cansız sürükliyordu. Kains kendinden geçmiş, kayanın doruğunda tertli başını iki avucu arasına almış heykel gibi donup kalmıştı.

Gürcüceden çeviren: Hayri HAYRIOĞLU

Şiirler

SON BİR SİGAR

Başukı ÇAPRADZE

Hatırlarım, aşıkın bana ve sessiz anlatırdın
 Kırgın karları ve hırslı rüzgarlarını
 Kararmış sokaklara beraber yürüyorduk
 Tıpkı batan güneş ışıkları gibi
 Ben önünde gider - sen hep ayak uydururdun
 Ellerini bana bırakıp yine çift oluyorduk
 Ben sürekli seni dinler sigara içerdim
 Ve o sigarayla birlikte senden sıkılıyordum
 Elimden başkasını yaklaştırmazdın
 Nefesim ruhunda yansımıştı
 Ben ise attım son sigarayı
 Ve soğuk dumana doğru yoluma devam ettim.

Çeviren : Osman Nuri MERCAN

ŞİİR HERŞEYDEN ÖNCE

Galaktın TABIDZE

(1892-1959)

Temiz kar gibi ruhumuz temiz olsun!
 Arkadaşlar, ölümün sonuna kadar
 Yalnız tek bir övünç-sevinc kaynağım var;
 Her şeyden önce, her şeyden önce-şilir

Baş koyduğum bir savaşta, yarı yolda
 Yorgun düştüğümü hiç kimse görmedi
 Svetitshovel! her gün ışığı aydın:
 Her şeyden önce, her şeyden önce-şilir

Bir ölüm isteği gibi süreklidir
 Bütün bu ülkeyi, şarkı ile gezmek
 Her yerler ışıkla donatılmış olsun;
 Her şeyden önce, her şeyden önce-şilir

Vatanım bana değer vermezse bile
 Şaire yaraşır şekilde ölüyorum...
 Arzu-istek ve mücadele şarkısı:
 Her şeyden önce, her şeyden önce-şilir

Çeviren : Ali ALTUN

1. Svetitshoveli: Gürcistan'da en önemli Kilise

ბოლო სიგარები

მასსოეს, გიყვარდი და ჩემად მიყვებოდდი
 თოვლზე ამარზე და ქარზე ვვარანზე,
 ქუჩას შებინდებულს ერთად მიყვებოდით,
 როგორც ჩამავალ შხის ფერებს ვვარანზე.

მე წინ მივდიოდი, შენ სულ შემწოდი,
 თითებს მანძილი და ისევ შეწველებილით,
 მე სულ გისმენდი და მუდამ ვეწყოდი
 და იმ სიგარეტთან ერთად შეწყინდებოდი.

ჩემი ზელის გარდა სხვას არ იყავრები,
 ჩემი ამოსუნთქვა სულში ასისარკე,
 მე გი... გადავივდე ბოლო სიგარეტი
 და გზა გაავარტყელ ცივად კვამლისაკენ.

უპირველეს ყოვლისა!

სული გვეწონდეს უსპეტაკეს თოვლისა
 მეგობრებო, სიკვდილამდის მექენება
 მხოლოდ ერთი სიხარულის შეგნება:
 პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

თავდადებულ ბრძოლებსთვის ნახევარ
 გზად დაღლილი არვის არ ვუნახივარ,
 მარად მანთებს შუქი სვეტიცხოვლისა:
 პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

სიკვდილივით მარადია სურვილი
 მთელი ქვეყნის სიმღერებით მოვლისა,
 ყველაფერში შუქით შემთხურვილი:
 პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

თუ სამშობლო მაინც არ მომეფეროს,
 მე მოვკვდები, როგორც პოეტს შეპყერის.
 სიმღერები ხალისის და ბრძოლისა:
 პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

Gürcü Halk Destanı “Amirani”

Dr. Enver UZUN

Bu destan hakkındaki ilk yazılı bilgiler XIX. Asrın öncelerine aittir. 1878 yılında Teimuraz Bagration'un “Gürcüstan Tarihi”, (Sankpetersburg. 1848, s. 7-9) kitabında Amirani destanı ile ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Kitapta iki anlatımdan söz edilir. Birinci anlatım Brutsabdzela Dağı'nda zincire vurulmuş kahraman hakkında söz edilirken; ikinci anlatımda ise Sakorniya Dağı'nda zincire vurulmuş kahraman hakkında söz edilir. Bu iki anlatımı da T. Bagrationi tarafından 1810 yılında yazıya dökülmüştür.

Destanın ilk anlatımı Meshet-Cavaheti'de I. Asatiani tarafından yazıya alınmıştır. Destanın ikinci anlatımını ise 1886 yılında Çiçnadze nesreder. Söz konusu destan ile ilgili olarak 1860 yılında J. Parakişvili'nin toplamış olduğu materyalleri P. Umikaşvili, “Narodniy Slovesost” (Tbilisi. 1937. C. 1, s. 11) kitabında nesretmiştir. J. Parakişvili'nin toplamış olduğu anlatımlar destanı tam olarak ortaya koyar.

Destan hakkındaki doyurucu bilgiler daha çok XIX. yy.in doksanıncı ve XX. yy.in otuzlu yıllarına tesadüf eder. Bu yıllarda Gürcüstan halk bilimcileri İlia Çavçavadze ve Akaki Tsereteli Gürcü halk edebiyatı ürünlerinin toplanmasında büyük gayret göstermişlerdir. Gürcü halk edebiyatı ürünlerinin ve o cümleden Amirani destanı ile ilgili bilgilerin toplanıp, yayımlanmasında hiç şüphe yok ki, İveria gazetesinin ve özellikle Gürcüstan Bilimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü'nün büyük hizmetleri olmuştur. Amirani destanının toplanması işleminde sadece devrin araştırmacıları değil, aynı zamanda siyasi kimliği olan bazı yazarlar da hizmet vermişlerdir ki, bunlar arasında T. Bagrationi, P. Umikaşvili, V. Pşavela, I. Çavçavadze, E. Gadaşvili, M. Çikovani, R. Eristavi, A. Tsereteli...vb. sayılabilir.

Amirani destanı hiç şüphe yok ki, Gürcü halkı arasında oldukça büyük bir rağbet görmüştür. Ona göre de değişik destanların yaratılmasına ve hatta yer adı olarak kullanılmasına neden olmuştur ki, Ahalkalaki şehri yakınlarındaki bir dağ “Amirani Dağı” olarak adlanmaktadır. Destandaki mükemmellik nedeniyle destan sadece Gürcü halkı ve araştırmacılarının dikkatini çekemeli kalmamış, Yunan mitolojisinin esin kaynağı olmuştur. Bu nedenle Amirani destanı bir çok değişik milletlerin araştırmacılarının da ilgi noktası olmuştur. Rus araştırmacıları da destan ile yakından ilgilennmişlerdir ki, Rus araştırmacılar içerisinde destan ile en çok ilgi-

lenen G. Potanin olmuştur. Destanın ilmi şekilde ele alınması ise ilk olarak I.N. Cavahişvili olmuştur. Destanın meşhur Gılgamış Destanı ile de önemli derecede benzerlik göstermesi oldukça ilginçtir. Ancak Amirani Destanı'nda biz Gürcü halkının edebî değerlerini, kültürünü, yaşayış tarzı ve felsefesini bütünü ayrıntılarıyla görmekteyiz. Buradan hareketle bu destanın aynı zamanda Kafkas mitolojisinin esas kaynaklarından birisini oluşturduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Amirani destanına ait anlatımda esasen destanın kahramanı Amirani kötüler ile amansız bir mücadeleye girer. Bu mücadelesini zaman zaman devlere karşı yürütür. Bir zaman sonra o, kazandığı zaferlere istinaden tek başına mücadeleye karar verirken bir yandan da Tanrı'nın hoşuna gitmeyen işler de yapar. Tanrı'ya üç kere yemin eden Amirani bu yeminlerini bozar ve bundan dolayı Amirani zincire bağlanarak cezalandırılır. Fakat Amirani hiçbir zaman kurtuluş ümidini yitirmez. Birgün bir kuş gelerek Amirani'nin bağlı olduğu zincirin üzerine konar. Amirani bir çekici ile kuşu öldürmek ister. Her çekici vuruşunda demir biraz daha derine doğru batır. Ona göre de Amirani daima zincire baka kalır. Ancak destanın sonunda Amirani sevdiğine kavuşur.

Amirani Destanı başlıca şu anlatımlardan oluşur:

- a) Turiya Anlatımı: Dört ayrı anlatımdan oluşur. Burada ilk anlatım 1894 tarihine aittir.
- b) Kartveli Anlatımı: Sayı bakımından en zengin olan anlatımlardır. Yirmi civarında destan ile ilgili yazı vardır.
- c) Pşavi Anlatımı: XIX. yy.in seksenli yıllarında toplanan 10'dan çok anlatımdan oluşur.
- d) Kabeti Anlatımı: 10'dan fazla ayrı anlatımdan oluşur ki bu anlatımlar Şroma, Kvareli ve İkol'ta'da toplanmıştır.
- e) Oset Anlatımı: Amirani destanı bu yörede “Daregaiti” şeklinde adlanır ve bu anlatım yirmi-dend çoktur.
- f) Raga Anlatımı: Dört ayrı anlatımdan oluşur.
- g) Abhazya Anlatımı: Abhazya'da bu destan “Apraskil” olarak adlanır.
- h) Svaneti Anlatımı: Burada destan anlatımları XIX. y.y.'in seksenli yıllarından itibaren toplanmaya başlanmış olup, 10'dan çok bölümden oluşur.
- İ) İmertia Anlatımı: Burada Amirani'nin benzeri olarak Rokani'den söz edilir.

Gürcü Fıkrası

Derleyen : Davut KAPTAN

TREN

Otar ile David treni kaçırmamak için istasyona doğru hızla koşuyorlar. Çok yorgun bir şekilde istasyona varıyorlar. Ne tren var, ne de kimses. O sırada oraları temizleyen görevli bunlara:

- Ne arıyorsunuz burada? diye soruyor.
- “Trene binecektik” diyorlar.

Görevli:

- Tren 20 dakika önce gitti. Geç kaldınız.

Otar, David'e kızarak:

- Niçin bu kadar yorulduk. Keşke yavaş gelseydik.

David:

- Öyle deme. Çok iyi oldu koştuğumuz. Yoksa bir saat gecikmiş olacaktık.

Murgul Gürcülerinde Halk İnanışları

AL BASMASI

Murgul'da al basması hakkında Gürcü halkı arasında yaygın olan inanış şöyledir:

Kadınlar doğumdan sonraki 40 gün içinde geceleri yalnız bırakılırlarsa al basabilmiş. Bu yüzden mecbur kalınmadıkça yalnız bırakılmaz.

Kazayla bir tarafı yanan ve yüzünden hasta yatanlarda da al basması olurmuş.

Al basınca, insan tıpkı ağır basanda olduğu gibi korkunç rüyalar görmüş, terler, ağzı burnu köpürmüştür.

Al basmasını önlemek için şu tedbirler alınır.

1) Yalnız yatmak mecburiyetinde kalan lohusalrın, yasıklarının altına Kur'an, tabanca ve bıçak konur.

2) Karyola'nın ayak ucuna süpürge dayatılır.

3) Lohusa kadın kırmızı bir şey giyemez, siyah veya mavi giymesi iyi sayılır.

4) Yatağın etrafına bir ip gerilir.

5) Yatağın etrafına balık ağı asılır.

6) Maşayla sobadan çıkarılan kor lohusanın yatağı etrafında üç defa dolaştırılır. Bu sırada dikkat edilecek şeyler vardır. Dolaşmaya belli bir noktadan başlanır. Tekrar o noktaya gelinceye kadar, dolaştıran kişi "Ali'yi gördün mü" sözünü üç defa söyler. Yine kendisi o noktada "görmedim" der. Aynı hareket ve sözler üç defa tekrarlanır. Böylece dokuz defa "Ali'yi gördün mü" diye sorulup, üç defa aynı noktada "görmedim" cevabı verilmiş olur.

AĞIR BASAN

Ağır basan diye tanınan Ali başındaki sihirli fes sayesinde kimselere görünmeden istediği yerde dolaşmış. Onun fesini kapıp başına geçirenler de onun gibi görünmez olabilirlermiş. Fakat fesi gördüncü Ali'nin yakalanması mümkün olabilecektir.

Ali; çocuk, büyük, erkek, kadın tanımaz uykuda herkese görünürmüş. Onun odaya girebilmesi için gece olması şart değilmiş. Kalabalık içinde uyuyanlara bile yaklaşmış. Uyuyan bir kişi onun ayak se-

sini duyar tahtaların oynadığını hissedermiş. Sonra çok korkunç bir şekilde o kişinin gözüne görünürmüş ayıya benzermiş.

Ali, uyuyanın üzerine bütün ağırlığıyla çöktüğünden ağır basan diye anılır. O çöktüğü zaman, insan bütün çabalarına karşı elini kolunu kıprdatamaz, büyük bir çöküntünün altında ezilir gibi olur. Ali, eliyle kişinin ağzını burnunu tutar, boğmaya çalışır. O sırada uyuyan kişi bağırarak ister fakat bağırılmaz, terler, ateş basar, ağzı burnu köpükler içinde kalır. Boğulacak gibi horultular duyulur. O anda hiçbir şey yapamaz, aklını başına toplayıp selevat çeviremez. Eğer selevat çevirebilirse, Ali kaçır veya evdeki horultuyu duyurdu uyanırlarsa mücadele bitir, kişi rahatlar ama korku ve yorgunluğun günlerce sürer.

Ali, eskiden çok güçlü bir adamı boğmaya kalkmış, fakat adam bıçağını kaptığı gibi Ali'nin avucuna saplamış. O günden beri Ali'nin avucu delikmiş. İşte bu delik yüzünden bütün çabaları boşa gider, kimseleri boğup öldürememiş. Ağzını burnunu kapattığı kişiler avucundaki delikten hava alır yaşarlar.

Ali'nin vücudu uzun tüylerle kaplıymış. Bu tüyler onun için çok önemliymiş nedense, bir tekni bile yitirmemiş. Bastığı kişiler onun tüylerini yolkak isterlerse de başaramazlarmış.

Yine eskiden güçlü bir kişi, bir tutam tüyünü yobabilmiş Ali'nin. Ali, yalvarmış yakarmış geri istemiş tüylerini. Sonunda her tell için bir kırmızı altın vermiş adama. Ancak böyle alıp kaçabilmiş tüylerini. Şimdi de kim yakalar tüyünü yobabilirse, tüylerin sayısınca kırmızı altın sahibi olabilecektir. Fakat Ali'yi yakalamak son derece güç bir iş. Çünkü Ali'nin ne zaman nereye gideceği bilinmez, belli kişilere sık sık uğramış. Ali uyuyan kişiyi yaklaşıpken aynı odada uyanık ve balık ağna bürünmüş bir kişi beklerse Ali'yi görebilir ve Ali onu göremeyeceğinden ağa düşüp yakalanabilirmiş.

Amalı hiç kimse günlerce balık ağna sarılı, Ali'yi beklemeyeceğinden, Ali yine istediği gibi dolaşmakta, nicelerinin yüreğini hoplatmakta imiş.

Maniler

Derleyen: **Çiğdem ALTUN**

- 1 Dikiyati zemodan
Sabuzara serebi
Ahalatna devizko
Gurcica simğerebi
- 2 Nasarat mivdodi
Açağuli şeşebi
Şen tu me ar mithuve
Miglidindes leşebi
- 3 Kapni çar minovali
Kuaze pehi kamovkar
Ukanet mevihede
Çem yar tvali samovkar
- 4 Bari seri zemodan
Zrugit şeri momkonda
Im bataçağ sevdası
Zelşi liveri konda
- 5 Siskvilze savsulikav
Gudane emekida
Bevr halkşı rom mikure
Me anay semekida
- 6 Konçi tavze skali dgas
Skalşi şigan mazvi dgas
Odavşı rom visigedit
Hala tvalepşi midgavs
- 7 Çaketay şevikere
Ardavaşğı pulebi
Dedantili ras mişlis
Sabelavo mulebi
- 8 Napurmevi zemodan
Artiyani düziya
İ çemi nazli yarı
Bittevze lâmazliya
- 9 Avdek çavel ahorsi
Davcek zroğı svelaze
Şen tu me ar mithove
Davcedna şen sevłaze
- 10 Avel kotela serze
Gadvahede meretas
Yar çemi nesibihar
Çavahede mithetas
- 11 Avel kotela serze
Nislebi gadmevida
İ çemi nazliyarı
Lisedan gamevida
- 12 Çaketay şevikere
Ardavaşğı pulebi
İmsoy vinskasna mivke
Arnam kavdes mulebi
- 13 Tkeş şavzra kukuli
Radomhar gabukuli
Yarı rom ar ikneba
Raynavkna i duguni
- 14 Ziyosi cami karşı
Yeşilli kamiyoni
Çemi tavi tu ginda
Daharce miliyoni
- 15 Me era ball minda
Griyalo skali minda
Şoredan ru mikureb
Şen anas zali unda

1. დიკიყათი ზემოდან
საბუზარა სერები
ახალათნა დევიკო
გურჯუჯა სიმღერები.
2. ნასარათ მივდოდი
აჩაგული შეშები
შენ თუ მე არ მიხოვე
მიგლიდინდეს ლეშები.
3. კაპნი ჯარ მინოვალი
კუაზე პეხი კამოვკარ
უკანეთ მევიჰედე
შენ ან თვალი წამოგვკარ.
4. ბარი სერი ზემოდან
ზრუგით სერი მომკონდა
იმ ბატაჩაგ სევდასა
ზელსი ლივერი კონდა.
5. სისკვილზე სავსულიკავ
გუდანე ემეკიდა
ბევრ ხალქსი რომ მიკურეფ
მე ანაი სემეკიდა.
6. კონჩი თავზე სკალი დგას
სკალში შიგან მავი დგას
ოდავში რომ ვისიგედი
ჰალა თვალეპში მიდგავს.
7. ჩაკეტაი შევიკერე
არ დავახსი ყულეუბი
დედამთხოლი რას მიშლის
საბედლაიო მუდეუბი.
8. ნაპურმევი ზემოდან
ართიანი დუზია
ი ჩემი ნახლი აირი
მითოივზე ლამაზია.
9. ავდეკ ჩაველ აჰორსი
დავეკ ზროგი სველზე
შენ თუ მე არ მიხოვე
დავცედნა შენ სველზე.
10. აველ კოტელა სერზე
გადვაჰედე მერეტას
არ ჩემი ნესიბიარ
ჩავახედე მითეტას.
11. აველ კოტელა სერზე
ნისლეუბი გადმევიდა
ი ჩემი ნახლი აირი
ლემევიან გაბევიდა.
12. ჩაკეტაი შევიკერე
არდავაშგი პულები
იმსოი ვინსკასნა მივკე
არნამ კავდეს მულები.
13. ტკეშ შავზრა კუკული
რადომჰარ გაბუკული
არაი რომ არ იკნება
რაიწავკნა ი დუგუნი.
14. ზიოსი ცამი კარში
ყეშილი კამიონი
ჩემი ტავი თუ გინდა
დაჰარცე მილიონი.
15. მე ერა ბალი მინდა
გრიალო სკალი მინდა
შორედან რუ მიკურეფ
შენ ანას ბალი უნდა.

Bir Dil Hazinesi Yok Oluyor*

Kafkaslar oldukça zengin bir dil atlasına sahip. Fakat çoğu yalnızca tek tük dağ köylerinde konuşulan bu diller kaybolmak üzere... Görevi, yabancıları temizlemek ve traktör sürücülüğü olan kolhoz işçisi Jossip Longişvili, daha üst bir görevde atanırken, Stalin dönemi kolhoz yöneticisinin emri şöyleydi: "Jossip gibi konuşabilen bir adamın tarlada işi olmamalı. Ona her ay 17 ruble ödeyin ve dinlemekle yetinin." Longişvili on yıllar boyu Gürcüstan'ın başlıca ünlü Kaheti bölgesinde şirsel içki sohbetleriyle ün salmıştı. Bugün artık gözleri görmeyen ve iyice yoksullaşan ozanı yalnızca eşi dinleyen ve zaman zaman da dizelerini yazıya döküyor. Fakat şu sıralar Tbilis'den bir ziyaretçisi var ozanın. Dilbilimci Maia Mahavariani. Yaşlı adam gırtlaklı temizlemeler şöyle diyor dilbilimci: "Gırtlak ünsüzlerine dikkat edin. Jossip, Avrupalımlı varlığından bile haberi olmayan sesleri çıkartabiliyor gırtlakından." Derinliklerden "Houms", "koughs" ve "reirghs" gibi lirik sözcükler dökülürken göğüs kafesinden de "ças", "pçes" ve "ksis" sözcüklerini ayrı ayrı, kesik ve kuvvetli bir biçimde adeta tıslıyor yaşı adam. Ancak ozanın tam olarak neler söylediğini dilbilimci de bilmiyor. Longişvili, Gürcüstan-Çeçenistan sınırında yalnızca küçük bir çoban topluluğu tarafından yüzürlü boyu konuşulan Bats dilini bilenlerden sonuncusu. Bats dili, Osmanlı, Çarlık ve Sovyet döneminde varlığını koruyabilmişse de Mahavariani bu dilin 20 yıl içinde artık hiç kimsenin tarafından anlaşılacağına öne sürüyor. Dilbilimcilerin hesaplarına göre dünyanın herhangi bir yerinde her 14 günde bir başka bir dil yok olmakta. Dünyaya egemen bir avuç gelişkin dil yerel azınlık dillerini gündün güne büyük bir güçle yokluğa sürüklüyor. Yakındoğu'da Arapça, Avustralya ve Kuzey Amerika'da İngilizce hakim. Asya'nın kuzeyi Rusya konuşuyor. Tahminlere göre bugün dünya üzerinde konuşulmakta olan 6500 dilden yarısı da bu yüzyıl içinde yok olacak.

Thelikedeki Bölge: Kafkasya

Dillerin kayboluşu en çok da Kafkaslarda hissedilmektedir. Tarihin akışı içinde yaşanan göçler sırasında birçok topluluk Karadeniz ve Hazar Denizi arasındaki dağlık bölgede sıkışıp kalmıştı; vadilerin bağlantısız oluşu da kültür alışverişini engellemiştir. Böylece çok dah bir alanda çok çeşitli diller gelişti. Fakat bugün artık yalnızca tek tük dağ köylerinde konuşulan bu diller de yok olmanın eşiğine geldi. "Krasnodar ve Bakü arasında kullanılan dil bir çim zenginliği açısından eşsizler" diyor Kafkas dili uzmanı George Hewitt. Hint Avrupa dillerine dahil olmadıkları için de dilbilimi için ayrı bir önem taşıyorlar. Dilbilimciler 60 farklı Kafkas dili saptamışlar. Hewitt'e göre bu dillerin üçte ikisi yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Üstelik de bunlar en egzotik olanları. Kuzeydoğu Kafkas dilleri örneğin özellikle de ünsüzlerin çoğu da nedensiz fonetikçilerin ilgisini çekmekte. Türkçe'den 21 ünsüz bulunurken Abhazca'ya yakın olan Ubi dilinde 80 farklı süresiz ve süreli ünsüz kullanılmakta. Bunların telafuz edilebilmesi için de tüm ses kırışlarındaki titreşim noktalarının hareketi geçirilmesi gerekiyor. Söylenmeye göre bir paşa, Karadenizi gezen Türk seyyahattan Efsanevi Ubi dilinin ahengini öğrenmek ister. Gezgini bunı anlatılabilmek için bir çuval dolusu çakılı mermer zeminin üzerine boşaltır ve şöyle der: "Bir yabancı, bu dilden ancak bu kadarını anlar." Ne var ki bu fonetik tansik bugün

artık sadece teyp kayıtlarından dinlenebilir. Ubi diline hakim son Türk, Tevfik Esenç 1992 yılında Türkiye'de hayatını kaybetti. 19. yüzyıl sonlarında Ortodoks Ruslardan kaçarak Anadolu'ya sığınan Müslüman ataları da bölgeye uyum sağladıktan sonra Türkçe'yi benimsemişlerdi.

Tel fille soru

Çok sayıda ünsüzlerden yararlanan dillerde ünlü seslere gereksinim duyuluyor. Örneğin Belçikalı dilbilimci Art Kuipers, Terek boyları ve Stavropol'un güneyindeki bazı bölgelerde konuşulan Kabarda dilinde neredeyse hiç ünlü ses bulunmadığını fark etmiş. Diğer Çerkez dil gruplarında da sadece "a" ve "şva" ünlülerinden yararlanılmakta. Varlığını uzun süre koruyacak diller arasında yer alan ve milyonlarca kişi tarafından konuşulan Gürcü dilinde ise bir sözcüğün başında 5-6 tane ünsüz gelebilir. Örneğin Gürcü dilinde "onlar koparıyordu", "ptkvnidnen" olarak telafuz edilmektedir. Buna karşın Abhazca'da da bileşik filer hakim. "Ona bu ucuz şeyi neden vermez?" sorusu tek bir fiille "Je-paleseyntagvesasa?" olarak sorulur Abhazca'da. Fransızların 90 sayısını "quatre-vingt-dix" olarak üç ayrı sözcüğe bölmelerini diğer Avrupalılar pek pratik bulmasalar da Bats dilini konuşanlar bu tür karşılıklara fazlaca alışıklar. Jossip'in dilinde 10321 sayı yazılı olarak çevrildiğinde "25 çarşı 20 artı 16 çarşı 20 artı 1" halini almaktadır. Kafkas dillerinde çok yaygın olan ve dünya üzerindeki ondalık sistemden ayrılan 20'li sayılama sisteminin aslında dilin yok olmasında birkaç dikkat çekici ünsüz sestene daha etkili olduğu söylenebilir. Rus yazar Vjatşeslav Ivanov'a göre kaybolan her dille birlikte bir evren modeli de köyüyor: "Dünyayı anlamamızı sağlayan göstergesiz (semiyotik) bir sistem" diye açıklıyor bunu yazar. Dilbilimci Michael Krauss ise Ubi dilinin yok oluşunu, pandaların ve Kaliforniya akbabasının tükenişine karşılaştırıyor. Batı ve orta Avrupa devletleri, Sorab dili (Slav lehçesi) ya da Breton dilini korumak için büyük paralar ayırırken, dilbilim açısından çok daha ilginç olan Kafkas dilleri, yeni Rus devletlerinde yaşanan farklı sorunlar nedeniyle resmi yollarından desteklenmiyor. Liberal dil politikasıyla ilgili bir örnek şu sıralar Kafkas Cumhuriyeti Dağıstan'da yaşanıyor. Çeçenistan, Gürcüstan ve Azerbaycan arasında kalan dağlık bölgelerde 32'den fazla lehçe ve şive konuşulmaktadır. Fakat Dağıstan okullarında bunlardan yalnızca 8 tanesinin (Rusçayla birlikte) öğretilmesi izin verilmekte. "Nedeni çok basit" diyor Tbilisi Üniversitesi dilbilimcilerinden Alexander Magometov. "Ruslar şu sıralar Çeçenlere öylesine öfkeli ki, neredeyse hepimiz yok edebiliriz." 84 yaşındaki Dağıstanlı çevresinde konuşulan diller arasında seçim yapmak zorlanınca dilbilimci olmaya karar vermiş. Çocukluğunda annesi ona güney Dağıstan'ın Kubaçı lehçesini öğretmişti. Rusça ve kiril alfabesini Magometov 13 yaşında öğrenmişti. Daha sonraları diğer başka dillerle birlikte bunlara Gürcüce, Türkçe ve Farsça da eklenmiştir. Fakat dilbilimcinin günlüğünde yatan dil tabii ki anadil. Bu yüzden Kubaçı lehçesinin gramerini 300 sayfalık bir kitapta toplayan yazar eserini ölümsüzleştirmek için de som gümbüşü kaplatmış. "Elbette köyümüz bir gün yabancı dillerin etkisine girecektir; fakat bizler bilinçli kişileriz, kendi dilimizi her zaman yaşatacağız" derken de hâlâ umutlu olduğunu belirtiyor Dağıstanlı dilbilimci.

* Cumhuriyet Gazetesi, Bilim Teknik Eki, Sayı 752, 18.08.2001 tarihli sayısından alınmıştır.

Gürcüler’de Halk Dansları – 4

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

Yine Elguca Mağaradze “Grigol Orbelliani” adlı kitabında şöyle diyor. “Kasım 1831 yılında Grigol, Novgorodi’ye gidiyor. Orada bir yıl kalıyor. Ekim sonunda Kont Simonç, Grigol’u ve Teimuraz Batonişvili’yi Tsarskoe Selo’ya davet ediyor. Birkaç gün sonra şair, Peterburg’a Kont Simonç’ın yanına varıyor. Luarsab Batonişvili de oraya geliyor. Daha sonra hep birlikte Parnauz’a giderler.

Terbiyeli, akıllı, aydın Parnauz değerli konukları büyük bir saygıyla kabul eder. Şair’i tiyatroya götürürler. İtalyan şarkıcı Morikan, şairi etkiler. Viyolini Bemî çalıyor.

İtalyan müziği, şairin kalbini büyüledi, aklını başından aldı, dünyayı unutturdu, yabancı bir kralığa götürdü ve ona güneşli günecin büyüleyici, çiçeklerle donatılmış cennetinin kuşlarını gösterdi. Sevgili kızkardeşinin çocuğu Tato Barataşvili, onun “Lekuri”si gözönünde canlandı.

Gürcüstan’ın merkez arşivinde Grigol Orbelliani’nin mektubu korunmaktadır. Şimdi bu mektup-tan bir örnek şöyledir. “Öylesine kolay bir vurdum-duymazlıkla rengi değiştirilen bu “Lekuri” bari, bizim zavalı gürcülerimizde kalsa, keşke”. (Gr. Orbelliani 1800 yılında doğmuştur).

Nik. Barataşvili’nin Lise/Kolej arkadaşı K. Mamataşvili şöyle diyor. “Nikoloz Barataşvili özellikle “Lekuri”de en iyi dansçı idi”. 21 Nisan 1845 yılında Vorontsov günlüğüne şunları yazmıştır. “Akşam balo vardı. Mükemmel bir balo idi. “Lekuri” ve “Aphazuri” oynuyorlardı”.

Yine Akaki Tzereteli’nin eseri “Çemi Tavgada-savali” (başından geçenler) den ilginç bir örnek. “Onun işi çok şaşırtıcı idi (burada matematik öğretmeni Rozdeviç’ten söz edilmektedir). Vücutu vodka ile o kadar dolmuştu ki bazen içmese de sarhoşluk kendiliğinden geliyordu. Bir keresinde de ders esnasında böyle oldu. Tahtada geometrik şekiller çizen öğrencisine şöyle seslendi “Haydi, bir lekuri oyna” ve tempo tutmaya başladı. Öğrenci çok şaşır-dı, biz de şaşır-dık ama o yine kendi bildiğini okudu. “Ne duruyorsun, milli danstan tiksinmiyormusun? Halk şarkılarında ve danslarında halkın yüreği ve ruhu-nun işlendiğini bilmiyormusun? Böylesine canlı bir dans olan Lekuri Gürcü dansı değilmi.” (Akaki

1850-1859 yılları arasında lisede okuyordu ve bu olay da elbetteki bu yıllar arasında gerçekleşmiştir).

Aleksî-Meshişvili’nin dans hocası ise 1846 yılında doğmuş. Bu nedenle yukarıda anlattığımız kaynakların hepsi Aleksî-Meshişvili’nin mektubundaki “Lekuri” teriminin nereden geldiğiyle ilgili bilginin ne kadar temelsiz olduğunu göstermektedir.

“Kartuli” dansı Gürcü halkının yaratıcılığının zirvesi, olağanüstü ve gururudur. Gürcü halkına aittir. Herhangi bir üstadın yaratıcılığının eseri değildir. Nesiller boyunca oluşuyordu ve yüzyıllar boyunca da olgunlaşp geliyordu. Bu dansta Gürcü halkının koreografik yaratıcılığının en güzel örnekleri bir arada bulunmaktadır. Dansta, yöresellik işaretleri yoktur. Bu durum, günümüzdeki adı “Kartuli”nin temelini oluşturmaktadır.

“KARTULI” DANSININ ADIM ADLARI

A) Yürüyüşler:

1. Zor öne yürüyüş,
2. Ayak tabanlarıyla öne yürüyüş,
3. Sade kayarcasına öne yürüyüş,
4. Yarı parmakla kayış,
5. Sade dizle öne yürüyüş,
6. Üç vuruşlu geri yürüyüş,
7. Üç vuruşlu yan yürüyüş (Gedura).

B) Sürtmeler (Gasmalar)

1. Sade kayarcasına sürtme,
2. Topukla sürtme,
3. Çapraz sürtme,
4. Atarak sürtme,
5. Figürle sürtme,
6. Yan sürtme,
7. “Saruli” sürtme,
8. “Saretshuli” sürtme,
9. Vurmalı sürtme,

DANS'TAKI KOL HAREKETLERİ VE DURUŞLAR

KADINLAR İÇİN:

1. Her iki kol da rahatça, vücuttan hafif uzakta, avuç içleri iç tarafa dönük halde yere bırakılmıştır.
2. Bir kol dirsek eklemine öne doğru bükülmüştür (bu sırada el parmakları yaklaşık göz hizasındadır ve serçe parmak, seyirciye yöneliktir. Diğer kol yana doğru açıktır, avuç içi yere doğru dönüktür. (Bu durumda kol, dirsek ekleminden hafifçe bükülmüştür). Bu pozisyonda kollar, dans esnasında yerlerini değiştirirler.
3. Kolların üçüncü pozisyonu (Bir kol yana doğru yönelmiştir, diğer kol ise yukarı ve yana doğrudur. Yarım bir kavis ile bükülmüş olan avuç içi, iç tarafa yöneliktir).

Kollar bu pozisyonda da yer değiştirirler.

ERKEKLER İÇİN

1. Her iki kol da, vücut hizasında aşağı doğru ve avuç içleri ise içe doğrudur.
2. Kolların ilk pozisyonu (Her iki kol yana doğru açılmıştır ve avuç içleri aşağıya doğru yöneliktir).
3. Kolların ikinci pozisyonu (Bir kol, dirsek ekleminden büküktür ve elin serçe parmağı göğüse değmektedir. İkinci kol ise yana doğru açıktır. Bu esnada her iki avuç içi de aşağıya doğru yöneliktir. Parmaklar ise hafif büküktür). Bu pozisyonda kollar dans icrası sırasında yerlerini değiştirmektedirler.
4. Kolların üçüncü pozisyonu (kollardan biri yana doğru yöneliktir. İkinci ise yukarı ve yana doğrudur. Yarım bir kavis ile bükülmüş olan avuç içi, içe doğru yöneliktir). Kollar bu pozisyonda da yerlerini değiştirirler.

TSEKVA "MOHEURI" anu "KAZBEGURI"

(Moheuri ya da Kazbeguri Dansı)

"Moheuri" dansı, "Mtuluri" dansında olduğu gibi icrasının özgünlüğü ve kıvraklığı açısından diğer Gürcü danslarından farklılıklar gösterir. "Moheuri" dansında özel bir neşe ve yiğitlik havası vardır. "kartuli" dansından farklı yönlere vardır. "kartuli" dansında insiyatif kadından yanadır ve erkek yalnızca onun isteklerine uymaktadır. "Moheuri" dan-

sında ise erkek mericidir, kadın yalnızca onun emirlerine uymaktadır. Dansta kadının bağımsız hareketleri de olabilir.

"Moheuri" dansı bir seveda dansıdır. Dansa erkek başlar. Önce topuk döndürerek sonra da diz yürüyüşüyle dairede turlar. Başım gururla tutar. Turu tamamladıktan sonra dansçı erkek (sanki kadına kendini beğendirmemişçesine) meydanın ortasında birkaç "Çakvra" (ayak vurma) hareketi ile dansı sürdürür. Daha sonra çakvra adımı ile kadına doğru yönelir ve dönüş yaptıktan sonra kadını dansa davet amacıyla kadının önünde başını eğerek (daha doğrusu başıyla selamlar). Kadın daveti kabul eder ve narin bir şekilde dairede yürümeye başlar. Erkek atmaca gibi onu izler. Kadın ve erkek birbirlerine bazen yaklaşırlar bazen de uzaklaşırlar. Erkek, kadınla dans ettiği sırada daha çok çakvra yürüyüşleri kullanır. Dansın bir anında, erkek dans alanının bir yanında, kadın ise diğer yanında durur. Bu sırada kimi bir yöne kimi diğer yöne hareket ederler. Hareket yönünü değiştirme erkeğin ijaretine bağlıdır (Erkek, kol atma hareketi ve yarım bir dönüşle, kadına dönmesi ve aynı yöne hareket etmesi gerektiğini işaret eder). Daha sonra kadın ve erkek yeniden birbirlerine yaklaşırlar ve meydanın ortasında "Çakvra" ve dönüş hareketleriyle yer değiştirirler. Bundan sonra erkek, meydanın ortasında tek diz üzerine çöker, arkaya doğru eğilir, omuzlarını oynatarak, etrafında hareket eden kadından gözlemini ayırmaz. Daha sonra kadın ile erkek, birlikte yeniden dairede dönerler, bu sırada erkek birkaç kez kadının yolunu keser. Sonunda kadın, erkekten kaçarak ve meydanın ortasında, sanki başarısını kutluyormuşçesine, olduğu yerde dönüşler yapar. Erkek ise meydanın ortasında kıvrak bir şekilde "çakvra" hareketleri yapar. Finalde, müziğin son bölümünde erkek diz üstü çöker, kadın ise kolları açık bir halde (baş örtüsünün uçlarını iki elinde tutarak) yüzü seyirciye dönük bir halde durur.

"Moheuri" dansının, "Mtuluri" dansına nazaran daha sakın bir tempusu vardır. "Moheuri" dansı orta tempoda icra edilir. Kadın-erkek dışında, sadece erkekler ya da sadece kadınlar tarafından da oynanır. Erkeklerin icra ettiği "moheuri" dansı yarışma özelliği taşır. Oyuncu sayısına gelince bir kişi, bir çift, bir grup ya da tüm topluluk olabilir.

Kadınla erkeğin birlikte dans ettiği "Moheuri"nin icrası sırasında erkek, kadının üstünlüğüne karşı yarışıyor ve dansta bazen emredici rolünü üstleniyorsa da kadın ile diyaloglarında saygılı ve terbiyelidir.

(Devam edecek)

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 19

İberya ÖZKAN

08 ARTVİN (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

<i>Eski ve yeni adı:</i>	<i>Bağlı olduğu köy:</i>
Tevrizgil mh.	Kirazalan
Tırpanet mh. (<i>Söğütözü</i>)	Öğdem
Tilki mh.	Alanbaşı

TIVASOR (DARICA) KÖYÜ

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında bir süre Rusların elinde olan Tivasor köyünde Espék'te tarihi kale ve kilise mevcuttur. Örf ve adetlerini günümüze kadar taşıyan Tivasor köyünde bayanların manilerle birbirine atışması ilginç özelliklerdendir.

Tokat mah. (<i>Tatlıçayır</i>)	Taşkıran
Tolyanta mz.	Altıparmak
Topaloğlu mah.	Balalan
Toprakola mz. (<i>Yolkaya</i>)	Kömürlü
Torbalık mz.	Demirkent
Törenis mh. (<i>Çamaltı</i>)	Çevreli
Tubeteller mh. (<i>Yenikonak</i>)	Bostancı
Tuheris mz.	Çevreli
Tusagara mz.	Havuzlu

TÜNGES (BAKIRTEPE) KÖYÜ

Köy ismini 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı öncesi köyde bulunan ve çalıştırılan bakır madeninden aldığı söylenmekte... Tahminen 1250 yıllarında bir kısım insanların İspir, bir kısmının da Oltu ve Göle, bazılarının da Parhal'dan gelmesiyle kurulmuş ve Tünges ismini almıştır.

Tabanat ya.	Esandal
Tacar/Dacar mz.	Morkaya
Talavar mh.	Altıparmak
Tapgit ya.	Yüncüler
Tonagil mh.	Erenköy

<i>Eski ve yeni adı:</i>	<i>Bağlı olduğu köy:</i>
Tutat mz.	Esenyaka
Uban mz.	Taşkıran
Ucar mh.	Kirazalan
Uhdidev mz.	Demirkent
Ukanagara mz.	Boyalı
Ulupınar mh.	Bademkaya

UŞHUM (YAĞCILAR) KÖYÜ

İlçeye 40 km uzaklıktadır. Halkın en önemli geçim kaynağı zeytin yetiştiriciliğidir. Köy halkının büyük çoğunluğu 1970'li yıllarda yurtdışına çalışmaya gitmiştir.

UTAV (BOSTANCI) KÖYÜ

İlçeye uzaklığı 26 km. Emetoğlu, Sofuoğlu, Koçgil, Ahalt, Gomelt, Çatayzı, Ketevre, Aruzize, Güngüze ve İsmailoğlu olmak üzere 15 mahalleden oluşur. Çok fazla göç veren köyde sebzeçilik yapılmaktadır.

Uzun mahalle	Öğdem
Uzun mahalle	Sebzeciler
Uzun mahalle	Serinsu
Uzun mahalle yaylası	Serinsu
Ülüntes/Ulantans mz.	Morkaya
Vake mz.	Kirazalan
Vaket mz.	Bahçeli
Vaket mh.	Taşkıran
Van mh. (<i>Gürsu</i>)	Taşkıran
Vanat bğ.	Esenyaka
Vangansor ya.	Taşkıran

(Devam edecek)

Bir Gürcü Köyü: Yeni Sayaca Köyü

Süleyman ÇALIŞKAN

Konumu: Ordu ile Ulubey ilçesine bağlıdır. Ulubey ilçesinden 5 km. güneyinde Ulubey-Sivas karayolu üzerindedir.

Tarihçesi: 93 harbinde Batumi'den gelen Gürcüler önce Ordu'nun Eskipazar mevkiinde yerleşirler. Ancak o yıllarda sıtma hastalığı yaygın olduğundan, Batumi'de yaşadıkları yerlerin şu anda oturdukları yerlere çok benzediğinden, Eskipazar mevkiinden yokuş dibi, Bahariye köyü, bir kısmında Ordu merkez köylerinden Akkese, Burhanettin, Tepeköy ve Yeni Sayaca köyüne yerleşmişlerdir. Sayaca köyüne yerleşen Gürcüler Çöllen, Çubuk ve Kazancı mahallelerine yerleşmişler. Köy tipi evlerin yerine beton evler yapılmış, evlerin altına ahırlar

yerleştirilmiş, zamanla ahırlar dışarda inşa edilmiştir. Ayrıca serenteler ve samanlıklar yaygın haldedir. Evler sıvalı ve boyalıdır. Her evde mutlaka telefon, elektrik ve su mevcuttur. Renkli televizyondan al da derin dondurucusu olmayan evler yoktur, köy halkı şehir yaşantısını sürdürmektedir.

Nüfusu: Köy nüfusu 1.200 kişidir. Ancak köy nüfusundan daha fazla başta Ordu ve İstanbul'da gurbette yaşamaktadır. Köyün gerçek nüfusu fındık ayı olan Ağustos ayında kendini göstermektedir. Köyün okur-yazar oranı % 98 dir. Çok sayıda Üniversite mezunu vardır. Tahsil yapanların hemen hepsi köyden ayrı yerde veya özel kuruluşlarda çalışmaktadır. Ordu iline yakın oturanlar köye sabah akşam gidip geliş yapmak sureti ile köyde oturmaktadır, köyünden ilişkisini kesmemiştir. Dededen kalma arazisine saygısı nedeniyle her yıl Ağustos ayında kısa sürede kalsa köyüne gelir. Köyün her mahallesinde İlk Okul ve cami vardır.

Gelenekler: Geleneklere çok bağlı olan köyde, bu gelenekler süratle kaybolmaktadır. Önceki yıllarda evlenmeler Gürcülerle yapıyordu son yıllarda bu gelenek artık yok gibidir. Gürcüce bilinmekte ise de günlük yaşamda Gürcüce az kullanılmaktadır. İçki kumar kesinlikle yoktur. Büyüklere saygı eskisi gibi devam etmektedir. Bayramlarda bayram namazından sonra başta yaşlılar sıraya dizilirler sıra ile bayramlaşma yapılmakta cami çıkışında her eve uğramak sureti ile bayramlaşma yapılmaktadır. Köy halkı dine düşkün, vatanperver ve misafirperverdir. Türkiye'de belkide ilk kız kuran yatılı kursu bu köydedir.

Tarihi yerler: Kazancı mahallesinde Bizanslı'lardan kalan tarihi kale vardır. Kalenin tek giriş yeri var, sadece iki kişi yan yana yürümek sureti ile çıkabiliyor. Daha önce korumaya alınmadığından defnediciler tarafından kazı çalışmaları yapılmış, bu nedenle tahribata uğramıştır. Ayrıca tarihi çeşmeler de mevcuttur.

Ekonomi: Köyde fındık, mısır ve patates yetiştirilir. Ekonomik olarak fındık satılmaktadır. Köy halkının ekonomik gelir kaynağı fındıktır. Ayrıca arıcılık ve hayvancılık yapılmaktadır. Ekonomik durumu iyi olanlar kış aylarında şehir merkezinde oturmaktadır. Köyde pek az kişi tarafından bilinen Gürcüce manilerden biri: Şukti bico şeşsenduvo/Lamazı gogo dakşvendeba/Erti vori mesama/Megogevçşi visame.

Bulbulis Yubile

(Geçen Sayıdan Devam)

ტკბილი გალობა სულიწმინდად ჰქმნიდა მთელ ბუნებას თავის ცით და დედაში-წით; თავადაც დამნარი შეერთებოდა ამ სულიწმინდას და უოკელი მსმენელის გული დაესვა თავის ლალ მსუბუქ ფრთებზე და ბედნიერად ქცეულს, არწევდა, აქანავებდა. ისეთი დიდებული და აღმაფრენის მომნიჭებელი იყო ბულბულის სტეჟენა, — დამატკობელი, გაკვირვებით და სიხარულით აღმვსები ეველასათვის, ვინც მას უსმენდა, როგორც მშობლისათვის დედისერთა შვილის მკვდრეთით აღდგომაა.

ბულბული რომ გალობდა, იქვე ჭალაში, ამ დროს აივანზე ისდნენ მოხუცი მღვდელი იროდიონი და მისი ერთადერთი შვილი, სემინარიელი ვანო, და ჩაის შექცევოდნენ. მოხუცის ერთადერთი ნუკეში და იმედი აღტაცებით ესმენდა ბულბულის გალობას.

— რა ტურფა სანახავი იქნებოდა, — ამბობდა ვანო აღტაცებით, — მენახა ჩემის თვალთ ბულბულის იუბილე, მანვენა ბულბული ფრინველთა გუნდით. ნუთუ დარჩებოდა ისეთი მოდგმა ფრინველებისა, რომ მოსალოცად თავიანთი მომძეუბი არ გამოეკზავნათ?.. რა სათქმელია, რა წარმოსადგენია? არის სადმე ისეთი ფრინველი, რომ არ ჰსმენოდეს ბულბულის გალობა და არ დამტკბარეოს მისი ტკბილზმოვანებით? უნდა წარმოვიდგინოთ, თუ რამოდენა სხვადასვა ფრინველი მოიერიდა ბულბულის გარშემო თავსა და რომელი ფრინველი რას იტყოდა; ვინ რა სიტყვას ეტყოდა და ან ბულბული რა სიტყვით გადაიხდიდა მადლობას.

ახლა კი მხოლოდ უნდა დაახლოებით გავიმეოროთ ის, თუ რა ჯიშის ფრინველი რას ეტყოდა ბულბულს. მაგალითად, არწივი: „შენ, ეი, ჩიტუნავ, მე, არწივი, თქვენი მეფე მოვედი, მოგილოცო თქვენი დღესასწაული. ამით თავს ნუ მოიწონებ და გაბრიყვდები, კვლავ ასიაშოვნე ფრინველნი შენის გალობით, მეც გაგიგონია შენი გალობა, მაგრამ უნდა გითხრა; ისე არ მოჰქონს, როგორც უმრავლესობას, რადგან შენი გალობა ერთობ ნაწია, ლანრული: არ გამოისმის მასში ჭექა ვაჟაკსური. შენ თავადაც, როგორც სუსტი აგებულებისა, გალუული და უღონო ხარ. ეგ არა მშვენიის არავის. მამაცობა და გაბედულობა არის უპირველესი ღირსება ეველასათვის. შენ, ვგონებ, რომ ღობემჭრალასაც კი ვერ გაუმკლავდები. ეგ კვრადფერი ბიჭობაა. გაგიმარჯოს და ეს ჩემ მიერ აღნიშნული ღირსებაც მოგანიჭოს ღმერთმა!“...

გაისმა „ვაშას“ მახილი.

(Devam Edecek)

Sözlük **ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი** (Geçen Sayıdan Devam)

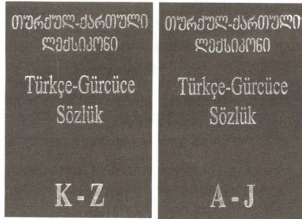
(LAZCA) ლაზური	(MEGRELCE) მეგრული	(GÜRCÜCE) ქართული	(TÜRKÇE) თურქული
მოთქმის, მოთქმერს	რთუნს, მითვანს, ფორუნს	ახურავს, აფარებს	örtüyor
მოიკიდავს, მოიკილომს, მუიკიდაფს	მიკიბუნუნს	მოიკიდებს, ვიდებს	arkasına alıyor
მოიმერს, მემერს	მულუნ(ნ)	მოაქვს	(bir şey) getiriyor
მოიშვაჯუნს, მოიშვაჯემს, მუიშვაჯეფს	ისეანჯუნ(ნ)	ისვენებს	dinleniyor
მოიწკამს, მუიწკიფს	მინწყუნს	იხდის	giysisini çıkarıyor
მოლე	მოლე	გამოლმა	bi taraf
მოლიდეშერს, მულიდეშერს	ინიდეანს	იდებს, ჩაიდებს	(bir şeyin için) koyuyor
მოლუმს, გუმერს	ბარგუნს	მარგლავს	çapalıyor
მონი	ძია	მძივი	boncuk
მონკა	მონკა	მძიმე	ağır
მოეობლამს, მოეობლაფს	გოროლევანს	აყრის	(üstüne katı cisimleri) döküyor
მორჩი	შჭორთი	ყლორტი	filiz
მოყომს, მოყონამს, მოყონანს, მუყონაფს	მოყუნს	მოჰყავს, მოყავს	(canlı hakkında) getiriyor
მოძინ	მაძუნ(ნ)	აცვია	glymiştir
66			
მოწონს	მოწონს	მოსწონს	beğeniyor
მეა, ბეა	ბეა	რძე	süt
მეაშ-მოყონომე, მოლაფერი	ნალეზი	არაქანი, ნალეზი	karmak
მეორა, ბეორა, ეორა	ბეა	მზე	gümüş

(Devam Edecek)

HABERLER

Türkçe-Gürcüce Büyük Sözlük Yayınlandı.

Dünya'da ilk ve tek geniş kapsamlı Türkçe-Gürcüce Sözlük Eylül 2001'de İstanbul'da yayınlandı. Gürcüstan'da hazırlanan ve düzeltmeleri yapılan sözlük Prof. Lia Çlaidze başkanlığında sekiz ilim adamı tarafından üç yıllık bir süreçte bitirildi. Sözlüğün düzeltmeleri ve kontrolleri de altı kişi tarafından ayrıca gerçekleştirilmiştir.

Sözlük için katkıda bulunanlar:

Hazırlayan: Lia Çlaidze, Ninuni Gurgenidze, Eter Mamulia, Luiza Ruhadze, Marine Sonia, Ketevan Tomaradze, Aygül Tsalkalamanidze, Gajane Tuşmalışvili.

Düzeltilmeleri yapanlar: Nino Balaşvili, Marine Çikia, Giorgi Şakulaşvili

Kontrol edenler: Nino Balaşvili, Lela Dadiani, Kemal Ertekin.

Sözlük iki cilt olup toplam 1543 sayfadır. Sözlüğün her türlü parasal harcamaları Anzor Abesadze, Ergün Atabay ve Ali İhsan Akuskaloğlu tarafından karşılanmıştır.

Sözlükle ilgili "Önsöz"de şu ifadelere yer verilmiştir

Bu eser, Gürcüstan Bilimler Akademisi'nin Akad. G. Tsereteli Doğu Bilimler Enstitüsü Türkoloji Bölümü'nde daha önce hazırlanmış olan sözcükler gerek kapsam açısından, gerek yapı şekli ile çok farklıdır.

Maalesef, sözlük kapsamının kısıtlı olması nedeniyle bazen sözlük maddelerinin kısaltılması, bazen de türemiş kelimelerden vazgeçilmesi yoluna gidilmiştir. Ancak, Türk dil yapısını bilenler için esas kelimelere dayanarak türemiş kelimelerin anlamını belirtmek zor değildir. Örneğin, sözlükte yer verilen badana, badanacı, badanah gibi kelimelerin yanında badanasız yer alamamıştır.

Bazen kısaltılmış mastara sözlükte yer verilmesine rağmen, dil çatısının kalıplarının gösterilmesine gayret sarfedilmiştir.

Çeviri için kullanılacak bir sözlükte kelimelerin menşelerinin gösterilmesine gerek olmadığı düşünülse de, Arap dili kelime hazinesinin Türk dili içinde önemli bir yer tuttuğu gözönünde bulundurularak Arapçadan geldiği kesin olan kelimelerin menşeleri gösterilmiştir.

Sözlükte modern Türkçenin yanında, 30'lu yıllarda başlayıp bugüne kadar devam eden Türk Dili reformu yüzünden kullanılan alanı sınırlı kalan eski Osmanlıca kelimeler de bulunmaktadır. Eserin, gerek 40 yıl önce yazılan metin okuyucuları gerek resmi dille yazılan belge (günlük konuşma dilinde ve edebiyat dilinde kullanılmaz hale gelen kelimeler resmi dille geçerliliğini korumaktadır) okuyucular için faydalı olması arzu edilmektedir.

Türkçe-Gürcüce sözlüğün basımının ardından şimdi de Gürcüce-Türkçe sözlük çalışmaları başlamıştır.

Basımı yapılan sözlük, bedeli karşılığı 0212 – 501 88 54 nolu telefon'dan Şenol Taban'dan satın alınabilir.

"Gogitdzelerin Soyağacı" Kitabı Yayınlandı.

Zaur Gogitidze tarafından hazırlanan bu mükemmel eser, gerek Gürcüstan ve Türkiye ve gerekse diğer ülkelerde yaşayıp Gogitidze soyadını taşıyan Gürcülerle ilgili her türlü bilgiyi içermektedir.

Sn. Nihat Gökyiğit (Gogitidze) tarafından finans edilen bu kitapla Gogitidze soyağacını tarihsel derinlikler içinde inceleyebilir ve onlara ulaşma fırsatını bulabilirsiniz.

Edinme için:

Zaur Gogitidze	00 995 –77–461295
Ali Gündüz	0212– 253 11 13
	253 01 16
Şenol Taban	0212– 501 88 54
	501 81 66

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı Genel Kurulu Yapıldı.

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın genel kurulu 22.09.2001 tarihinde saat 15.00 te Colli- esum-Acarkent'te yapıldı. Üye ve üye olmayan kalabalık bir Gürcü topluluğunun katıldığı toplantıda seçim yapılmayıp sadece faaliyet, mali ve denetim raporları okundu ve onandı. Ayrıca, Bayar Şahin ve İberyay Özkan Gürcüce halk şarkıları söyleyerek katılımcıları coşturdular.

İzmit Gürcü Derneği'nde Seçimler Yapıldı.

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği Genel Kurulu, yaptığı son seçimle aşağıdaki yönetimi işbaşına getirmiştir:

Başkan	: Av. Ertuğrul Kazancı
Başkan Yardımcısı	: Orhan Gürsel
Başkan Yardımcısı	: Kerim Vardoğan
Gn. Sekreter	: Metin Demirel
Sayman	: Mehmet Mut
Örgütlenme Sekreteri	: Nesrin Karabulut
Üye	: Aydın Sarıoğlu
Üye	: Keriman Yayman
Üye	: Rezzan Gül

Ayrıca: Organizasyon Komite Bşk.lığına: Mustafa Güner

Müzik-Folklor Komite Bşk.lığına: Zafer Demirel

Kültür ve Dış İlişkiler Komite Bşk.lığına: Ender Salmankurt getirilmiştir.

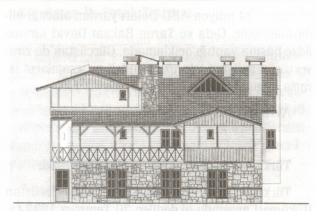
Yeni yönetim, yüksek bir kültürün temsilcisi olmanın bilinç ve sorumluluğu içinde: müzik, folklor, konferanslar, edebî çalışmalar, diğer Batum Dernekleriyle işbirliği çalışmalarını planlamış bulunmaktadır.

Yeni yönetim ayrıca, "ÇVENE BURLU" dergisinin, binlerce yıllık bir kültürü yayma ve yürütme öncülüğünü derin bir takdirle izlemektedir.

Tema Vakfı Maçahel'de Konaklama Merkezi Yapılıyor

Mimarlığını ve inşaat kontrolünü dergimiz yazarı, müzisyen-yüksek mimar İberyay Özkan'ın yaptığı ve bu yıl sonuna kadar işletmeye açılacak olan Maçahel TEMA EĞİTİM ve KONAKLAMA MERKEZİ'nin inşaatı büyük hızla devam etmektedir.

Maçahel'ye gelecek konuklar için yaptırılmakta olan bu merkez yöreye büyük ekonomik katkı sağlayacaktır.

Tema Eğitim ve Konaklama Merkezi / Camii

E. Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı Genel Kurulu Yapıldı

Ankara'da bulunan vakfın 7 Ekim 2001 tarihli genel kurul toplantısına Türkiye'nin değişik yörelerinden üyeler katılmıştır. Toplantıda, bazı yönetim kurulu üyeleri yerine yeni isimler belirlenmiş olup, vakfın başkanlığına Refaiddin Şahin tekrar getirilerek, başkan yardımcılığına da emekli orgeneral Alaattin Güven yüklenmiştir.

BASINDAN

Türk Firmalarına Destek

Gürcüstan Acara Özerk Cumhuriyeti'nden Türk firmalarına, Batumi'deki gümrük depolarının kullanımı konusunda yardım teklifi geldi. İTO'nun mayıs ayında, Gürcüstan Acara Özerk Cumhuriyeti'nde düzenlenen Batumi 2001 Fuarı'na iştirakından sonra, Gürcüstan Acara Özerk Cumhuriyeti Ticaret ve Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı odamız ile temasa geçerek ilgilenen firmalara Batumi'deki gümrük depolarının kullanımı konusunda yardımcı olacaklarını ve firmaların indirilmiş gümrük vergisinden yararlanabileceklerini bildirdi.

İstanbul Ticaret, 13.07.2001

19. ve 20. Yüzyılda Artvın ve Rize

İsmail Demircioğlu tarafından derlenen ve İngiliz gezgin Dr. Rickmen'in gözüyle anlatılanları kapsayan üç sayfalık yazı o döneme ait ilginç bilgiler ve resimlerle donatılmış durumda.

Tarih ve Toplum Dergisi-Ağustos 2001

Gürcüstan'a Gıda Yardımı Devam Edecek

Gürcüstan Tarım ve Gıda Bakanlığı'nın açıklamalarına göre, Avrupa Birliği'nin Gürcüstan'a yönelik olarak organize ettiği gıda yardımı iki yıl daha devam edecek. 2002-2003 yılları arasında Gür-

cüstan'ın 24 milyon ABD Doları yardım alacağı bildirilmektedir. Gıda ve Tarım Bakanı David Kirvazlidze basına yaptığı açıklamada, Gürcüstan'da zirai sektörün gelişimi için uzun vadeli programların ısrarla uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

Avrasya Dosyası–Ağustos 2001

Türkiye-Gürcüstan KEK Toplantısı Yapıldı

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gürcüstan Hükümeti arasında akdedilen 30 Temmuz 1992 tarihli Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının 9. maddesi uyarınca kurulan Hükümetlerarası Türk-Gürcü Karma Ekonomik Komisyonu'nun Üçüncü Dönem Toplantısı 14-16 Haziran 2001 tarihleri arasında Devlet Bakanı Prof. Dr. Abdülhaluk M. Çay'ın Başkanlığında Tbilisi'de yapılmıştır.

Karşılıklı anlayış ve geleneksel dostluk havası içinde yürütülen Karma Ekonomik Komisyon Toplantısında taraflar, ticari ve ekonomik ilişkileri gözden geçirerek ikili ilişkilerin karşılıklı menfaat esasına göre daha da geliştirilmesi yönünde bütün imkanları harekete geçirmeye ve bu çerçevede gerekli tüm önlemleri almaya hazır olduklarını belirtmiştir.

Komisyon toplantısında üzerinde mutabık kalınan hususlarda, Hükümetlerarası Türk-Gürcü Karma Ekonomik Komisyonu III. Dönem Toplantısı Protokolü imzalanmıştır.

Mutabık kalınan hususlar;

1. Ticari İlişkiler
 - a) Gümrükler ve Sınır Kapıları
 - b) Özel Sektör Arasında İşbirliği
 - c) Finans ve Bankacılık
2. Ekonomik İlişkiler
 - a) Sanayi Alanında İşbirliği
 - b) Enerji: Petrol Boru hatları
Doğalgaz Boru Hatları
Elektrik Enerjisi Alanında İşbirliği
 - c) Müteahhliklik
3. Ulaştırma
4. Tarım
5. Turizm
6. Teknik İşbirliği

Avrasya Dosyası–Ağustos 2001

Şevardnadze'ye Komplo Düzenleyenlere Ceza Verildi.

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze'ye 1998 yılında saldırın ve iki koruma görevlisini öldüren 13 kişiden Gamsahurdia dönemi Maliye Bakanı olan Guram Absandze 17 yıl ve diğerleri de çeşitli ağır hapis cezalarına çarptırıldılar.

Turkish Daily News 19.08.2001

Türkiye-Gürcüstan Ulaştırma Karma Komisyon Protokolü İmzalandı

12-13 Haziran 2001 tarihinde imzalanan adı geçen protokolde aşağıdaki konularda müzakereye bulunulmuştur.

I- Ulaştırma Alt Yapısı

a- Kars-Tblisi Demiryolu Projesi

b- Batumi Havaalanının İyileştirilmesi ve Modernizasyonu

c- IV. Pan-Avrupa Ulaştırma Koridoru

II- Kara Ulaştırması

III- Demiryolu Ulaştırması

IV- Sivil Havaçılık

V- Denizyolu Ulaştırması

VI- Haberleşme

T.C. Resmi Gazete – 20.08.2001

Gürcüstan Geçiş Belgesi Sorunu

Türkiye-Gürcüstan İş Konseyi Başkanı Murat Gigin, Gürcüstan'la taşımacılıkta geçiş belgesi sorunu yaşandığını belirterek, bu ülke üzerinden gerçekleştirilen taşımacılığın İran üzerinden yapılmaya başlanabileceğini söyledi. Gigin, Gürcüstan yolu üzerinde soygun ve silahlı saldırı yapıldığı konusunda kendilerine bilgi gelmediğini bildirdi. Gigin, Gürcüstan ile taşımacılıkta yaşanan sorunların geçiş belgelerinden ve ülkede asker ve polise 4 aydır maaş ödenmemesinden kaynaklandığını kaydetti.

Gürcü taşımacıların araçlarının hiçbir norma uymaması nedeniyle Türkiye'nin mal taşımak isteyen Gürcüstan'lı firmalara geçiş belgesi vermediğini ifade eden Gigin, buna karşılık Gürcüstan'ın da Türkiye'ye verdiği geçiş belgelerini artırmadığını vurguladı. Gigin, konunun karma ekonomik komisyon toplantılarında ele alındığını belirterek, Gürcü

makamların nedenini anlayamadıkları bir şekilde belge sayısını artırmaya yanaşmadıklarını sözlerine ekledi.

Dünya 31.08.2001

Gürcüler, DYP'yi Kopyaladı.

DYP, Gürcüistan'da siyasi yaşama adım atan 101. partiye esin kaynağı oldu. Yaz başlarında kurulan çiçeği burnunda partinin adı "Doğru Yol Partisi" anlamına gelen "Cheshmaritis Gzis Partia", amblemi de "Kırat" olarak saptandı. Parti tüzüğü de DYP tüzüğünden aynen tercüme edildi. Gürcü siyasetçiler Nodar Koberidze ve Nugzar Koberidze, Haziran ayında geldikleri Türkiye'de DYP Genel Başkan Yardımcı Hasan Ekinci'yi ziyaret etti. Gürcü siyasetçiler ülelerinde kuracakları partiye DYP adını vermek istediklerini, DYP'nin kendileri için iyi bir model olacağını dile getirdiler. Nodar Koberidze ve Nugzar Koberidze'nin Türkiye ziyaretinden birkaç hafta sonra Gürcüistan DYP'si 101. Parti olarak kuruldu.

BİZE MODEL OLACAK

Partinin İngilizce ve Gürcüce yayınlanan gazetesinde de Nodar Koberidze ve Nugzar Koberidze'nin Türkiye temaslarının yanı sıra DYP'nin tarihçesinde yer verildi. DYP'nin Türkiye'de demokratik sürecin kurulmasına ve AB ile entegrasyon çabalarını desteklediği vurgulanan gazetede, "İnanıyoruz ki komşu ülkemizin Doğru Yol Partisi Gürcüistan'ın Doğru Yol Partisi için iyi bir modeldir. Partilerimiz arasındaki ortak demokratik ve ahlaki değerler ülkelerimizin de çıkarlarına katkıda bulunacaktır" denildi.

Hürriyet 08.09.2001

Gürcüistan'da Yeni Yol Projesi

TÜSTAŞ Sınai Tesisleri AŞ, Gürcüistan'ı Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlıyor. "Büyük İpek Yolu Uluslararası Ulaşım Koridoru Projesi'nin birinci etabı olan ve 35 milyon dolara malolacak 70 kilometrelik yolun yapımına düzenlenen törenle başlandı.

Gürcüistan'ı, Karadeniz otoyolu üzerinden Avrupa'ya bağlayacak olan Gürcüistan'ın özerk bölgesi Acaristan'ın Batumi kenti ile Kobuleti arasında yapılacak yolun temel atma törenine, Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Gürcüistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Acaristan Devlet Başkanı Aslan Abaşidze, Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ve TÜSTAŞ Yönetim Kurulu Başkanı Ekber Topal katıldı.

Dünya – Cumhuriyet 10.09.2001

Gürcüistan İle Ortak Tatbikat

Türkiye ve Gürcüistan silahlı kuvvetleri, 24-28 Eylül tarihlerinde sınır bölgesinde ortak tatbikat yapacak. Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan yapılan açıklamada, Türk ve Gürcü sınır birliklerinin katılacakları tatbikatın, Türkiye'nin Posof-Türkgözü ile Gürcüistan'ın Ahıska-Tskaltbita karakollarının bulunduğu, her iki ülkeyi kapsayan bölgede gerçekleştirileceği bildirildi.

Cumhuriyet 21.09.2001

Sezer, Şevardnadze İle Görüştü

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, ABD'nin Afganistan'a yönelik olası operasyonu öncesinde bölge ülkelerine yönelik telefon diplomasisini sürdürüyor. Azerbaycan, Kırgızistan, Pakistan, Mısır Arap Cumhuriyeti'nden sonra Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Gürcüistan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze'yi arayan Sezer, teröre karşı uluslararası işbirliğinin gerektiğini vurguladı.

Önceki gün Gürcüistan Cumhurbaşkanı Şevardnadze ile görüşen Sezer, terörle savaşındaki uluslararası işbirliğine işaret etti. Şevardnadze'nin de aynı görüşleri vurguladığı görüşmede, Şahdeniz doğalgaz tasarısı gündeme geldi. Şevardnadze bu konuda Bakü'ye yapacağı ziyareti önemsedini belirtti. Sezer de Şahdeniz tasarısına fiyat ve geçiş ücreti konusunda anlaşmaya varılmasının önemini anlattı. Şevardnadze, Sezer'in Gürcüistan'a gelmesi yönündeki davetini de yineledi.

Cumhuriyet, 28.09.2001

Gürcüistan, Şahdeniz'de İstediklerini Aldı,

Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) Başkanı Natik Aliyev, Gürcüistan'a, Şahdeniz doğalgazının ihracını öngören anlaşmada istediklerinin verildiğini belirtti. Aliyev, Şahdeniz projesinde transit ülke konumunda olan Gürcüistan'ın projenin hayata geçirilmesine yönelik imzalanan son anlaşmayla birlikte doğalgaza olan ihtiyacı fazlasıyla karşılayabileceğini kaydetti.

Dünya 03.10.2001 – Cumhuriyet 28.09.2001

Dengeler Değişti Bile

Acaba Amerika, bu yaklaşmanın etkisiyle eski Sovyetler Birliği coğrafyasının Rusya'nın nüfuz alanında kalmaya devam etmesine göz mü yumacak?

Bu soru, özellikle Türkiye ve komşusu Gürcüstan açısından son derece önemli. Kafkasya'nın geleceği açısından çok önemli. Orta Asya açısından çok önemli.

Türkiye, uzun yıllardır Gürcüstan'da istikrarı destekliyor. Bu küçük ülkenin Rus etkisinden ve en önemlisi Rus askeri etkisinden kurtulabilmesi için elinden gelen çabayı gösteriyor. Gürcüstan'ın Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlanmasını sağlamak istiyor. Öte yandan Rusya da Abhazya sorununun devamı için çaba harcıyor, darbe teşebbüsleri ve suikast girişimlerinin arkasında olmakla sık sık suçlanıyor.

Acaba bunca yıldır Gürcüstan'ı bir arada tutmak için yapılan çabalar boşa mı çıkacak? 11 Eylül sonrası yeni dünyasında Gürcüstan acaba Rusya'ya mı bırakılacak?

İsmet Berkan, Radikal 05.10.2001

Lazca Rock: Vlya!

Zuğaşi Berepe, Türkiye'de Lazca rock yapan tek gruptu. "İğzas" adlı albümlerinden sonra kayıplara karıştı. Grupta akustik gitar çalan ve solo şarkılar okuyan Kazım Koyuncu, Laz halk şarkıları ve Türkçe bestelerin yer aldığı "Vlya!" adlı albümle müzikseverlerin karşısına çıktı.

Beyoğlu metropol Müzik tarafından piyasaya sürülen 11 parçalık albümde Koyuncu'nun seslendirdiği şarkılardan sekizi Lazca, biri Hemşince, iki şarkı da Türkçe sözlerden oluşuyor. Parçaların özgün etnik formları korunmakta birlikte içinde Zuğaşi Berepe'den bildiğimiz rock soundu yer yer hissediliyor. Grup elemanlarının da çalışmalarında yer aldığı "Vlya!" adlı albümde perküsyon ve akustik gitarın ağırlığı dikkat çekiyor. Lazca ezgilerin ağırlıkta olduğu albümde elbette tulum ve kemençe solo-ları da yer alıyor.

Albüm, dinleyicilerin yakından bildiği "Koçarı" adlı Laz halk ezgisi ile açılıyor. Lazların düğünlerinde çok seyrek söylediği şarkılardan biri. İkinci par-

ça "Domivamis", yokluğu anlatan toplumsal içerikli bir parça. "Nçais Birapa" yani "Çayın şarkısı", Laz ozan Xasan Helmiş'in bir parçası. Albümde yer alan Gyuli Çkimi "Benim Gülüm" ise hüznünlü bir aşk şarkısı. Bu albümde Zuğaşi Berepe'nin şarkısı "Ben" de yer alıyor.

Laz müziğinin en önemli temsilcilerinden biri olan Kazım Koyuncu, son dönemde moda olan Karadeniz müziği furyasının dışında duruyor. Gerek ortaya çıkan çalışmanın tarzı, gerekse kalitesiyle müzikseverlere "Vlya!".

Cumhuriyet 6.10.2001

Türkiye'yi Övdü Rusya'yı Eleştirdi

ABD'nin başkentli Washington'da bulunan Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Türkiye'yi övdü. Rusya'yı ise eleştirdi. Gürcüstan'ın başkanı ve istikrar çabalarında Türkiye'nin büyük rolü olduğunu belirten Şevardnadze, "Gürcüstan, Rusya'nın stratejik bölgesinin güney kanadı değil, Türkiye ve NATO'nun stratejik çıkarlarının, Türkiye ve İsrail'den Orta Asya'ya uzanacak şekilde kuzey kanadıdır" dedi.

Rusya'nın Çeçenistan'a karşı Gürcüstan topraklarından hareket düzenleme isteğini eleştiren Eduard Şevardnadze "Rusya'nın bunu yapmasına izin vermek, Gürcüstan'ı kaçınılmaz olarak büyük boyutlu bir Kafkas savaşının içine atar" diye konuştu. Gürcüstan lideri, Rusya'nın, isyancı Çeçenlerle savaş bahane ederek birçok defa Gürcü topraklarını bombaladığını anlattı.

Üç güney Kafkasya ülkesi olan Gürcüstan, Azerbaycan ve Ermenistan'ın bütünleşerek bir ekonomik yapı oluşturmalarını arzu ettiğini, ancak bunun Azerbaycan ve Türkiye ile Ermenistan arasındaki kötü ilişkilerden dolayı gerçekleşemediğini anlatan Şevardnadze, ABD Başkanı George Bush yönetiminden bölgedeki anlaşmazlıkların çözümüne öncelik vermesini istedi.

Akşam 07.10.2001

Düzeltilme

41. sayımızda Özlem Akaltun'un yazısında bazı matbaa-dizgi hataları oluşmuştur. Aşağıda düzeltilmiş olarak verilmiştir.

Türkçe İmrehevî

Gürcücesi

Gelin-Evlenmekte olan Kız

Erkeğin Kaynanası

Kadının Kaynanası

Elti kelimesi Görümce olarak okunacaktır. Ayrıca Bilmece'nin Gürcüce'si "Kuş, indi-otladı, kapandı-sıkıştı" olarak, cevabı ise "Kilit" olacaktır.

Yanlışlık için okurlardan özür dileriz.

www.abonet.net

1 aydan 12 aya kadar deęişen dergi abonelięi...
Üstelik dağıtım ücreti ödemedem, adresinize teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.kitapciamca.com

Arayıp bulamadığınız tüm kitaplar...
Üstelik dağıtım ücreti ödemedem, adresinize teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

DEMİRKOL ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŐTİ.

**KAFKASYA HATININ EN ÜCRA KÖŞESİNE
SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŐIMA HİZMETİ**

MERKEZ OFİŐ:

Tevfik Fikret Caddesi
Taç İŐ Merkezi No: 2 Kat: 1
ŐİRİNEVLER / İŐTANBUL
Tel: (0212) 555 19 18 / 89
Tel: (0212) 555 20 16 / 86
Tel: (0212) 555 21 46

ŐUBE AKSARAY:

Küçüklanga Caddesi
Emniyet Otoparkı içi No: 31
AKSARAY / İŐTANBUL
Tel: (0212) 588 25 92
Tel: (0212) 588 26 99

ŐUBE HOPA:

Hopa İŐ Merkezi
Kat: 2 No: 91
HOPA / ARTVİN
Tel: (0466) 351 73 80